

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

KÖNIGL. BOKL.

- 5 MRS 1959

STOCKHOLMSTENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1959:3

Finansdepartementet

SOU
1959:3
A

**PRELIMINÄR
NATIONALBUDGET
FÖR ÅR 1959**

WITH A SUMMARY IN ENGLISH

Stockholm 1959

Statens offentliga utredningar 1959

Kronologisk förteckning

1. Statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. Idun. 164 s. Jt.
2. Filmstöd och biografnöjesskatt. Idun. 153 s. Fl.
3. Preliminär rationalbudget för år 1959. Marcus. V + 131 s. Fl.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen angivits, t ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1959:3

Finansdepartementet

PRELIMINÄR
NATIONALBUDGET
FÖR ÅR 1959

WITH A SUMMARY IN ENGLISH

STOCKHOLM 1959

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

Innehåll

<i>Table of Contents in English</i>	IV
<i>Förord</i>	V
<i>Preliminär nationalbudget för år 1959</i>	
I. <i>Inledning</i>	1
II. <i>Sveriges ekonomi 1958</i>	4
1. <i>Inhemska bruttoutgifter</i>	5
2. <i>Utrikeshandel och lagerutveckling</i>	11
3. <i>Bruttonationalprodukt och inkomstutveckling</i>	14
4. <i>Sparandet</i>	16
5. <i>Konjunkturutvecklingen</i>	18
III. <i>Den internationella utvecklingen</i>	22
1. <i>Förenta staterna</i>	22
2. <i>Västeuropa</i>	27
IV. <i>Utrikeshandeln</i>	37
1. <i>Handeln med olika länderområden</i>	37
2. <i>Bytesbalansen och valutareserven</i>	38
3. <i>Exportutvecklingen för olika varugrupper</i>	41
4. <i>Importutvecklingen för olika varugrupper</i>	44
5. <i>Den gemensamma marknaden och förhandlingarna om ett frihandelsområde</i>	47
V. <i>Den offentliga verksamheten</i>	51
1. <i>Kommunerna</i>	51
2. <i>Staten</i>	54
3. <i>Kreditmarknadsaspekter</i>	57
VI. <i>Investeringarna</i>	63
1. <i>Utgångspunkten för investeringsprognosen för 1959</i>	65
2. <i>Investeringsutvecklingen inom olika områden 1957—1959</i>	66
VII. <i>Produktionen och arbetsmarknaden</i>	78
VIII. <i>De privata konsumenternas ekonomi</i>	92
1. <i>De disponibla inkomsterna</i>	92
2. <i>Konsumtionsvolymen</i>	96
3. <i>Konsumentpriserna</i>	98
4. <i>Konsumtionsutgifter och sparande</i>	100
IX. <i>Sammanfattande bedömning</i>	103
<i>Summary in English</i>	116
<i>Tabellförteckning</i>	128
<i>Diagramförteckning</i>	129
<i>List of Tables in English</i>	130
<i>List of Charts in English</i>	131

Contents

<i>Table of Contents in Swedish</i>	III
<i>Preface</i>	V
<i>Preliminary National Budget for 1959</i>	
I. <i>Introduction</i>	1
II. <i>The Swedish Economy in 1958</i>	4
1. Domestic gross expenditures	5
2. Foreign trade and inventories	11
3. Gross national product	14
4. Saving	16
5. Economic trends	18
III. <i>The International Economic Situation</i>	22
1. United States	22
2. Western Europe	27
IV. <i>Foreign Trade</i>	37
1. Foreign trade by areas	37
2. Balance of current payments. Holdings of gold and foreign exchange	38
3. Exports by commodity groups	41
4. Imports by commodity groups	44
5. The common market and the negotiations concerning a free trade area	47
V. <i>Public Finances</i>	51
1. Local government authorities	51
2. The central government	54
3. The credit market	57
VI. <i>Investment</i>	63
1. The investment forecast for 1959	65
2. The investment development in various sectors, 1957—1959	66
VII. <i>Production and Labour Market</i>	78
VIII. <i>Incomes and Expenditures of Households</i>	92
1. Disposable income	92
2. The volume of consumption	96
3. Consumer prices	98
4. Consumption expenditures and personal saving	100
IX. <i>Conclusions</i>	103
<i>Summary in English</i>	116
<i>List of Tables in Swedish</i>	128
<i>List of Charts in Swedish</i>	129
<i>List of Tables in English</i>	130
<i>List of Charts in English</i>	131

Förord

Föreliggande preliminära nationalbudget för 1959 har tidigare publicerats i statsverkspropositionen (bihang 2 till bilaga 1: Inkomsterna). Liksom föregående år utges nationalbudgeten även separat, varvid den försetts med en sammanfattning på engelska.

Nationalbudgeten har utarbetats inom finansdepartementets ekonomiska avdelning under ledning av dess chef, docent Börje Kragh. Vid utarbetandet har följande utomstående författare medverkat, nämligen aktuarie B. Peterson (kap. II) och t. f. byråchef L. Fastbom (kap. VI), båda från konjunkturinstitutet, civilekonom L. Klackenbergs (kap. III) samt förste aktuarie O. Lindahl (kap. V, avsnitt 1). Kapitlet om utrikeshandeln och avsnittet om arbetsmarknaden i kap. VII bygger i huvudsak på promemorier från kommerskollegium resp. arbetsmarknadsstyrelsen. Vidare har utredningsrådet hörts. Rådets ledamöter bär dock inget ansvar för nationalbudgetens utformning och bedömningar.

Preliminär nationalbudget för år 1959

I. Inledning

Utgångspunkterna för bedömningen av den framtida ekonomiska utvecklingen representeras liksom i tidigare nationalbudgeter av ett kapitel om den svenska ekonomin under det gångna året och ett kapitel om det internationella konjunkturläget. Om båda dessa kapitel gäller att de i viss mån får betraktas som en komplettering med nytillkommet material av den analys av konjunkturläget som föreligger i konjunkturinstitutets höstrapport.

I de följande kapitlen presenteras i tur och ordning de olika posterna i försörjningsbalansen, varefter bruttonationalprodukten för innevarande år räknas fram i slutkapitlet. Turordningen i presentationen är i viss mån godtycklig, ty de olika posterna är mer eller mindre avhängiga av varandra och av den totala produktionsutveckling, som illustreras av förändringen i bruttonationalprodukten från ett år till nästa. Kapitlet om utrikeshandeln har placerats omedelbart efter kapitlet om det internationella läget, eftersom bedömningen av exportutsikterna hänger samman med konjunkturutvecklingen utomlands. Importberäkningen förutsätter en allmän bedömning av produktions- och inkomstutvecklingen, men bygger delvis på upplysningar om importörernas redan uppgjorda planer och behandlas jämsides med exporten i utrikeshandelskapitlet i syfte att möjliggöra en sammanfattande bedömning därstädes av förändringarna i bytesbalansen och valutaställningen. Det därpå följande kapitlet om den offentliga verksamheten behandlar i första hand de realekonomiska aspekterna på ändringarna i det offentliga utgifter för varor och tjänster och baseras på statens budgetprognoser och på kommunenkäter. I kapitlet diskuteras emellertid också det sätt på vilket det offentliga utlåning och upplåning kommer till synes i förändringarna på kreditmarknaden.

I kapitlet om investeringarna tilldrar sig industriinvesteringarna särskild uppmärksamhet på grund av sin stora konjunkturkänslighet. Kalkylen för förändringen i dessa investeringar bygger bl. a. på kommerskollegiums investeringsenkät, vars resultat avspeglar företagens egna konjunkturbedömningar. Enkäten har dock fått modifieras bl. a. med hänsyn till vad man erfarenhetsmässigt vet om sambandet mellan företagsplanerna och de faktiskt genomförda investeringsutgifterna. Vid bedömningen av den privata konsumtionen har årets nationalbudgetarbete ställts inför den svårigheten att det inte funnits en fast utgångspunkt för bedömningen av konsumenternas inkomster under 1959. Det löneavtal, som gällt för 1957 och

1958, utlöper i början av 1959 och det är ej möjligt att med någon större grad av sannolikhet i förväg uppställa en hypotes för utgången av de nya löneförhandlingarna. I avsaknad av en dylik hypotes har i stället som utgångspunkt valts ett konsumtionsantagande, som bygger på förutsättningen om utvecklingstrender på olika områden. Innebörden av olika alternativ för löneförändringarna har illustrerats med de variationer i det personliga sparandet, som uppkommer under förutsättning av en given real konsumtionsökning. Rimligheten av att arbeta med en given real konsumtion har sedan diskuterats utifrån en jämförelse mellan de variationer i sparandet, som framkommit vid olika löneantaganden och den variationsbredd, som faktiskt kunnat konstateras under tidigare år.

Beräkningen av lagerutvecklingen representerar en av de svagaste länkarna i kalkylen för bruttonationalprodukten. Man vet något litet om vad som hände på lagerområdet under fjolåret, men man har praktiskt taget inga hållpunkter för bedömningen av utvecklingen under innevarande år. För bedömningen av den ekonomiska utvecklingen under 1959 är lagerprognosen tyvärr mer än vanligt viktig, eftersom vi just nu torde vara inne i en lagercykel, som kan ge starka utslag uppåt eller nedåt. Skillnaden mellan lagerinvesteringen 1957 och 1958 uppgick till ett belopp, som motsvarar omkring 2 procent av bruttonationalprodukten och drygt 10 procent av importen. Förändringar av denna storleksordning är svåra att förutse och kan — som erfarenheten från Förenta staterna visar — få en avgörande betydelse för konjunkturutvecklingen. I avslutningskapitlets sammanställning av försörjningsbalansen för 1959 får resonemanget kring lagerposten tjäna som en illustration av storleksordningen av de felmarginaler man har att räkna med vid bedömningen av den totala produktionsutvecklingen.

Med hänsyn till de stora felmarginaler det här faktiskt rör sig om kan det synas vara meningslöst att över huvud taget göra kalkyler av den typ, som en prognos för försörjningsbalansen representerar. Redovisningen av det statistiska underlaget för denna tar emellertid formen av en systematisk mönstring av det material, på vilket varje slags prognos måste bygga. Sammanställningen av detta material till en försörjningsbalans söker vidare fullfölja ambitionen att redovisa de olika förutsättningar och hypoteser, som kommer till användning vid prognosen samt — och framför allt — att se till att dessa förutsättningar är med varandra inbördes förenliga. Detta senare är en ambition som egentligen kan fullt tillfredsställas först när hela beräkningen av bruttonationalprodukten och dess olika element har presenterats i en sammanhängande, matematiskt preciserad form. Jämfört med ett dylikt förfaringssätt — ett förfaringssätt som kommer till användning i Nederländerna — befinner sig arbetet med den svenska nationalbudgeten på en relativt låg ambitionsnivå. Denna ambitionsnivå ligger dock å andra sidan ett flertal trappsteg över nivån för de mer eller mindre intuitiva prognoser, som inte ger eller över huvud taget inte kan ge en sammanhängande redovisning av de använda förutsättningarna och vars innebörd och resultat därför ej heller kan klart genomskådas.

Det bör dock framhållas att föreliggande nationalbudget måste betraktas som blott preliminär. Framför allt med hänsyn till ovissheten om utvecklingen utomlands under loppet av innevarande år får den här gjorda konjunkturbedömningen mer uppfattas som en beskrivning av de aktuella tendenserna än som en prognos för hela kalenderåret 1959. När den reviderade nationalbudgeten presenteras i vår, bör utvecklingslinjerna i den svenska samhällsekonomin kunna skönjas klarare mot bakgrunden av den internationella konjunkturkonstellation som då utvecklats.

II. Sveriges ekonomi 1958

En tydlig dämpning i ökningstakten för den totala produktionen inom landet har ägt rum 1957—1958. Enligt preliminära beräkningar syns bruttonationalprodukten i fasta priser ha ökat med endast ca 1 procent från 1957 till 1958 jämfört med en årlig ökningstakt med mellan 3 1/2 och 4 procent för närmast tidigare år (tabell 2). Samtidigt har ett markerat omslag i företagens lagerpolitik inträffat och den kraftiga lageruppyggnad som kännetecknade åren 1955—1957 har avbrutits under 1958. Den upphörande ökningen i lagerhållningen har lett till en minskning i importefterfrågan, vilket bidragit till att den svenska bytesbalansen med utlandet undgått att i någon väsentlig grad försämrats trots att den svenska exporten, bl. a. genom fallande internationell efterfrågan på våra kapitalvaror och kapitalråvaror, har minskat från 1957 till 1958.

Kapitalbildningen inom landet har ökat betydligt kraftigare 1957—1958 än närmast tidigare år. De totala bruttoinvesteringarna kan preliminärt beräknas ha stigit med ca 6 procent mot endast ca 3 procent från 1956 till 1957. En särskilt stor ökning registreras för industrins investeringar, vil-

Tabell II: 1. Försörjningsbalansen 1954—1958 i löpande priser

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957	1958 prel.	Förändring 1957—1958	
						Miljoner kronor	Procent
<i>Tillgång</i>							
1. Bruttonationalprodukt till marknadspris	45 080	48 930	53 140	57 540	59 660	+ 2 120	+ 4
2. Import av varor, cif	9 190	10 340	11 440	12 570	11 850	— 720	— 6
3. Minskning av lager m. m.	90	—	—	—	200	+ 200	.
4. Summa tillgång	54 360	59 270	64 580	70 110	71 710	+ 1 600	+ 2
<i>Användning</i>							
5. Privat inhemsk bruttoinvestering	8 000	8 460	9 330	9 890	10 710	+ 820	+ 8
6. Offentlig inhemsk bruttoinvestering	5 900	6 160	6 730	7 460	7 890	+ 430	+ 6
7. Ökning av lager m. m.	—	960	700	1 290	—	— 1 290	.
8. Export av varor, fob, och nettot av tjänster	9 030	9 920	11 340	12 440	11 670	— 770	— 6
9. Privat konsumtion	26 170	28 000	30 200	31 950	33 780	+ 1 830	+ 6
10. Offentlig konsumtion	5 260	5 770	6 280	7 080	7 660	+ 580	+ 8
11. Summa användning	54 360	59 270	64 580	70 110	71 710	+ 1 600	+ 2
Bruttonationalproduktens förändring sedan föregående år ¹	—	+8 ¹ / ₂ %	+8 ¹ / ₂ %	+8 ¹ / ₂ %	+3 ¹ / ₂ %		

¹ Avrundat till halva procent.

Tabell II: 2. Försörjningsbalansen 1954—1958 i 1954 års priser

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957	1958 prel.	Förändring 1957—1958	
						Miljoner kronor	Procent
<i>Tillgång</i>							
1. Bruttonationalprodukt till marknadspris	45 080	46 920	48 570	50 600	51 100	+ 500	+ 1
2. Import av varor, cif	9 190	10 210	10 870	11 650	11 430	— 220	— 2
3. Minskning av lager m. m.	90	—	—	—	150	+ 150	.
4. Summa tillgång	54 360	57 130	59 440	62 250	62 680	+ 430	+ 1
<i>Användning</i>							
5. Privat inhemsk bruttoinvestering	8 000	8 160	8 470	8 590	9 150	+ 560	+ 7
6. Offentlig inhemsk bruttoinvestering	5 900	5 880	6 070	6 450	6 770	+ 320	+ 5
7. Ökning av lager m. m.	—	890	600	1 060	—	— 1 060	.
8. Export av varor, fob, och nettot av tjänster	9 030	9 580	10 610	11 520	11 310	— 210	— 2
9. Privat konsumtion	26 170	27 230	28 060	28 750	29 330	+ 580	+ 2
10. Offentlig konsumtion	5 260	5 390	5 630	5 880	6 120	+ 240	+ 4
11. Summa användning	54 360	57 130	59 440	62 250	62 680	+ 430	+ 1
Bruttonationalproduktens förändring sedan föregående år ¹	—	+ 4 %	+3½ %	+ 4 %	+ 1 %		

¹ Avrundat till halva procent.

ket sannolikt till en del sammanhänger med slopandet av investeringsavgiften från och med ingången av 1958. Även statens investeringar har expanderat kraftigt, framför allt beroende på ökade militära investeringar, investeringar inom vägväsendet och inom affärsverken. De kommunala investeringarna däremot beräknas ha ökat endast obetydligt.

Konsumtionsutvecklingen 1957—1958 kännetecknas av en fortsatt svag dämpning av ökningstakten vad avser den privata konsumtionen medan den offentliga konsumtionen visat ungefär samma ökning som under de närmast föregående åren.

1. Inhemska bruttoutgifter

Preliminärt beräknas de totala *bruttoinvesteringarna* från 1957 till 1958 ha ökat med omkring 7 procent i värde och med ca 6 procent i volym.

Bostadsbyggandet under 1957 innebar en igångsättning av omkring 66 000 lägenheter. För 1958 kan igångsättningen beräknas ha varit åtminstone ett par tusen lägenheter större. Antalet färdigställda lägenheter beräknas vara ungefär oförändrat jämfört med 1957. Stocken av pågående byggen torde genomsnittligt sett ha varit ej oväsentligt större än under 1957. För de påbörjade lägenheterna syns några procents minskning i lägenhetsstorleken ha ägt rum, medan byggnadstiderna för dessa påbörjade lägenheter antagits vara desamma som för lägenheter påbörjade under 1957.

Tabell II: 3. Procentuell fördelning av inhemska bruttoutgifter i löpande priser 1954—1958

	1954	1955	1956	1957	1958 prel.
Privat inhemska bruttointiveringing	17,6	17,5	17,8	17,5	17,8
Statlig inhemska bruttointiveringing	7,3	7,1	7,3	7,4	7,6
Kommunal inhemska bruttointiveringing	5,7	5,6	5,5	5,8	5,6
Privat konsumtion	57,8	57,9	57,5	56,7	56,3
Statlig konsumtion	5,0	4,9	4,9	5,1	5,1
Kommunal konsumtion	6,6	7,0	7,0	7,5	7,6
Summa bruttoutgifter	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Investeringsarna (exkl. underhåll) i *bostäder* kan utifrån dessa förhållanden beräknas ha ökat med ca 7 procent i volym från 1957 till 1958. Ökningen hänför sig främst till flerfamiljshusen. Som framgår av tabell 4 a beräknas uppgången för bostadsinvesteringar (inklusive underhåll) volymmässigt bli något mindre eller ca 5 procent. Det kan vara av intresse att notera, att den ökade investeringsverksamheten inom bostadsområdet under de senaste fyra åren inte inneburit att bostadsinvesteringarnas andel av de totala investeringarna samtidigt ökat. Som kan utläsas av tabell 4 a har bostadsinvesteringarnas andel av de totala investeringarna i stället varit i stort oförändrad eller möjligen till och med svagt sjunkande under perioden 1954—1958.

De preliminära uppgifterna om *industrins investeringar* tyder på en förhållandevis kraftig uppgång för såväl byggnader och anläggningar som för maskiner och apparater. Beträffande underhållsverksamheten kan någon procents nedgång beräknas ha inträffat. För de totala bruttointiveringarna inom industrin innebär detta att ökningen från 1957 till 1958 uppskattats till 10 procent.

Tabell II: 4 a. Bruttointiveringingar 1954—1958, uppdelade på ändamål

	Miljoner kronor i löpande priser					Förändring i procent i 1954 års priser			
	1954	1955	1956	1957	1958 prel.	1954-1955	1955-1956	1956-1957	1957-1958
1. Bostäder	3 053	3 200	3 483	3 741	3 972	+ 1	+ 3	+ 4	+ 5
2. Jordbruk, skogsbruk och fiske	1 027	970	1 013	1 066	1 073	- 8	- 2	+ 1	- 2
3. Egentlig industri	2 800	2 977	3 240	3 345	3 703	+ 1	+ 2	0	+ 10
4. Kraft- och belysningsverk	860	813	888	973	1 114	- 11	+ 4	+ 7	+ 14
5. Handel	288	340	396	421	453	+ 15	+ 12	+ 4	+ 7
6. Samfärdsl (exkl. vägar)	2 553	2 775	3 148	3 489	3 590	+ 5	+ 6	+ 4	0
7. Förvaltning, sociala ändamål	567	601	643	751	758	+ 2	+ 1	+ 11	+ 1
8. Skolor och kyrkor	513	519	541	558	622	- 3	- 2	- 2	+ 11
9a. Väg- och gatuarbeten	684	777	863	1 026	1 136	+ 9	+ 6	+ 15	+ 8
9b. Vatten, avlopp m. m.	350	380	414	467	507	+ 2	+ 5	+ 10	+ 7
10. Militära investeringar	1 201	1 271	1 427	1 512	1 665	+ 2	+ 4	- 1	+ 9
Summa	13 896	14 623	16 056	17 349	18 593	+ 1	+ 4	+ 3	+ 6

Tabell II: 4 b. Bruttoinvesteringar 1954—1958, uppdelade i privata och offentliga

	Miljoner kronor i löpande priser					Förändring i procent i 1954 års priser			
	1954	1955	1956	1957	1958 prel.	1954- 1955	1955- 1956	1956- 1957	1957- 1958
Privata bruttoinvesteringar	7 995	8 462	9 328	9 892	10 706	+ 2	+ 4	+ 1	+ 7
Offentliga bruttoinvesteringar	5 901	6 161	6 728	7 457	7 887	0	+ 3	+ 6	+ 5
1. Statliga	3 303	3 453	3 850	4 177	4 533	- 1	+ 5	+ 4	+ 8
därav: affärsverk	1 318	1 338	1 447	1 560	1 676	- 5	+ 3	+ 4	+ 7
aktiebolag	151	173	251	247	273	+ 8	+ 36	- 5	+ 9
2. Kommunala	2 598	2 708	2 878	3 280	3 354	0	+ 1	+ 10	+ 1
därav: affärsverk	509	535	570	593	619	- 1	+ 2	+ 1	+ 3
aktiebolag och stiftelser	723	676	703	820	748	- 10	0	+ 13	- 9
Summa	13 896	14 623	16 056	17 349	18 593	+ 1	+ 4	+ 3	+ 6

Anm. I statliga aktiebolags investeringar ingår fr. o. m. den $\frac{1}{10}$ 1957 LKAB till 95 procent i stället för 50 procent som tidigare. De volymförändringstal mellan 1956—1957 resp. 1957—1958 som erhålls om andelen bibehålls vid 50 procent, uppgår för statliga aktiebolag till resp. -10 och -11 procent, för statliga investeringar totalt till resp. +3 och +7 procent, för offentliga till +6 och +4 och för privata investeringar till +2 och +7 procent.

Bland övriga expanderande områden inom den privata sektorn kan nämnas investeringarna i *handelsflottan, byggnader för handel och privata kraftverk*. För den privata sektorn totalt syns en ökning från 1957 till 1958 på omkring 7 procent ha ägt rum (tabell 4 b).

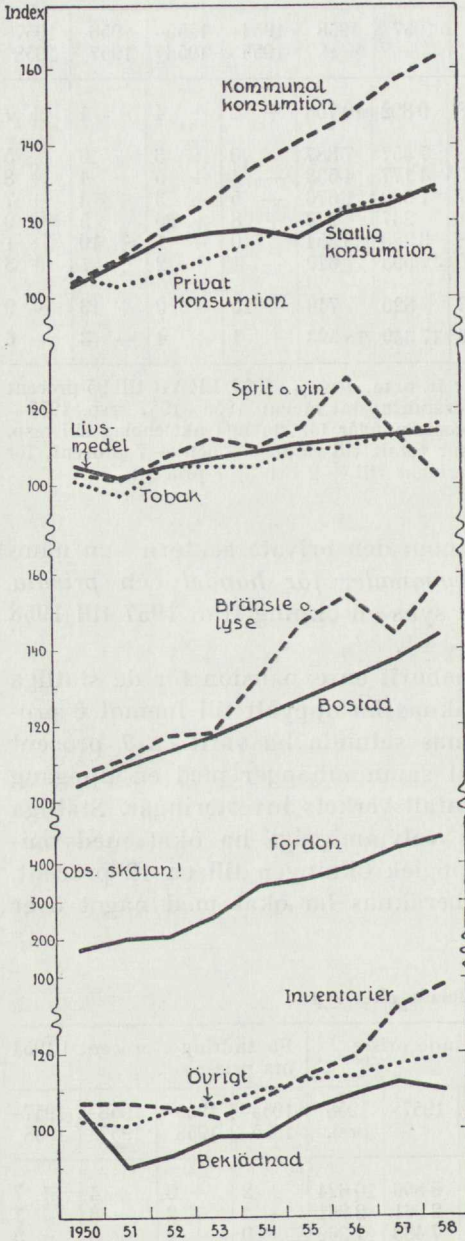
Utvecklingen under 1958 har även inneburit en expansion för de statliga investeringarna. Ökningen av dessa beräknas ha uppgått till inemot 8 procent. *Affärsverkens* investeringar beräknas sålunda ha varit ca 7 procent större än under 1957, något som främst sammanhänger med en uppgång av televerkets, luftfartsverkets och vattenfallsverkets investeringar. Statliga nyinvesteringar inom *vägväsendet* syns volymmässigt ha ökat med omkring 25 procent, inklusive underhåll uppgick ökningen till ca 12 procent. De *militära* investeringarna, slutligen, beräknas ha ökat med något över 9 procent.

Tabell II: 4 c. Bruttoinvesteringar 1954—1958, uppdelade efter typ

	Miljoner kronor i löpande priser					Förändring i procent i 1954 års priser			
	1954	1955	1956	1957	1958 prel.	1954- 1955	1955- 1956	1956- 1957	1957- 1958
Byggnader och anläggningar	7 930	8 405	9 150	9 866	10 624	+ 2	+ 3	+ 4	+ 7
därav: underhåll	2 222	2 404	2 627	2 861	2 961	+ 4	+ 2	+ 3	+ 1
Maskiner och apparater	5 966	6 218	6 906	7 483	7 969	0	+ 4	+ 3	+ 5
därav: underhåll	1 954	2 124	2 397	2 583	2 705	+ 3	+ 6	+ 3	+ 2
Summa	13 896	14 623	16 056	17 349	18 593	+ 1	+ 4	+ 3	+ 6
därav: underhåll	4 176	4 528	5 024	5 444	5 666	+ 3	+ 4	+ 3	+ 1

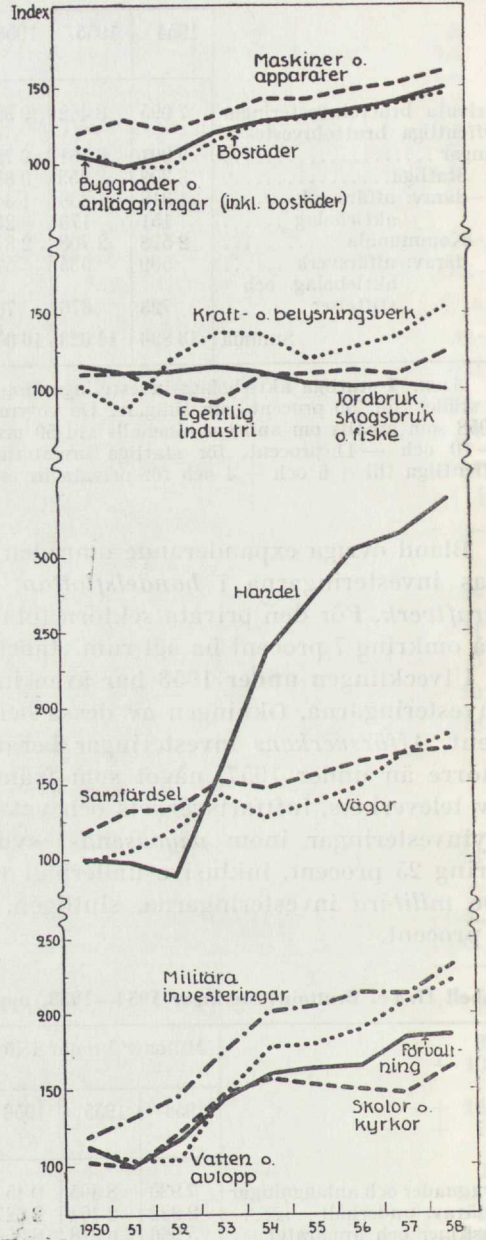
**Diagram II: 1. Konsumtionens volym-
mässiga utveckling 1949—1958**

Index: 1949 = 100

**Diagram II: 2. Bruttoinvesteringarnas volym-
mässiga utveckling 1949—1958**

Index: 1949 = 100

Tabell II: 5 a. Privat konsumtion 1954—1958 i löpande priser

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957	1958 prel.	Förändring i procent 1957—1958
Livsmedel	8 590	9 126	9 787	9 882	10 265	+ 4
Spritdrycker och viner	1 087	1 219	1 408	1 508	1 540	+ 2
Tobak	867	892	896	949	1 070	+ 13
Bostad	2 251	2 406	2 694	2 909	3 241	+ 11
Bränsle och lyse	1 223	1 363	1 616	1 619	1 812	+ 12
Beklädnad	3 640	3 643	3 857	4 025	4 043	0
Inventarier	1 876	1 965	2 097	2 404	2 559	+ 6
Fordon	1 724	1 899	2 085	2 457	2 735	+ 11
Resor	1 119	1 140	1 178	1 240	1 267	+ 2
Sjukvård, hygien, hemvård etc.	1 571	1 685	1 804	1 933	2 082	+ 8
Övrigt	2 302	2 440	2 544	2 719	2 853	+ 5
Summa	26 250	27 778	29 966	31 645	33 467	+ 6
+ Banktjänster	100	110	118	129	135	+ 5
+ Försäkringstjänster	245	321	347	401	417	+ 4
- Dubbelräkning	200	210	227	227	235	+ 4
Total privat konsumtion	26 395	27 999	30 204	31 948	33 784	+ 6
därav: Varaktiga varor	3 211	3 319	3 512	4 052	4 241	+ 5
Tjänster	6 529	6 993	7 519	8 087	8 735	+ 8
Övrigt	16 655	17 687	19 173	19 809	20 808	+ 5

De kommunala investeringarna, som kännetecknades av en kraftig expansion under 1957, beräknas under 1958 ha ökat med endast någon procent. Bland de områden inom den kommunala sektorn, där investeringarna visat en uppgång, bör främst nämnas *skolväsendet*. En minskad investeringsverksamhet kännetecknar däremot den *kommunala samfärdseln*.

Investeringsutvecklingen under 1958 syns enligt tabell 4 c ha inneburit en kraftig ökning såväl för byggnader och anläggningar som för maskiner och apparater. I första hand gäller detta ny- och reinvesteringarna medan beräkningarna av underhålls- och reparationsverksamheten endast tyder på någon procents ökning jämfört med 1957. Byggnadsinvesteringarnas och maskininvesteringarnas volymmässiga utveckling framgår av diagram 2, där även visas utvecklingen för bruttoinvesteringarna uppdelade på ändamål. För utförligare kommentarer beträffande investeringsutvecklingen hänvisas till kapitel VI.

Kalkyler på grundval av konsumtionens utveckling under huvudsakligen de tre första kvartalen 1958 pekar på att en ökning av den *privata konsumtionen* med ca 2 procent i fasta priser och ca 5 1/2 procent i löpande priser ägt rum från 1957 till 1958 (tabell 5 a och 5 b). Som framgår av diagram 1 har tillväxten i hushållens reala konsumtionsutgifter successivt dämpats under åren 1955—1957 och de preliminära beräkningarna för 1958 tyder närmast på ytterligare någon avsakning i konsumtionsvolymökningen för detta år. Ser man till konsumtionen i löpande priser innebär utvecklingen 1957—1958, enligt här framlagda kalkyler, att hushållens konsum-

Tabell II: 5 b. Privat konsumtion 1953—1958 i 1954 års priser

Procentuell förändring från föregående år

	1954	1955	1956	1957	1958 prel.
Livsmedel	+ 3	+ 2	+ 1	0	+ 1
Spritdrycker och viner	- 4	+ 5	+ 11	- 11	- 10
Tobak	+ 2	+ 4	+ 1	+ 3	+ 3
Bostad	+ 4	+ 4	+ 4	+ 4	+ 4
Bränsle och lyse	+ 13	+ 11	+ 5	- 7	+ 9
Beklädnad	+ 1	+ 6	+ 4	+ 3	- 2
Inventarier	+ 5	+ 6	+ 5	+ 11	+ 5
Fordon	+ 34	+ 6	+ 7	+ 13	+ 8
Resor	- 1	0	- 2	- 2	- 3
Sjukvård, hygien, hemvård etc.	+ 3	+ 5	+ 4	+ 6	+ 4
Övrigt	+ 5	+ 3	- 1	+ 3	+ 2
Summa	+ 5	+ 4	+ 3	+ 2	+ 2
+ Banktjänster	+ 5	+ 3	+ 6	+ 6	+ 4
+ Försäkringstjänster	- 3	+ 17	+ 2	+ 12	+ 1
- Dubbelräkning	+ 10	+ 2	+ 1	0	+ 2
Total privat konsumtion	+ 4	+ 4	+ 3	+ 2	+ 2
därav: Varaktiga varor	+ 15	+ 3	+ 4	+ 11	+ 3
Tjänster	+ 3	+ 4	+ 2	+ 3	+ 3
Övrigt	+ 3	+ 4	+ 4	0	+ 2

tionsutgifter stigit något mer än hushållens disponibla inkomster och en nedgång i det personliga sparandet syns alltså ha inträffat från 1957 till 1958.

Konsumtionen av livsmedel inklusive öl och läskedrycker har ökat med sammanlagt närmare 1 1/2 procent i fasta priser och med närmare 4 procent i löpande priser. Uppgången i konsumtionsvolymen för livsmedel hänför sig främst till inhemska frukter och sydfruktar, olika slag av specerivaror samt till gruppen matfett, där hushållen till följd av den ändrade prisrelationen mellan smör och margarin har ökat konsumtionen av smör med ca 20 pro-

Tabell II: 6. Offentlig konsumtion 1954—1958

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957	1958 prel.	Förändring i procent 1957—1958
<i>Löpande priser</i>						
Kommunal konsumtion	3 007	3 392	3 691	4 232	4 589	+ 8
därav: löner	2 095	2 391	2 622	2 946	3 182	+ 8
Statlig konsumtion	2 253	2 373	2 587	2 853	3 071	+ 8
därav: löner	1 539	1 660	1 783	1 964	2 149	+ 9
Total offentlig konsumtion	5 260	5 765	6 278	7 085	7 660	+ 8
<i>1954 års priser</i>						
Total offentlig konsumtion	5 260	5 387	5 627	5 875	6 115	+ 4
därav: kommunal konsumtion	3 007	3 169	3 307	3 508	3 664	+ 4
statlig konsumtion	2 253	2 218	2 320	2 367	2 451	+ 4

cent och samtidigt skurit ned margarinförbrukningen med ca 10 procent i kvantitet mellan hela åren 1957 och 1958 räknat. Förbrukningen av konsumtionsmjölk har, samtidigt som priserna stigit, minskat med ca 3 procent i kvantitet, vilket innebär att hushållens utgifter för konsumtionsmjölk värdemässigt sett stigit med ca 12 procent från 1957 till 1958. I övrigt kan för livsmedelskonsumtionen konstateras en mindre förskjutning i konsumtionen från kött till fläsk, sannolikt främst betingad av ändrade prisrelationer mellan dessa varor, samt en nedgång i förbrukningen av drycker med ca 4 procent i fasta priser räknat.

Höjningen av sprit- och vinpriserna i februari 1958 har ytterligare presat ned konsumtionen av spritdrycker. Från 1957 till 1958 beräknas sålunda konsumtionsvolymen för spritdrycker och vin ha minskat med 10 procent och förbrukningen av dessa varor under 1958 har, som framgår av diagram 1, härigenom kommit att understiga konsumtionsnivån för 1954.

Inköpen av såväl textila beklädnadsvaror som skor beräknas ha minskat med 2—3 procent i volym från 1957 till 1958, medan hushållens inköp av inventarier av olika slag beräknas ha stigit med närmare 5 procent i fasta priser räknat. Inom inventariegruppen har inköpen ökat framför allt av hemtextilier och TV-apparater, medan inköpen av bosättningsartiklar minskat.

Nyinköpen av personbilar har minskat från 1957 till 1958, men till följd av att stocken personbilar i hushållssektorn fortsatt att öka, kan hushållens sammanlagda bilutgifter — d. v. s. inklusive reparationer och underhåll — beräknas ha stigit med ca 7 procent i fasta priser och drygt 10 procent i löpande priser. Bland övriga poster i den privata konsumtionen kan nämnas en uppgång för bostadsnyttjandet med mellan 4 och 5 procent i volym och en ökning av bränsleförbrukningen med ca 10 procent i volym. Den kraftiga ökningen i bränsleförbrukningen förklaras bl. a. av den kyligare väderleken under 1958 än under 1957, bränsleransoneringen i början av 1957 samt sänkta bränslepriser.

Den *offentliga konsumtionen*, dvs. det allmännas direkta ianspråktagande av varor och tjänster för löpande ändamål, har enligt preliminära uppgifter stigit med 8 procent i löpande priser, vilket motsvarar en volymmässig uppgång med ca 4 procent (tabell 6). Stegningen i den offentliga konsumtionen från 1957 till 1958 kan enligt de preliminära siffrorna beräknas ha varit av ungefär samma storlek i den statliga och kommunala sektorn.

2. Utrikeshandel och lagerutveckling

Den svenska *handelsbalansen* med utlandet har enligt preliminära beräkningar förbättrats med ca 150 miljoner kronor från 1957 till 1958. Nettointäkterna från sjöfarten har samtidigt minskat med drygt detta belopp och saldot på *bytesbalansen* visar en mindre försämring 1957—1958 med ca 50 miljoner kronor till ett underskott på ca 175 miljoner kronor 1958 (tabell 7). Minskningen i den svenska sjöfartens nettoinsegling med ca 15 procent

Tabell II: 7. Bytesbalansen 1954—1958

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957	1958 prel.	Förändring 1957—1958 i procent
<i>Löpande priser</i>						
Export av varor, fob.....	8 196	8 933	10 067	11 062	10 500	- 5
Import av varor, cif.....	9 192	10 337	11 434	12 567	11 850	- 6
Handelsbalansens saldo.....	- 996	- 1 404	- 1 367	- 1 505	- 1 350	.
Nettoinsegling ¹	712	860	1 057	1 233	1 065	- 14
Utländska fartygs utgifter i Sverige.....	163	165	188	172	160	- 7
Övriga tjänster m. m. netto ..	- 45	- 35	+ 25	- 30	- 50	.
Bytesbalansens saldo	- 166	- 414	- 97	- 130	- 175	.
<i>1954 års priser</i>						
Export av varor, fob.....	8 196	8 680	9 531	10 464	10 202	- 2
Import av varor, cif.....	9 192	10 212	10 874	11 648	11 427	- 2
Handelsbalansens saldo.....	- 996	- 1 532	- 1 293	- 1 184	- 1 225	.
Nettoinsegling ¹	712	781	834	935	1 007	+ 8
Utländska fartygs utgifter i Sverige.....	163	160	174	153	149	- 3
Övriga tjänster m. m. netto ..	- 45	- 35	+ 24	- 28	- 48	.
Bytesbalansens saldo	- 166	- 626	- 261	- 124	- 117	.

¹ Bruttoinsegling i utländsk sjöfart med avdrag för kostnader i utlandet.

från 1957 till 1958 kan sannolikt huvudsakligen tillskrivas nedgången i fraktnivån.

Förbättringen i handelsbalansen från 1957 till 1958 kan helt återföras på de förbättrade bytesförhållandena med utlandet. Importpriserna har nämligen, bl. a. på grund av fallande frakter, sjunkit något mer än exportpriserna och bytesförhållandet har förbättrats med i genomsnitt ca 1 procent från 1957 till 1958, vilket mer än uppvägt den negativa effekten på handelsbalansen av den något kraftigare nedgången i exportvolymen än i importvolymen.

Importen har minskat med närmare 6 procent i värde och närmare 2 procent i volym. Nedgången i importens volym hänför sig främst till minskad import av bränslen och drivmedel, handelsfärdigt järn och stål samt textila råvaror och syns främst stå i samband med omslaget från lageruppbyggnad 1957 till lagerminskning eller avtagande lagerökning i den svenska ekonomin under 1958. Importvolymen kan beräknas ha minskat med ca 7 procent för bränslen och drivmedel, med närmare 10 procent för textila råvaror och med drygt 10 procent för handelsfärdigt järn och stål. Importvolymen för gruppen maskiner, instrument och transportmedel kan totalt sett beräknas ha blivit ungefär oförändrad, medan importen av livsmedel beräknas ha ökat något i volym från 1957 till 1958. Importen av kemiska produkter, slutligen, har visat en liten tillbakagång.

Exporten har minskat med drygt 5 procent i värde och ca 2 procent i volym. Nedgången i exporten hänför sig framför allt till järnmalm och

Tabell II: 8. Lagerförändringar för statistiskt belysta varuområden 1954—1958

Miljoner kronor i genomsnittliga återanskaffningspriser för respektive år

	1954	1955	1956	1957	1958 prel.
1. Gruvor, järn- och stålverk, andra metallverk samt järngrossister.....	- 50	+ 20	+ 110	+ 190	- 50
2. Verkstads- och varvsindustri	- 30	+ 690	+ 600	+ 690	- 50
3. Jord- och stenindustri	+ 10	+ 10	+ 20	+ 30	± 0
4. Sågverk, pappersmassfabriker och trävaruhandel	+ 320	+ 230	- 10	+ 50	+ 110
5. Trävaru- och pappersindustri samt grafisk industri					
6. Livsmedelsindustri och viss livsmedelshandel ^a	- 130	± 0	- 10	+ 40	- 90
7. Textil- och sömnadsindustri samt textilhandel	+ 10	± 0	- 50	+ 80	- 80
8. Läder- och gummivaruindustri, skohandel, lädergrossister samt kemisk-teknisk industri	+ 40	+ 30	± 0	+ 50	+ 20
9. Bränsle (utom i egentlig industri)	- 80	+ 90	+ 130	+ 130	- 10
10. Summa	+ 90	+ 1 070	+ 790	+ 1 260	- 170
11. Förändringar i kreaturskapital.....	- 30	- 80	- 70	+ 10	+ 10
12. Variation i uttag ur skog	- 150	- 30	- 20	+ 20	- 60
13. Summa lagerförändringar	- 90	+ 960	+ 700	+ 1 290	- 200
14. Summa lagerförändringar i 1954 års priser	- 90	+ 890	+ 600	+ 1 060	- 150

¹ Endast industri.^a Inkl. lagerförändringar av brödsäd hos jordbrukarna.

Anm. För livsmedelsindustri, textil- och sömnadsindustri och läderindustri samt delar av träindustri gäller siffrorna exklusive varor under arbete.

Källor: Uppgifter från jordbruksnämnden (för livsmedel och kreaturskapital), från skogsstyrelsen (för skogsuttag), från vinststatistiken samt från kommerskollegium (för övriga områden).

trävarorna, varav exportvolymen beräknas ha minskat med ca 15 respektive ca 20 procent från 1957 till 1958. Även massaexporten har sjunkit i mindre utsträckning, medan exporten av papper och papp i stort sett nådde samma nivå 1958 som 1957. Exportnedgången för järnmalm och skogsprodukterna uppvägs av en uppgång i exporten av i första hand transportmedel; för såväl fartyg som bilar noteras en betydande ökning i utförseln från 1957 till 1958. Den tidigare expansionen av den svenska exporten av maskiner och instrument bröts däremot under 1958 och exportvärdet för denna varugrupp beräknas ha minskat något från 1957 till 1958. Utförseln av jordbruksprodukter, som ökade mycket kraftigt från 1956 till 1957, kan beräknas ha stigit ytterligare något i volym från 1957 till 1958. Beträffande utrikeshandeln se vidare kapitel IV.

I 1957 års oktoberenkät till industrin rörande industrins investeringar inforrades i motsats till tidigare oktoberenkäter även uppgifter om *lagerutvecklingen* inom industrin under det löpande året. På grundval av dessa uppgifter jämte uppgifter från övriga statistiskt belysta områden företogs i föregående års nationalbudget ett försök till siffermässig precisering av lagerförändringarna under år 1957. Enligt senare tillgänglig statistik visade

sig denna preliminära beräkning innebära en kraftig underskattning av lagerökningen detta år. Orsaken härtill var främst att den bedömning, som industriföretagen gjorde i oktoberenkäten 1957 över sin lagerförändring under 1957, slog kraftigt fel. Även i 1958 års oktoberenkät till industrin har införskaffats uppgifter beträffande den sannolika lagerutvecklingen under det löpande året. Med starka reservationer för tillförlitligheten i det statistiska materialet presenteras i tabell 8 en uppskattning av lagerförändringarna under 1958 inom industrin på grundval av denna enkät liksom en uppskattning av lagerförändringarna inom övriga statistiskt belysta områden. Industriföretagens uppskattning av sin lagerutveckling har här, liksom i föregående års nationalbudget, accepterats utan korrekationer.

De tillgängliga uppgifterna pekar på att den kraftiga lageruppbyggnad, som ägde rum under åren 1955—1957, inte fortsatt under 1958. Enligt sifferuppgifterna i tabell 8 skulle i stället en minskning i lagerhållningen totalt sett ha inträffat under fjolåret. Med hänsyn till att de preliminära siffrorna för år 1957 visade sig innebära en felberäkning av den totala lagerförändringen av storleksordningen en halv miljard kronor i 1954 års priser, tillåter emellertid siffrorna för år 1958 ej någon närmare precisering av lagerutvecklingen under fjolåret. Det kan dock vara av intresse att konstatera att det enligt företagens rapportering synes ha förelegat en för konjunkturutvecklingen under fjolåret karakteristisk skillnad i lagerutvecklingen inom industrin mellan råvaror och halvfabrikat å ena sidan och färdigvaror å den andra. Samtliga huvudbranscher anger sålunda en ökning i sin lagerhållning av färdigvaror under 1958, medan samtliga huvudbranscher utom träindustrin uppger en minskning i sin lagerhållning av råvaror och halvfabrikat.

3. Bruttonationalprodukt och inkomstutveckling

Den totala produktionen inom landet visade en i jämförelse med närmast tidigare år svag ökning från 1957 till 1958. Enligt de beräkningar som här presenterats i tabell 2, skulle bruttonationalprodukten mätt i fasta priser ha ökat med ca 1 procent mot en ökning med ca 4 procent från 1956 till 1957. Kalkyler från näringsgrenssidan av produktionsökningen 1957—1958 anger en obetydligt större ökning än beräkningarna från användningssidan; skillnaden mellan dessa båda kalkyler ligger helt inom felmarginalerna för beräkningar av detta slag.

Avsaktningen i produktionsökningen under 1958 beror i första hand på stagnationen i industrins produktion, vilken kan uppskattas ha varit ungefär oförändrad eller möjligen något lägre under 1958 än under 1957. Vidare kan jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten beräknas ha minskat med sannolikt ca 1 procent från 1957 till 1958 varemot byggnads- och anläggningsverksamhetens bidrag visat en kraftig ökning. En betydande andel av den totala produktionsökningen 1957—1958 faller vidare på den statliga och kommunala verksamheten i det att statens och kommunernas bidrag

Tabell II: 9. Bruttonationalprodukten i löpande priser enligt olika begrepp 1954—1958

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957	1958 prel.
1. Bruttonationalprodukt till marknadspris	45 080	48 930	53 140	57 540	59 660
2. Minus: Indirekta skatter	3 590	4 160	4 570	4 880	5 480
3. Plus: Subventioner	510	520	660	690	850
4. Bruttonationalprodukt till produktionskostnad, Alt. I	42 000	45 290	49 230	53 350	55 030
5. Minus: Reparationer och underhåll inom företagssektorn	3 090	3 360	3 770	4 070	4 240
6. Bruttonationalprodukt till produktionskostnad, Alt. II	38 910	41 930	45 460	49 280	50 790

till produktionen av den offentliga konsumtionen beräknas ha ökat med i runt tal 5 procent. Produktionsutvecklingen belyses närmare i kapitel VII.

Mätt i löpande marknadspriser steg bruttonationalprodukten med ca 3 1/2 procent från 1957 till 1958 (tabell 1). Detta innebär en total genomsnittlig prisökning på ca 2 1/2 procent räknat för hela bruttonationalprodukten. Prisuppgången 1957—1958 hänför sig främst till konsumtionsnyttigheterna, medan prisstegringen för investeringsvarorna blev tämligen begränsad såsom framgår av följande tablå, där prisindex tal för konsumtion och investering beräknats på en halv procent när med utgångspunkt från tabellerna 1 och 2 (1957 = 100):

Privat bruttoinvestering	101,5
Offentlig bruttoinvestering	101
Privat konsumtion	103,5
Offentlig konsumtion	104

Med utgångspunkt från bruttonationalproduktens ökning kan den totala inkomstökningen inom landet i grova drag uppskattas. Med hänsyn till att det är möjligt att någorlunda väl beräkna hur mycket de samlade löntagarinkomsterna stigit från 1957 till 1958 skulle en framräknad skillnad mellan total inkomstökning och lönesummeökning således ge en uppskattning om hur övriga inkomster från produktionen utvecklats. Av tabell 9 framgår, att bruttonationalprodukten till marknadspris ökade med ca 2,1 miljarder kronor från 1957 till 1958. En betydande del av denna ökning hänför sig till ökade indirekta skatter (minus subventioner) samt en del även till ökade reparationer och underhåll. Dras dessa poster från bruttonationalprodukten, erhålls en stegring på ca 1,5 miljarder kronor. Av denna faller en del på ökade avskrivningar. Grovt räknat kan därför ökningen i nationalinkomsten, dvs. den sammantagna inkomstökningen för löntagare, enskilda företagare, bolag och affärsverk, uppskattas till drygt 1 miljard kronor dvs. ungefär lika stort belopp, varmed löntagarinkomsterna kan beräknats ha ökat från 1957 till 1958. Detta skulle innebära att inkomster från produktionen, andra än löner, skulle ha varit i stort sett oförändrade i sum-

Tabell II: 10. Sparande-investering 1954—1958 i löpande priser

Procent av bruttonationalprodukten till marknadspris

	1954	1955	1956	1957	1958 prel.
1. Privat inhemsk bruttoinvestering ¹	17,7	17,3	17,5	17,2	17,9
2. Offentlig inhemsk bruttoinvestering ¹	13,1	12,6	12,7	13,0	13,2
3. Lagerförändring	- 0,2	2,0	1,3	2,2	- 0,3
4. Summa inhemsk bruttoinvestering	30,6	31,9	31,5	32,4	30,8
5. Bytesbalansens saldo	- 0,4	- 0,9	- 0,2	- 0,2	- 0,3
6. Summa inhemskt bruttosparande	30,2	31,0	31,3	32,2	30,5
a) statligt bruttosparande	3,5	5,0	5,4	4,3	4,0
b) kommunalt bruttosparande	5,3	3,5	3,4	3,8	3,4
c) övrigt bruttosparande	21,4	22,5	22,5	24,1	23,1

¹ Exkl. lagerförändring.

Anm. I offentlig inhemsk bruttoinvestering ingår dels offentliga myndigheters bruttoinvestering, dels också bruttoinvestering för affärsverk m. m. Statligt och kommunalt bruttosparande omfattar däremot endast respektive myndigheters bruttosparande.

ma från 1957 till 1958. Det är givet att kalkyler av detta slag är behäftade med vida felmarginaler, men den utveckling mot ökad löneandel i den totala nationalinkomsten, som således syns ha ägt rum från 1957 till 1958, är i och för sig en normal företeelse med hänsyn till den konjunkturdämpning som kommit till stånd 1957—1958.

4. Sparandet

Bruttosparandet har varit en över tiden tämligen konstant andel av bruttonationalprodukten som inte syns nämnvärt påverkas av förekommande konjunkturvariationer (rad 6 tabell 10). Denna serie ger därför föga information om de olika problem den ekonomiska politiken ställts inför. Bruttosparkvoten anger hur stor del av den totala produktionen som använts för bruttokapitalbildning (dvs. fasta investeringar och lagerökning) inom landet samt för ökning av Sveriges finansiella sparande gentemot utlandet (dvs. nettot mellan export och import av varor och tjänster). Vad gäller de komponenter som bygger upp bruttosparandet visar tabell 10, att kvoten för de fasta investeringarna (rad 1 + 2 tabell 10) sjönk mellan 1954 och 1955 för att sedan ligga i stort sett oförändrad mellan 1955 och 1957 och åter stiga mellan 1957 och 1958. Under samma period har lagerutvecklingen varit betydligt mer dramatisk med en övergång från någon lagerminskning 1954 till kraftig lagerökning 1955—1957 och sedan en viss lageravveckling från 1957 till 1958. Ökningen i bruttosparkvoten mellan 1954 och 1955 kan anses sammanhänga med att de omfattande lagerinvesteringarna sistnämnda år mer än uppvägt dels en avsevärd försämring i bytesbalansens saldo, dels också en viss nedgång för de fasta investeringarna. Bruttosparandets fortsatta uppgång under de två följande åren kan återföras till de väl hävdade lagerinvesteringarna dessa år samt väsentligt förbättrad bytesbalans. Nedgången mellan 1957 och 1958 trots ökningen av de

Tabell II: 11. Finansiellt sparande 1954—1958

Miljoner kronor

	1954	1955	1956	1957	1958 prel.
Privata sektorn	- 200	- 300	- 200	+ 350	+ 700
Offentliga sektorn	+ 50	- 100	+ 100	- 450	- 850
a) staten	- 500	+ 150	+ 400	- 300	- 400
b) kommunerna	+ 550	- 250	- 300	- 150	- 450
Utlandet	+ 150	+ 400	+ 100	+ 100	+ 150
Summa	0	0	0	0	0

fasta investeringarna sammanhänger med övergången från en betydande lageruppsygnad 1957 till en viss lageravveckling 1958 utan samtidig förbättring av bytesbalansen.

Också fördelningen av bruttosparandet på olika sektorer framgår av tabell 10. Under perioden 1954—1957 har den privata sektorns bruttosparande uppvisat en trendmässig ökning av andelen av bruttonationalprodukten, vilken brutits 1958 då en nedgång skett. För de offentliga sektorernas del däremot har förändringarna varit mer oenhetliga, varvid mot stigande bruttosparande för staten har stått fallande bruttosparande för kommunerna och omvänt. År 1958 har dock bruttosparandet gått ned för såväl stat som kommuner. De nämnda växlingarna i bruttosparandet mellan de båda offentliga sektorerna har sin motsvarighet i variationer i deras finansiella sparande.

Ur kreditmarknadssynpunkt är det *finansiella sparandet* av speciell betydelse. För varje sektor anger detta sparandes storlek i vilken utsträckning sektorn ifråga kunnat finansiera sina utgifter för såväl konsumtion som realinvestering under en viss period med löpande inkomster under perioden. Är det finansiella sparandet positivt har sektorn under perioden netto ökat sina fordringar (minskat sina skulder) gentemot andra sektorer och omvänt vid negativt finansiellt sparande. Beräkningarna av det finansiella sparandet är emellertid förknippade med betydande osäkerhet. I föreliggande sammanhang är det därför särskilt starkt motiverat att göra de reservationer för brister i det statistiska materialet som är vanliga vid presentation av ekonomisk statistik.

Tabell 11 visar att den privata respektive den offentliga sektorn i ekonomin varit i stort sett självfinansierande under åren 1954—1956 varefter den privata sektorn haft ett växande intäktsöverskott och den offentliga sektorn ett i ungefär motsvarande utsträckning växande utgiftsöverskott. Summan av de båda sektorernas finansiella sparande utgör förändringen i Sveriges finansiella ställning gentemot utlandet, vilken i tabellen redovisas som utlandets finansiella sparande gentemot Sverige och är lika med bytesbalansens saldo med omvänt tecken.

Vid en mer specificerad sektorsuppdelning erhålles intressantare data. I tabellen har den offentliga sektorn uppdelats på stat och kommuner. Där-

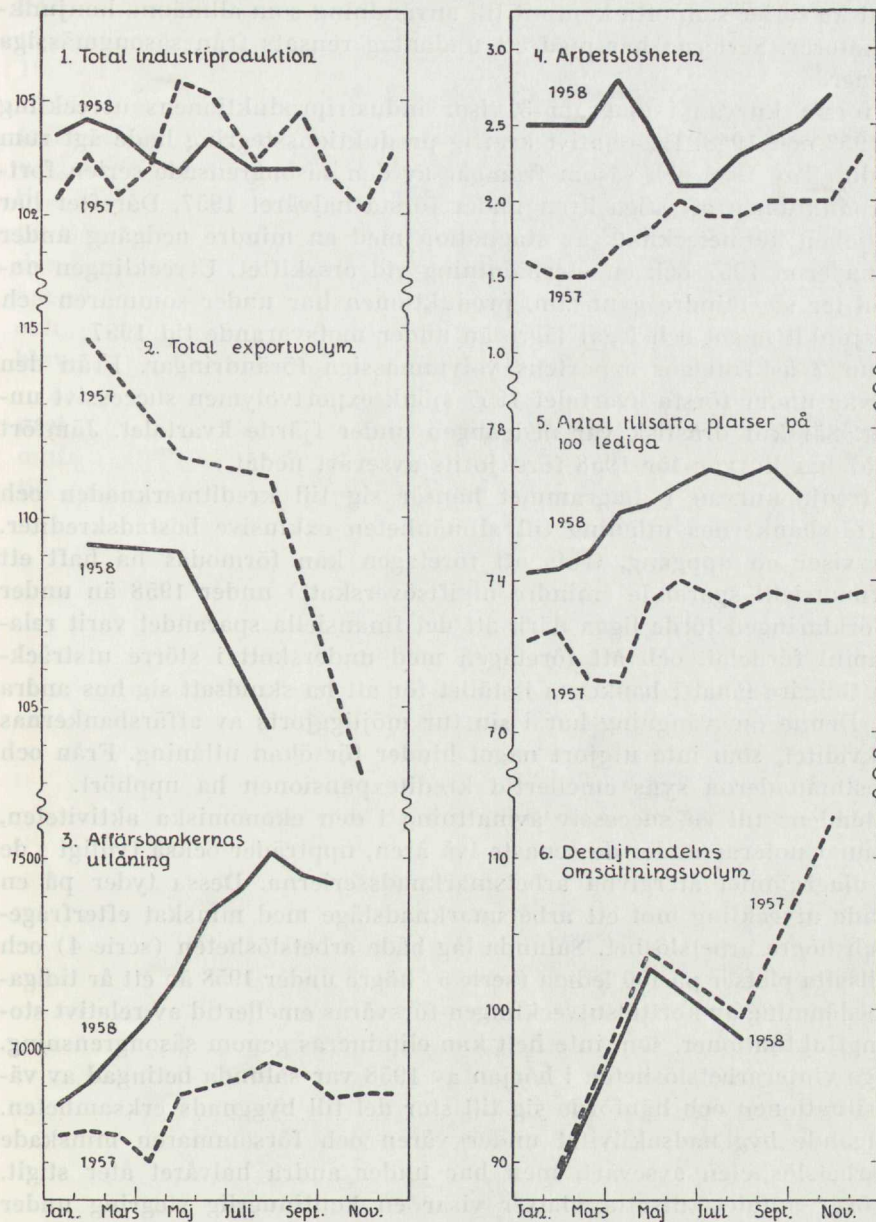
jämte kan vissa informationer erhållas om den privata sektorns båda komponenter, företag och hushåll, var för sig. Företagen har under hela den redovisade perioden haft betydande utgiftsöverskott, vilka kulminerade 1955 för att sedan minska; särskilt markerad är minskningen från 1957 till 1958. Hushållen har under hela perioden haft kraftiga inkomstöverskott vilka följt en uppåtgående trend t. o. m. 1957. För 1958 är dock inkomstöverskottet det lägsta sedan 1954. Ökningen av den privata sektorns finansiella sparande 1958 är därför helt betingad av den nyssnämnda nedgången i företagets utgiftsöverskott detta år, vilken i sin tur sammanhänger med att företagets totala reala bruttoinvesteringar till följd av övergång från betydande lageruppyggnad till viss lageravveckling gått ned vid ett som det synes i huvudsak oförändrat läge beträffande vinster och produktion.

Utvecklingen inom den offentliga sektorn slutligen kännetecknas av att förändringen av statens och kommunernas finansiella sparande år från år under perioden 1954—1957 gått i motsatta riktningar. Detta sammanhänger bl. a. med avräkningstransaktionerna för den av staten uppburna kommunskatten. Stegningen av skatteunderlaget 1952 medförde att kommunerna 1954 fick så stora avräkningsbelopp att de sammanlagda inkomsterna översteg utgifterna med drygt en halv miljard kronor. En ny stegring kom 1957 till följd av förbättringen i skatteunderlaget 1955 och av att kommunerna detta år erhöll »dubbel» fastighetsskatt. Detta medförde en högre självfinansieringsgrad 1957 än de två föregående åren. Något motsvarande inkomsttillskott, som gett täckning för de ökande utgifterna, har ej förekommit 1958 varför självfinansieringsgraden gått ned detta år. Staten å sin sida har inte kunnat genomföra en fullständig självfinansiering de båda år då stora avräkningsbelopp förekommit. Däremot har den statliga nettoskulden minskat både 1955 och 1956. Statsskulden, som anger den statliga skuldsättningen brutto, ökade visserligen vardera året med omkring 1 miljard kronor men samtidigt ökades statens finansiella tillgångar mera, i första hand genom utlåning för bostadsbyggande och insättning i riksbanken. Utgiftsexpansionen 1957 och 1958, som delvis sammanhängt med ökade utbetalningar till kommunerna för täckande av deras skattebortfall till följd av höjda kommunala ortsavdrag, har inte helt kunnat täckas med löpande inkomster utan det finansiella sparandet har blivit negativt dessa år; det har varit av ungefär samma storleksordning båda åren trots den extra belastningen 1957 av stora avräkningsbelopp. Statsskulden ökade 1957 med 2,1 miljarder kronor samtidigt som statens utlåning ökade med 1,8 miljard kronor. År 1958 beräknas statsskulden ha ökat med inemot 1 miljard kronor och den statliga utlåningen med ungefär 1/2 miljard kronor.

5. Konjunkturutvecklingen

I de föregående avsnitten har utvecklingen av försörjningsbalansens olika poster belysts med helårssiffror gällande hela 1958 jämfört med 1957. Sådana jämförelser lämnar emellertid ingen information om den utveckling som skett under loppet av de enskilda åren. I syfte att något komplettera

Diagram II: 3. Konjunkturindikatorer

Anm. Måttenheterna för de olika serierna är:

1. Säsongrensad volymindex: 1956=100
2. Säsongrensad volymindex: 1956=100
3. Säsongrensade ställningsuppgifter i miljoner kronor
4. Procent av medlemsantalet i arbetslöshetskassorna, säsongrensat
5. Antal tillsatta platser på 100 lediga, säsongrensat
6. Volymindex: 1956=100.

framställningen med hänsyn härtill presenteras i diagram 3 ett urval av ekonomiska serier som ofta kommit till användning som allmänna konjunkturindikatorer. Serierna har med ett undantag rensats från säsongmässiga variationer.

Den första kurvan i diagram 3 visar industriproduktionens utveckling under 1957 och 1958. En relativt kraftig produktionsstegring hade ägt rum under slutet av 1956 och såsom framgår av den säsongrensade serien fortsatte produktionen att stiga även under första halvåret 1957. Därefter har produktionen kännetecknats av stagnation med en mindre nedgång under höstmånaderna 1957 och en återhämtning vid årsskiftet. Utvecklingen under 1958 ter sig mindre gynnsam, produktionen har under sommaren och hösten sjunkit något och legat lägre än under motsvarande tid 1957.

Kurvan 2 åskådliggör exportens volymmässiga förändringar. Från den höga nivån under första kvartalet 1957 sjönk exportvolymen successivt under året. Särskilt drastisk var nedgången under fjärde kvartalet. Jämfört med 1957 har kurvan för 1958 förskjutits avsevärt nedåt.

Den tredje kurvan i diagrammet hänför sig till kreditmarknaden och visar affärsbankernas utlåning till allmänheten exklusive bostadskrediter. Kurvan visar en uppgång, trots att företagen kan förmodas ha haft ett större finansiellt sparande (mindre utgiftsöverskott) under 1958 än under 1957. Förklaringen torde ligga däri, att det finansiella sparandet varit relativt ojämnt fördelat, och att företagen med underskott i större utsträckning än tidigare lånat i bankerna i stället för att ha skuldsatt sig hos andra företag. Denna omsvängning har i sin tur möjliggjorts av affärsbankernas goda likviditet, som inte utgjort något hinder för ökad utlåning. Från och med höstmånaderna syns emellertid kreditexpansionen ha upphört.

Den tendens till en successiv avmattning i den ekonomiska aktiviteten, som kunnat noteras under de senaste två åren, uppträder också tydligt i de båda i diagrammet återgivna arbetsmarknadsserierna. Dessa tyder på en fortgående utveckling mot ett arbetsmarknadsläge med minskat efterfrågetryck och högre arbetslöshet. Sålunda låg både arbetslösheten (serie 4) och antal tillsatta platser på 100 lediga (serie 5) högre under 1958 än ett år tidigare. En bedömning av korttidsutvecklingen försvåras emellertid av relativt stora säsongfluktuationer, som inte helt kan elimineras genom säsongrensning. Den höga vinterarbetslösheten i början av 1958 var sålunda betingad av väderlekssituationen och hänförde sig till stor del till byggnadsverksamheten. Med stigande byggnadsaktivitet under våren och försommaren minskade också arbetslösheten avsevärt, men har under andra halvåret åter stigit. Serien över antalet tillsatta platser visar en kontinuerlig stegring under 1958, vilken dock upphörde under höstmånaderna. Tillsättningsprocenten har emellertid kommit upp på en så hög nivå att en ytterligare ökning knappast kan komma till stånd vid rådande förhållanden på arbetsmarknaden.

Den sista serien avser detaljhandelns volymmässiga utveckling såsom den registrerats i socialstyrelsens kvartalsstatistik. Denna statistik har omräknats med hänsynstagande till inträffade prisstegringar men har i motsats till

övriga i diagrammet medtagna serier inte säsongrensats. Utvecklingen under 1957 och 1958 visar en påfallande parallellitet med något lägre omsättningsvolym under de tre första kvartalen 1958 än under motsvarande tid 1957.

Den konjunkturbild som framträder vid en genomgång av dessa indikatorer ger intrycket av en ekonomi där de konjunkturförsvagande krafterna under 1958 blivit i allt högre grad dominerande. Tydliga tecken till stagnation kunde, särskilt mot årets slut, skönjas redan under 1957. Utvecklingen på arbetsmarknaden tyder på att en ytterligare avmattning har ägt rum under loppet av 1958. Under sommaren och hösten blev nedgångstendenserna även inom andra områden märkbara. Sålunda började exporten åter sjunka och industriproduktionen minskade något. Till följd av denna utveckling blev sysselsättningsvårigheterna under hösten 1958 påtagliga.

Även om samtliga konjunkturindikatorer i stort sett visar en utveckling mot lägre aktivitetsnivå, har nedgången hitintills varit av endast begränsad omfattning. Det har mera rört sig om relativt obetydliga förändringar i en till synes i stort sett stagnerande konjunktur.

III. Den internationella utvecklingen

1. Förenta staterna

Den amerikanska konjunkturdämpningen under vinterhalvåret 1957—1958, vars styrka kanske tydligast belyses av den kraftiga minskningen i industriproduktionen, förbyttes redan under våren 1958 i en snabb återhämtning. Produktionsvolymen inom industrin, som i april låg omkring 14 procent lägre än i januari 1957, hade i november återvunnit ungefär tre fjärdedelar av denna nedgång.

Av siffrorna för förändringarna i bruttonationalproduktens viktigaste delposter framgår lagerinvesteringarnas stora betydelse för konjunkturvariationerna. Lageravvecklingen, som utgjort huvudmomentet under nedgångsfasen, fortsatte visserligen även under tredje kvartalet men i väsentligt långsammare takt än tidigare. Bruttonationalprodukten ökade med 2,3 procent från andra till tredje kvartalet, samtidigt som lagerminskningen sjönk med en tredjedel. Ungefär en tredjedel av bruttonationalproduktens ökning motsvaras av dämpningen i lagernedgången (jämför tabell 1). Även vad beträffar företagens *fasta* investeringar har en förbättring inträtt så till vida, som den sedan mitten av 1957 fortgående minskningen under tredje kvartalet syns ha upphört. Bostadsbyggandet visade samtidigt en expansion liksom även den privata konsumtionen, som steg med drygt 1 procent från andra till tredje kvartalet. Det förutom lagren viktigaste elementet i omslaget torde emellertid ha varit den successiva ökningen av de offentliga utgifterna som tillsammans med kreditlätnader har utgjort huvudinslaget i myndigheternas konjunkturpolitik. Under tredje kvartalet låg bostadsbyggandet, de offentliga utgifterna samt konsumtionen av icke varaktiga varor och av tjänster i löpande priser högre än ett år tidigare under det att företagsinvesteringarna och konsumtionen av varaktiga varor ännu hade ett gott stycke kvar till denna nivå.

Enligt under hösten utförda enkäter väntas företagen under fjärde kvartalet 1958 öka sina utgifter för *investeringar i maskiner och anläggningar* med drygt 2 procent; den långsamma ökningen antas sedan fortsätta även under 1959. Även om man därigenom minskar klyftan i förhållande till investeringsutgifterna under tredje kvartalet 1957 (se tabell 1), syns den knappast helt komma att försvinna under de närmaste kvartalen. Resultatet av dessa enkäter, som självfallet är ganska osäkra och som under den föregående nedgångsperioden genomgående underskattade de faktiska nedskärningarna, bekräftas i viss mån av orderingången inom kapitalvaruindustrin, som framför allt vad gäller verkstadsprodukterna återhämlats under sommaren. Rapporterna om vinstutvecklingen inom näringslivet un-

der tredje kvartalet 1958 tyder också på något förbättrade möjligheter att finansiera investeringar. Företagens investeringsplaner syns emellertid mera gälla ersättningsanskaffningar av olika slag än kapacitetsutvidgningar. Någon mera allmän investeringsexpansion torde med hänsyn till förhållandet mellan den slutliga efterfrågan och den före recessionen starkt utvidgade produktionskapaciteten i basindustrierna knappast vara omedelbart förestående.

Det under 1958 mest påtagliga expansiva inslaget i den privata investeringsverksamheten har utgjorts av *bostadsbyggandet*, som både vad beträffar igångsättningen och de totala utgifterna visat en uppgång under hösten jämfört med både samma tid 1957 och andra kvartalet 1958; antalet påbörjade privata lägenheter var under de första tio månaderna 1958 9 procent högre än föregående år. Man räknar med att utgifterna inom detta investeringsområde skall visa en fortsatt ökning mot vintern, såvida inte knapphet på hypotekskrediter kommer att verka återhållande.

Av allt att döma kan den *lageravvecklings*process, som spelat en så framträdande roll i konjunktur nedgången, nu betraktas som i huvudsak övervunnen. Den säsongrensade siffran för industrins lager under september visade en mindre minskning än under tidigare månader och inom vissa branscher har lagren åter börjat byggas upp. De förekommande lagerreduktionerna har främst gällt färdigvarorna, medan framför allt råvarulagren — till skillnad från utvecklingen under nedgångsfasen — hållits uppe. Ett omslag från den under tredje kvartalet 1958 registrerade lageravvecklingen till en relativt måttlig lageruppbyggnad av samma storleksordning som ett år tidigare skulle i och för sig vara tillräcklig för att — i löpande priser — återföra bruttonationalprodukten till det toppläge från vilket nedgången startade (se tabell 1).

Tabell III: 1. Förenade staternas bruttonationalprodukt och dess användning tredje kvartalet 1958
Säsongrensade tal i löpande priser uppmultiplicerade till årsnivå. Miljarder dollar

	2 kv. 1958	Förändring 2 kv.-3 kv. 1958	3 kv. 1958	3 kv. 1957
<i>Bruttonationalprodukt</i>	429,0	+ 10,0	439,0	445,6
<i>Privat bruttoinvestering</i>	49,2	+ 4,5	53,7	66,7
därav: företagens investeringar (exkl. lager).....	30,3	0	30,3	37,8
bostadsbyggandet (tätorter)	16,2	+ 1,7	17,9	16,9
lagerförändring	- 8,0	+ 3,0	- 5,0	+ 2,2
<i>Privat konsumtion</i>	288,3	+ 3,2	291,5	288,3
därav: varaktiga varor	35,6	+ 0,5	36,1	40,4
icke varaktiga varor.....	141,4	+ 1,5	142,9	140,5
tjänster.....	111,3	+ 1,2	112,5	107,4
<i>Utlandsnettot</i>	0,5	0	0,5	3,6
<i>Offentliga utgifter för varor och tjänster</i> ..	90,9	+ 2,4	93,3	87,0

Källa: Survey of Current Business.

Order- och produktionsutvecklingen har under andra halvåret 1958 åter speglat den allmänna tillförsikten i fråga om den framtida konjunkturen. För första gången efter recessionens början noterades i september 1958 en högre ordergång än under motsvarande månad ett år tidigare. Särskilt markerad var orderökningen inom kapitalvaruindustrin, som ju tidigare också var det område som erfor den starkaste tillbakagången. Ett undantag från den allmänna uppgången utgjordes av bilindustrin, där modellbyte och arbetskonflikter under hösten »fördröjde» den aktivitetsökning som allmänt väntades; produktionen i bilfabrikerna låg i november långt efter planerna, varför ett kraftigt uppsving kan förmodas äga rum under vintern. Därigenom torde också den stagnation, som efter en höjning av produktionen med mer än en fjärdedel från april till september tenderade att uppstå inom stålindustrin, övergå till en fortsatt förbättring.

Aktivitetsökningen inom näringslivet har inneburit en förbättring av arbetsmarknadsläget. *Arbetslösheten*, som sjönk med 1,5 miljon från juni till oktober, uppgick dock under sistnämnda månad alltjämt till omkring 3,8 miljoner, vilket är 1,3 miljoner mer än i oktober 1957. Samtidigt med återanställningen av personal har den genomsnittliga arbetsveckan förlängts såväl inom industrin och byggnadsverksamheten som inom detaljhandeln. De till följd av den höjda sysselsättningen stigande löneinkomsterna har utgjort den viktigaste faktorn i de totala *personliga inkomsternas* ökning med 2,2 procent mellan andra och tredje kvartalet 1958; även transferringsinkomsterna har dock bidragit härtill.

Diagram III: 1. Industriproduktionen i Förenta staterna

Volymindex: 1947/49=100
Säsongrensad serie

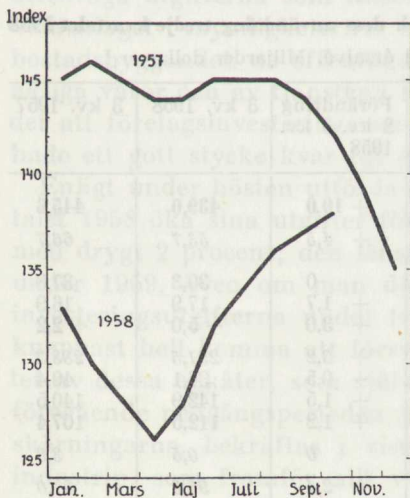
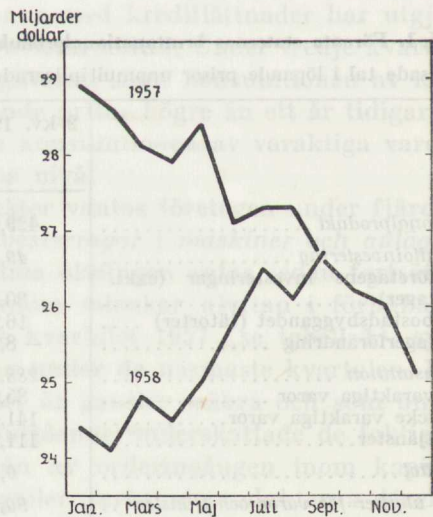

Diagram III: 2. Ordergången inom industrin i Förenta staterna

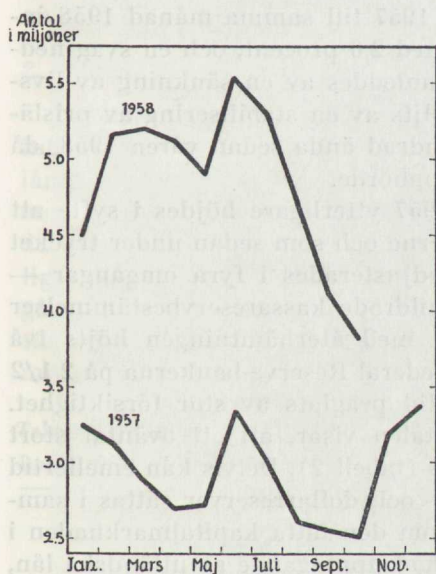
Säsongrensad serie

Källa: Survey of Current Business, November 1958.

Konsumtionsutgifterna har stigit något långsammare än de disponibla inkomsterna men har under hela 1958 legat över motsvarande nivå 1957 (diagram 4). Förändringen mellan andra och tredje kvartalet har varit 1,1 respektive 2,1 procent; en viss ökning av sparandet har med andra ord ägt rum. Utgiftsökningen har gällt icke varaktiga varor och tjänster, medan inköpen av varaktiga varor efter nedgången under vinterhalvåret 1957—1958 har stabiliserats på nivån från första kvartalet. En väsentlig andel i denna stagnation har nedgången i bilinköpen. I ännu högre grad än vanligt koncentreras intresset på hur konsumenterna kommer att motta 1959 års modeller, som först i början av 1959 väntas finnas ute i marknaden i någon större skala. På olika håll räknar man med en väsentligt större köplust än för ett år sedan. De förbättrade konjunkturutsikterna och nedgången i konsumenternas avbetalningsskulder för tidigare inköpta bilar antas stimulera till nya köp.

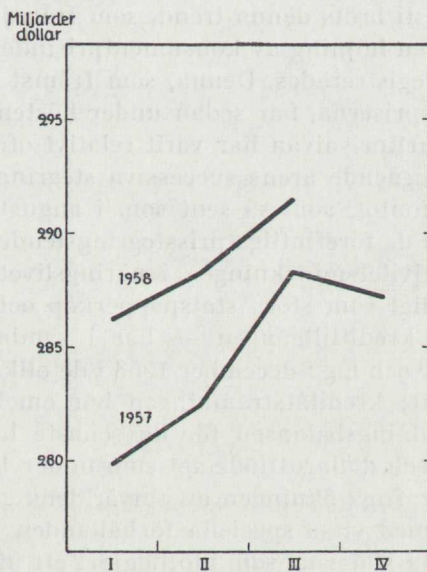
Diagram III: 3. Antal arbetslösa i Förenta staterna

Källa: Survey of Current Business, November 1958.

Diagram III: 4. Privat konsumtion i Förenta staterna

Säsongrensade kvartalssiffror uppräknade till årsnivå

Den för budgetåret 1958/59 fastställda *federala budgeten* innebär en fortsatt utgiftsexpansion samtidigt som inkomsterna beräknas krympa något, i första hand på grund av minskade skatteinkomster från företagen. Det kassamässiga utfallet väntas därför innebära ett underskott på omkring 12 miljarder dollar mot 1,5 miljard under 1957/58. Under tredje kvartalet var de federala inköpen av varor och tjänster omkring 5 procent större än under samma period 1957. Utgiftsplanerna innebär emellertid en fortsatt

churu avsiktande ökning så att genomsnittet för den återstående delen av innevarande budgetår (4 kv. 1958—2 kv. 1959) kan väntas ligga knappt 3 procent över tredje kvartalets nivå och 7 procent högre än under motsvarande nio månader 1957/58. Förutom dessa direkta utgiftshöjningar, som faller både på försvarsområdet och den civila verksamheten, räknar man med en fortsatt mindre stegring av sådana beställningar till näringslivet som leder till utgifter först under nästkommande budgetår. För *delstaternas* och *kommunernas* del väntas ingen ändring av de senaste årens utgiftstrend, som inneburit en ökningstakt på 9—10 procent om året. Från de offentliga utgifterna torde således utgå en fortsatt konjunkturstimulans under den närmaste framtiden.

I den händelse expansionen inom näringslivet skulle intensifieras kraftigt — vilket dock med hänsyn till den allttjämt relativt matta investeringsbenägenheten knappast syns troligt — kan det tänkas att den offentliga utgiftspolitikerna kommer att betraktas som riskabel med hänsyn till penningvärdeutvecklingen. Redan under det första skedet av återhämtningen har det uppstått farhågor för en prisstegringsvåg. Detta sammanhänger med att konsumtionspriserna under hela nedgångsperioden fortsatt att stiga. Först i augusti bröts denna trend, som från juli 1957 till samma månad 1958 inbar en höjning av konsumentprisindex med 2,6 procent, och en svag nedgång registrerades. Denna, som främst föranleddes av en sänkning av livsmedelspriserna, har sedan under hösten följts av en stabilisering av prisläget. Partiprisnivån har varit relativt oförändrad ända sedan våren 1958, då de föregående årens successiva stegring upphörde.

Diskontot, som så sent som i augusti 1957 ytterligare höjdes i syfte att dämpa de förefintliga prisstegringstendenserna och som sedan under trycket av aktivitetsminskningen i näringslivet nedjusterades i fyra omgångar — samtidigt som stora statspapperköp och mildrade kassareservbestämmelser ökade kredittillgången — har i samband med återhämtningen höjts två gånger och låg i december 1958 i de olika Federal Reserve-bankerna på 2 1/2 procent; kreditåtstramningen har emellertid präglats av stor försiktighet.

Betalningsbalansen för de senaste kvartalen visar, att ett oväntat stort guld- och dollarutflöde ägt rum under 1958 (tabell 2). Delvis kan emellertid den kraftiga ökningen av omvärldens guld- och dollarreserver sättas i samband med vissa speciella förhållanden såsom den lätta kapitalmarknaden i Förenta staterna, som möjliggjort ett utvidgat upptagande av utländska lån, samt en viss tillfällig ansvällning av livsmedelsimporten. Till väsentlig del har emellertid valutaavtappningen på omkring 2,6 miljarder dollar under de tre första kvartalen stått i samband med en kraftigare nedgång av den amerikanska exporten än av importen. Jämfört med motsvarande period 1957 var exporten av varor och tjänster exkl. militära hjälpleveranser under de tre första kvartalen 1958 2,9 miljarder dollar mindre medan importen under samma tid endast sjunkit med 0,3 miljard dollar. Huvudparten av exportnedgången avsåg utförseln till Västeuropa och Japan samt Kanada, medan importminskningen som i första hand gällt metaller och andra rå-

Tabell III: 2. Förenata staternas betalningsbalans tredje kvartalet 1957—tredje kvartalet 1958

Miljarder dollar

	1957		1958		
	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.
Export av varor och tjänster (exkl. militära hjälpleveranser).....	6,3	6,6	5,6	5,9	5,5
Import av varor och tjänster.....	5,3	5,1	4,9	5,2	5,3
Bytesbalansens saldo.....	1,0	1,5	0,7	0,7	0,3
Fel och utslutningar.....	0,4	-0,1	0,2	0,1	0,2
avgår: kapitalrörelser, netto.....	0,5	0,7	0,8	1,2	0,6
ekonomisk hjälp.....	0,5	0,8	0,7	0,7	0,8
Ökning (+) eller minskning (-) i andra länders guld- och dollarreserver genom transaktioner med Förenata staterna.....	-0,3	+0,1	+0,6	+1,1	+0,9
därav: Västeuropa.....	-0,2	+0,5	+0,6	+0,7	+1,1
Latinamerika.....	0	-0,2	0	0	-0,2

Källa: Survey of Current Business.

varor framför allt drabbat Kanada och Latinamerika. Jämförelsen påverkas dock vad beträffar exporten till främst Västeuropa av den i början av 1957 starkt uppdrivna utförseln i samband med Suez-krisen.

2. Västeuropa

De relativt dramatiska ändringarna i den amerikanska konjunkturen har inte haft någon motsvarighet i Västeuropa. Konjunkturförsvagningen, som långsamt gjort sig gällande här, har emellertid undan för undan blivit alltmer märkbar. Siffrorna för industriproduktionens utveckling ger vid handen en under loppet av 1958 allt tydligare tendens till stagnation inom samtliga viktigare OEEC-länder (tabell 3). För hela OEEC-området är nedgången från första till tredje kvartalet cirka 1 procent; om man jämför de säsongrensade produktionssiffrorna för januari och september 1958 blir minskningen något större.

Tabell III: 3. Industriproduktionen i vissa OEEC-länder 1957—1958

Index: 1 kv. 1957 = 100. Säsongrensade siffror

	1957			1958		
	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.
Belgien.....	99	94	98	94	89	..
Danmark.....	98	96	95	98	97	96
Frankrike.....	101	104	107	111	109	109
Italien.....	101	102	102	102	101	103
Nederländerna.....	98	98	94	96	97	98
Norge.....	103	103	102	96	100	99
Storbritannien.....	103	104	101	101	99	97
Sverige.....	101	102	102	102	101	101
Västtyskland.....	101	100	102	103	102	103
Österrike.....	103	103	106	106	105	106
Hela OEEC-området	101	102	102	103	102	102

Källa: OEEC, General Statistics samt den officiella statistiken för olika länder.

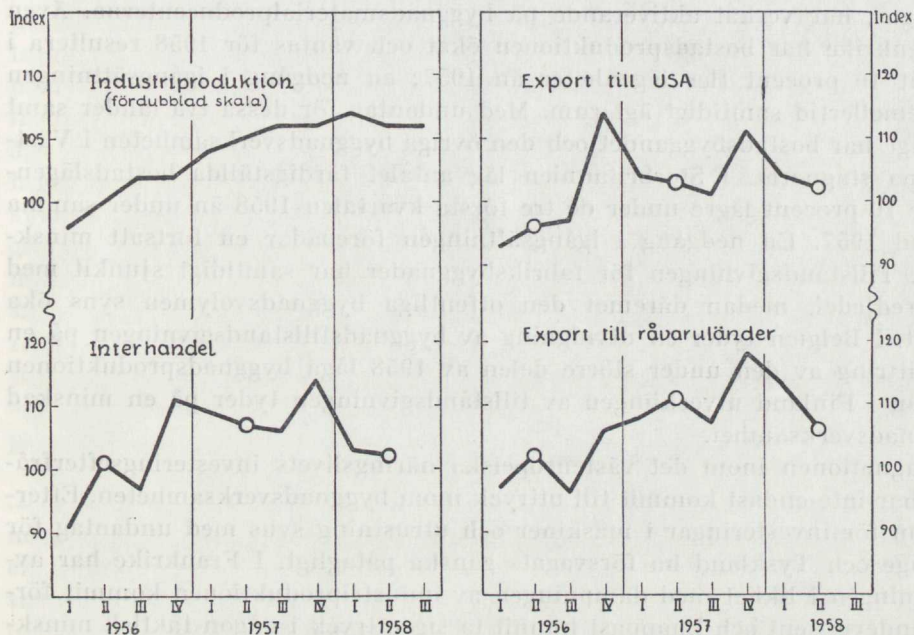
Efter att i juli ha återhämtat den svaga nedgången under vårmånaderna har den samlade industriproduktionen i OEEC-området åter sjunkit under augusti och september. Den franska expansionen har successivt dämpats för att i september övergå i en stagnation. Också i Västtyskland har ökningstakten sjunkit under året men visade i oktober en påtaglig återhämtning. Den säsongrensade brittiska indexciffran var visserligen oförändrad från augusti till september men visade i förhållande till industriproduktionen föregående år en fortsatt nedgång; från september till oktober sjönk produktionen något och understeg samtidigt nivån från oktober 1957 med drygt 3 procent. I Belgien och Norge sjönk produktionsnivån under loppet av tredje kvartalet likaledes i förhållande till 1957, medan man däremot kunde notera en mindre uppgång i Nederländerna och Danmark under september. Även i Finland har industriproduktionen fallit och man räknar för hela 1958 med en minskning på 5 procent jämfört med 1957.

Den dämpade industriproduktionen återspeglar försämrade avsättningsmöjligheter såväl inom Europa som på de transoceaniska marknaderna. Till största delen har de olika ländernas exportproblem härrört från en sammankrampning av den inomeuropeiska handeln. Medan exporten inom det europeiska OEEC-området värdemässigt beräknas ha varit ungefär 4,2 procent lägre under de första två kvartalen 1958 än under motsvarande period föregående år, har den övriga exporten sjunkit med endast ca 0,6 procent (diagram 5). Förändringen i den inomeuropeiska exporten har främst legat på volymsidan men även exportpriserna har visat en viss nedgång. Av de olika västeuropeiska länderna har bara Västtyskland ökat värdet av sin import från OEEC-länderna i någon nämnvärd utsträckning, medan Frankrike och Nederländerna svarar för den största nedskärningen, 14 respektive 17 procent. Som nämnts i avsnittet om Förenta staterna har den europeiska exporten till denna marknad varit opåverkad av recessionen. Förändringen mellan 1957 och 1958 (januari—juni båda åren) utgjorde + 0,2 procent; det kan nämnas att den brittiska exporten till Förenta staterna under de första tio månaderna var omkring 12 procent större 1958 än 1957. Av speciellt intresse är utvecklingen av exporten till råvaruländerna, vilkas exportinkomster sjunkit i takt med priset och den allmänna efterfrågeavmattningen på råvarusidan. Av allt att döma har sedan sommaren 1958 den brittiska exporten till dessa länder sjunkit, medan utförseln från t. ex. Västtyskland legat inte oväsentligt högre än under 1957. Den påtagliga nedgången för Storbritanniens del kan till en del återföras till importnedskärningar i det yttre sterlingområdet, som utgör en viktig avnämning av de brittiska exportprodukterna. Efterfråge- och prisnedgången på råvaruområdet har drabbat flera av dessa länder speciellt hårt; så t. ex. har för Australien, Sydafrika och Nya Zeeland inkomsterna från ullexporten värdemässigt sjunkit med mer än en tredjedel mellan första halvåret 1957 och 1958. Den totala OEEC-exporten till Latinamerika, det yttre sterlingområdet och vissa andra stater låg under första kvartalet 1958 närmare 5 procent över nivån under samma period 1957. Därefter har emellertid en

nedgång ägt rum så att siffrorna för andra kvartalet kom att ligga knappt 5 procent lägre än 1957. Liksom under tidigare nedgångsperioder har således råvaruländernas import från Västeuropa först med en eftersläpning på i runt tal ett halvt år reagerat för de fallande exportinkomsterna.

Diagram III: 5. Industriproduktion och utrikeshandel inom OEEC-länderna 1956—1958

Kvartalsindex: 1956 = 100

Anm. Råvaruländer: Yttre sterlingområdet, OEEC-ländernas »overseas territories», Latinamerika samt vissa andra länder i Afrika och Asien.

För industriproduktionen säsongrensad volymindex, för de andra ej säsongrensad värdeindex.

Källor: OEEC, General Statistics och Foreign Trade, serie 1.

Exportutvecklingen för de olika västeuropeiska länderna har under höstmånaderna varit splittrad. För Storbritanniens del fortsatte nedgången jämfört med 1957 fram till oktober men övergick i november i en viss ökning. Den exportorderstatistik, som görs för verktyg och instrument, pekar dock på en inom detta område fortsatt minskning. Den franska exportnedgången har däremot upphört och i oktober—november förbytts i en viss ökning. I Västtyskland har man noterat en stegring i exportens ökningstakt efter den relativa avmattningen under andra kvartalet. Samtidigt har emellertid *orderingången* från exportmarknaden, som var oförändrad mellan andra hälften av 1957 och första hälften av 1958, under juli och augusti avtagit med ungefär 5 procent jämfört med samma månader 1957.

Den stagnation i investeringsefterfrågan, som kunde iaktas i olika länder under 1957, bl. a. som följd av en åtstramning av den ekonomiska poli-

tiken, har präglat utvecklingen även under 1958 utan att någon mera allmän minskning därför ägt rum. Utvecklingen har varit relativt oenhetlig mellan de skilda länderna. I Västtyskland har den offentliga byggnadsverksamheten och bostadsbyggandet stimulerats av räntesänkning och ökade kreditmöjligheter, så att antalet arbetstimmar i dessa branscher i september låg 10 procent högre än ett år tidigare. Denna expansion, som dock inte syns ha haft någon motsvarighet i fråga om företagens byggnadsinvesteringar, har verkat aktiverande på byggnadsmaterialproducenterna. Även i Frankrike har bostadsproduktionen ökat och väntas för 1958 resultera i bortåt 10 procent fler lägenheter än 1957; en nedgång i igångsättningen har emellertid samtidigt ägt rum. Med undantag för dessa två länder samt Sverige har bostadsbyggandet och den övriga byggnadsverksamheten i Väst-europa stagnerat. I Storbritannien låg antalet färdigställda bostadslägenheter 10 procent lägre under de tre första kvartalen 1958 än under samma period 1957. En nedgång i igångsättningen förebådar en fortsatt minskning. Tillståndsgivningen för fabriksbyggnader har samtidigt sjunkit med en tredjedel, medan däremot den offentliga byggnadsvolymen syns öka något. I Belgien tyder en utvidgning av byggnadstillståndsgivningen på en förbättring av den under större delen av 1958 låga byggnadsproduktionen medan i Finland utvecklingen av tillståndsgivningen tyder på en minskad byggnadsverksamhet.

Stagnationen inom det västeuropeiska näringslivets investeringsefterfrågan har inte endast kommit till uttryck inom byggnadsverksamheten. Efterfrågan för investeringar i maskiner och utrustning syns med undantag för Sverige och Tyskland ha försvagats ganska påtagligt. I Frankrike har avmattningen i likhet med dämpningen av industriproduktionen kommit förhållandevis sent och knappast hunnit ta sig uttryck i någon faktisk minskning av investeringsutgifterna. I Belgien däremot har företagens investeringsefterfrågan sjunkit sedan mitten av 1957 och visade under hösten 1958 alltjämt en vikande tendens. Siffrorna för Storbritannien åter tyder på att den ökning av industrins investeringar, som ägt rum under första hälften av 1958, skall ha förbytt i en nedgång under senare delen av året; investeringsplanerna för 1959 anger en ytterligare nedgång. Å andra sidan kan investeringsaktiviteten inom bl. a. distributionen, som var mycket hög under första delen av 1958, tänkas ha fortsatt. Den avtagande efterfrågan inom industrin belyses också av orderstockarna för t. ex. maskiner och instrument, som sjunkit mer än vad som förklaras av minskad exportefterfrågan. I syfte att neutralisera efterfrågebortfallet genomföres under budgetåret 1959/60 en tioprocentig utvidgning av de offentliga investeringarna, vilka svarar för närmare hälften av de totala fasta investeringarna. Från våren 1959 kan man således räkna med en expansion inom detta område. Den privata investeringsverksamheten i Danmark steg i mitten av 1958 och torde i slutet av sommaren ha legat på fjolårsnivån. I Finland beräknas för hela 1958 de privata investeringarna minska med 6 procent jämfört med 1957.

Det trots allt relativt hävdade läget för de fasta investeringarna kontrasterar i viss mån mot nedgången i industriproduktionen, som om man bortser från textilindustrin huvudsakligen varit koncentrerad till basindustrierna. Detta förhållande förklaras främst av lagerfluktuationer, som liksom i Förenta staterna utgjort en väsentlig faktor i konjunkturavmattningen. Inom stålindustrin har kapacitetsutnyttjandet sjunkit framför allt under sommaren, när konsumenterna och grossisterna tårt på sina lager. Denna utveckling syns ha varit särskilt markerad i Storbritannien och Västtyskland. Den brittiska stålproduktionen har skurits ned med nära 9 procent under januari—oktober jämfört med samma tid 1957. Takten i produktionsminskningen har gradvis ökat under året. Den lagernedskärning som ägt rum anses endast ha utgjort omkring en fjärdedel av det uppskattade lageröverskottet. Även i Västtyskland, som tillsammans med Storbritannien svarar för mer än hälften av den västeuropeiska stålproduktionen, har nedgången varit betydande. Den växande inhemska stålkonsumtionen tillsammans med bl. a. vissa öststatsbeställningar har däremot stimulerat till fortsatta produktionsökningar i Frankrike. För tiden januari—oktober 1958 redovisades en närmare 6 procent större total produktionsvolym än för samma tid 1957; under höstmånaderna syns dock en aktivitetsnedgång ha ägt rum. Även i andra stora producentländer, t. ex. Italien och Belgien, har produktionen varit inte oväsentligt lägre än under 1957.

Inom den västeuropeiska kolbrytningen har produktionsnedskärningen — delvis som en följd av ökad oljeförbrukning — fram till hösten genomgående släpat efter i förhållande till den sjunkande konsumtionen med en ofrivillig lagerökning som följd. Man befinner sig alltså i ett tidigare skede av lagercykeln än stålindustrin. En ytterligare produktionsnedgång torde därför inte kunna undvikas under den närmaste framtiden även om en viss konsumtionsökning skulle äga rum. En sådan skulle kunna inträffa i samband med en återhämtning av stålframställningen. En viss optimism har härvidlag gjort sig gällande framför allt i Västtyskland, där ställagren nu börjat sjunka och där man vidare ämnar genomföra en omfattande ökning av järnvägsinvesteringarna för att därmed stimulera stålindustrin och dess efterfrågan på kol. Med hänsyn till den allmänna trögheten på investeringsområdet och den dämpade exportefterfrågan är det osäkert om någon mera spridd uppgång kan ske under de närmaste månaderna.

Den kraftiga expansionen under 1958 inom den västeuropeiska bilindustrin har delvis berott på efterfrågeökningen på den amerikanska marknaden, delvis också på förbättrad avsättning på hemmamarknaden. Även ökningen på hemmamarknaden till viss del hänförts till distributionen har hushållens stegrade bilinköp utgjort den viktigaste orsaken. I fråga om andra varaktiga konsumtionsvaror har utvecklingen i de olika länderna varit oenhetlig. Den västtyska produktionen har vuxit kraftigt från 1957 till 1958 och med hänsyn till den goda ordertillströmningen räknar man inte med någon egentlig avmattning under den närmaste framtiden. I andra

länder har efterfrågan och produktion i dessa branscher varit svagare. Medan den franska utvecklingen närmast präglats av en stagnation har man i Storbritannien noterat en tydlig nedgång i konsumenternas köpbekymmer under sensommaren jämfört med samma tid 1957. Sedan dess har emellertid regleringarna av avbetalningshandeln upphävts samtidigt som möjligheterna att få personliga lån i bankerna förbättrats, vilket redan stimulerat till en märkbar konsumtionsexpansion.

Förutom den allmänna nedgången inom kol- och stålindustrierna har de påtagligaste depressiva impulserna förmedlats av den västeuropeiska textilindustrin, vars produktion vid mitten av 1958 beräknas ha varit omkring 12 procent mindre än vid samma tid året dessförinnan. Lagersituationen syns sedan dess inte ha undergått någon egentlig förbättring och man kan knappast heller räkna med något större produktionsuppsving under de kommande månaderna.

Återverkningarna på arbetsmarknaden av den allmänna efterfråge- och produktionsstagnationen har övergått från minskat övertidsarbete, tillfälliga permitteringar o. d. till en — åtminstone i vissa länder — betydande ökning av den registrerade arbetslösheten även om denna i och för sig alltså är relativt liten. Av de större länderna visar Storbritannien den kraftigaste ökningen. Novembersiffran på 2,4 procent av arbetsstyrkan var nästan en procentenhet högre än ett år tidigare; stegringen under vintermånaderna väntas föra upp arbetslöshetssiffran till omkring 3 procent, vilket motsvarar 700 000 arbetslösa. I Nederländerna och Belgien låg höstsiffrorna väsentligt högre än under 1957 men visade samtidigt en mer än säsongmässigt betingad tillbakagång jämfört med läget tidigare under året. Den franska arbetslösheten beräknas under augusti 1958 ha varit 11 procent högre än föregående år samtidigt som den genomsnittliga arbetstiden i industrin reducerats. I Västtyskland har arbetslösheten reducerats fortlöpande under tredje kvartalet. Under oktober och november steg den åter men låg alltså under nivån motsvarande månader 1957. Antalet korttidssysselsatta har däremot stigit.

Det ändrade arbetsmarknadsläget med tilltagande arbetslöshet och kortare arbetstid har självfallet inte kunnat undgå att påverka *lönebildningen*. De — sinsemellan svårjämförbara — uppgifter om löneutvecklingen inom industrin i de olika västeuropeiska länderna, som föreligger för 1958, pekar på en långsammare stegringstakt än under 1957. I Storbritannien har veckolönerna stigit med knappt 3 procent från januari till oktober medan ökningen under samma tid 1957 var 5 procent. Den västtyska och franska löneutvecklingen har präglats av en större uppgång än den brittiska men har i större utsträckning motsvarats av en fortsatt produktivitetstegring. I den västtyska industrin var lönerna omkring 7 procent högre i augusti 1958 än ett år tidigare. I Danmark har indexanknytningen av lönerna inte medfört någon reglering under sommaren, medan borttagandet av subventionerna i Norge via den resulterande indexhöjningen fick till följd en löneflyftning på omkring 3 procent.

Tabell III: 4. Prisutvecklingen december 1957—september 1958

Procentuella förändringar

	Konsumentpriser			Partipriser		
	Dec. 1957- mars 1958	Mars 1958- juni 1958	Juni 1958- sept. 1958	Dec. 1957- mars 1958	Mars 1958- juni 1958	Juni 1958- sept. 1958
Belgien	- 1	1	0	- 3	- 2	- 1
Danmark	¹ 2	² 0	³ 1	0	0	0
Frankrike	6	2	1	1	1	- 1
Italien	1	3	- 1	- 1	0	- 2
Nederländerna	0	- 1	- 2	- 1	- 2	- 2
Norge	2	4	2	- 1	0	0
Schweiz	0	1	0	- 2	- 1	- 1
Storbritannien	0	2	- 2	0	0	0
Sverige	2	0	0	- 1	- 1	- 1
Västtyskland	1	0	- 1	0	0	0

¹ Avser perioden januari 1958—april 1958.² Avser perioden april 1958—juli 1958.³ Avser perioden juli 1958—oktober 1958.

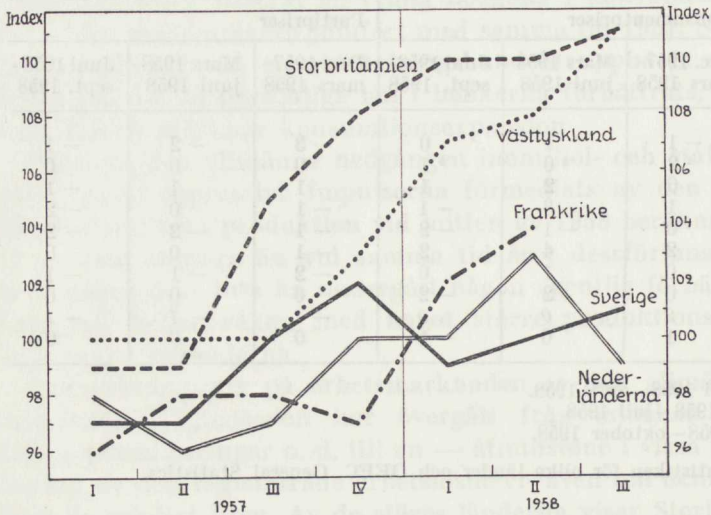
Källa: Den officiella statistiken för olika länder och OEEC, General Statistics.

Under intryck av förändringar både på efterfråge- och kostnadssidan har prisutvecklingen åtminstone delvis gått i andra spår under 1958 än tidigare. De fallande råvarupriserna har tillsammans med den lugnare löneutvecklingen och efterfrågeavmattningen medfört en ofta ganska avsevärd nedgång i partipriserna. Som framgår av tabell 4 har dessa prissänkningar endast delvis motsvarats av en prisnedgång i konsumtionsledet. Stelhet i prispbildningen och den hävdade konsumtionsefterfrågan på de flesta varor och tjänster har hållit tillbaka prissänkningarna. En tydlig och under loppet av 1958 alltmer markerad tendens till prisstabilisering efter den tidigare uppgången kan dock utläsas ur de olika indexserierna för konsumtionspriserna, även om i vissa länder, t. ex. Norge och Frankrike, förändringar i subventions- och skattepolitiken bidragit till prishöjningar. Även i dessa länder har man emellertid under hösten noterat en långsammare ökningstakt i konsumentprisindex.

En väsentlig förbättring av valutaläget har noterats för Västeuropa i dess helhet. Gynnsammare terms of trade tack vare råvaruprisfallet och avsakande import från länderna utanför Europa som en följd av det lugnare tempot i den västeuropeiska ekonomin har i de flesta länder mer än väl uppvägt exportnedgången. Terms of trade mellan OEEC-länderna och den övriga världen hade mellan första halvåret 1957 och 1958 förbättrats med närmare 6 procent. OEEC-områdets totala guld- och valutareserver beräknas vid mitten av 1958 ha varit omkring 18 procent större än vid samma tid 1957. Ökningen har fördelat sig så att de länder, som under 1957 stod inför mer eller mindre markerade betalningskriser, har fått de största förbättringarna. Medan Storbritannien i särskilt hög grad har gyn-

Diagram III: 6. Terms of trade i vissa OEEC-länder 1957—1958

Index: 1956 = 100

Källa: OEEC, General Statistics.

nats av utvecklingen av bytesförhållandet, har volymmässiga förändringar spelat stor roll för ökningen av valutabehållningarna i Danmark och Nederländerna, där exportvärdet trots sänkta exportpriser var högre under de första åtta månaderna 1958 än 1957. Den franska importvolymnedgången, som mera torde återspegla den drastiska importregleringen än en i och för sig minskad importefterfrågan, har medfört en minskning av underskottet i handelsbalansen. Vid årsslutet devalverades francen med omkring 18 procent. Samtidigt signalerades en liberalisering av importen och en stramare ekonomisk politik. Innebörden av dessa åtgärder för utvecklingen under 1959 är ännu svår att överblicka. Den västtyska valutaställningen har oavbrutet förstärkts. Genom att de spekulativa kapitalrörelserna 1958 gått i motsatt riktning jämfört med 1957 har tillskottet reducerats till 2 miljarder D-mark under de första nio månaderna mot 6 miljarder 1957. I Storbritannien har en omkastning i motsatt riktning i kapitalrörelserna varit en bidragande orsak till det starka valutainflödet; i oktober uppnådde man en total guld- och valutabehållning som låg 72 procent över bottenivån i september 1957.

Den allmänna förbättringen av det västeuropeiska valutaläget har utgjort en viktig förutsättning för den inträffade uppluckringen och omläggningen av den strama antiinflationpolitiken. De olika ländernas diskontosatser har successivt sänkts från 5 procent och mera till mellan 3 och 4 1/2 procent. Särskilt uppmärksammas här sänkningen av det brittiska diskontot från 7 till 4 procent inom loppet av åtta månader blivit. Räntesänkningarna

har i stor utsträckning gått hand i hand med valutainströmningen, som tillåtits medföra en avsevärd höjning av banklikviditeten.

Den lättare kreditpolitiken har under större delen av 1958 utgjort huvudmomentet i anpassningen av den ekonomiska politiken till konjunkturavmattningen. Samtidigt har man emellertid på olika håll också genomfört finanspolitiska lättnader och ökat de offentliga utgifterna även om den skedda utgiftsexpansionen i flera fall varit motiverad av annat än de rent konjunkturrella förhållandena. Benägenheten att ta bort de restriktioner, som tidigare införts i inflationsbekämpande syfte, har av allt att döma varit särskilt stor i Storbritannien. De offentliga utgifterna har i Västtyskland visat en stigande tendens under andra hälften av året. I flera länder har budgetutvecklingen gått mot växande underskott som en följd av fallande skatteinkomster och efterfrågestödjande utgiftshöjningar. Så är t. ex. fallet i Belgien och i viss mån i Nederländerna. Arbetslöshetsbekämpande åtgärder har i olika former vidtagits i Norge, Finland och Italien.

Sammanfattningsvis kan sägas att hittills har konjunkturavmattningen i Västeuropa varit av ungefär samma styrka i de större länderna. Beroende på skillnader i utgångsläget har avmattningen tagit formen av en i vissa avseenden ganska markerad nedgång i Storbritannien respektive en minskning av expansionstakten i Västtyskland och Frankrike. I de mindre länderna har utvecklingen delvis följt ett annat mönster. Nederländerna och Danmark syns sålunda ha passerat en bottenpunkt i sin produktion redan mot slutet av 1957. I andra länder såsom Sverige och Italien har produktionen däremot under senare tid legat kvar på en praktiskt taget oförändrad nivå.

Den framtida utvecklingen är starkt beroende av den amerikanska konjunkturen. Om denna — som för tillfället syns troligt — kommer att successivt förbättras om än i relativt långsam takt, kan man räkna med en så småningom inträdande förbättring av läget på råvarumarknaderna och därmed så småningom också av de råvaruproducerande ländernas efterfrågan på europeiska produkter. Under loppet av 1958 har det genomsnittliga prisläget på råvarumarknaderna stabiliserats. Den prisuppgång, som ägde rum under senhösten — från mitten av oktober till mitten av november steg både Reuter's och Moody's indices med 2—3 procent — syns emellertid mindre ha återspeglat en påtaglig amerikansk efterfrågeökning än vissa andra mer eller mindre extraordinära faktorer såsom stora ryska och kinesiska kautschukköp och strejker vid vissa koppargruvor. När dessa faktorer sedan upphörde att verka och det i stället tillkom faktorer som verkade i motsatt riktning (minskning av de statliga kopparlagren i Storbritannien, begränsning av den amerikanska införseln av bly och zink) inträffade en prisnedgång, som förstärktes av de allt tydligare utbudsöverskotten för olika agrara råvaror (t. ex. kaffe, vete och textilråvaror). Även om denna prisavmattning skulle vara tillfällig, vittnar den ändå om den labilitet som alltjämt präglar råvaruområdet och som trots den ökade ame-

rikanska konsumtionen av industriråvaror knappast kan väntas övergå i en bestående återhämtning förrän de amerikanska förbrukarna åter börjar bygga upp sina råvarulager. Då råvaruländernas importbenägenhet vanligen påverkas först med en viss eftersläpning kan den europeiska exporten tänkas fortsätta att krympa under första hälften av 1959 även vid en sådan förbättring av den amerikanska konjunkturen. Utvecklingen i Storbritannien, vars utrikeshandel mera direkt än andra länders är beroende av det transoceaniska efterfrågeläget och som samtidigt spelar stor roll för det europeiska varuutbytet, syns kunna bli avgörande för riktningen och styrkan i den västeuropeiska konjunkturen. Som nämnts har den brittiska exporten under andra halvåret 1958 i växande omfattning fått känna av inkomstbortfallet i råvaruländerna inom sterlingområdet och en fortsatt nedgång kan väntas äga rum. De konjunkturstimulerande åtgärder som vidtagits har beträffande den privata konsumtionen getts en sådan form att de verkat omedelbart; bl. a. vad beträffar bilinköpen har en avsevärd expansion ägt rum efter införandet av de nya avbetalnings- och lånebestämmelserna. På investeringssidan är läget annorlunda. Efterfrågan på kredit är relativt låg och den föreslagna ökningen av de offentliga investeringarna låter vänta på sig till in på 1959. Medan man i Västtyskland och Frankrike syns räkna med en — trots lagerstockningar och produktionsbegränsningar inom viktiga områden — relativt väl hävdad konjunktur, föreligger därför betydande risker för att den brittiska ekonomin kanske fram till mitten av 1959 skall karakteriseras av en tillbakagång.

Vad som hittills sagts tyder på att den västeuropeiska konjunkturen första halvåret 1959 troligen kommer att präglas av samma stagnation och konjunktursplittring som sista halvåret 1958. Under andra halvåret 1959 bör emellertid efterfrågeminskningen från råvaruländerna — under intryck av återhämtningen i Förenta staterna — ha upphört att verka deprimerande på den västeuropeiska ekonomin. I Storbritannien kan samtidigt den offentliga utgiftsökningen förväntas ha slagit igenom med full styrka och vändpunkten i den privata investeringskonjunkturen möjligen ha passerats. Den västtyska expansionen kommer sannolikt att fortsätta om än i dämpad takt och den franska ekonomin kan efter att ha genomgått den nuvarande anpassningen till en ny ekonomisk politik ha stabiliserats på en alltfjämt relativt hög aktivitetsnivå. Den västeuropeiska konjunkturen skulle med andra ord ha kommit in i en ny uppgångsperiod. Det kommer emellertid då att finnas anledning att i god tid uppmärksamma risken för vissa länder — och framför allt för Storbritannien och Frankrike — att ånyo råka in i betalningssvårigheter. En av aktivitetshöjningar och av en eventuell lagerökning betingad importökning kan nämligen förväntas gå hand i hand med den stegring av råvarupriserna, som en åtstramning på råvarumarknaden rimligen bör medföra. Västeuropa skulle alltså få betala tillbaka det valutainflöde, som förut uppkommit just tack vare förbättringen av terms of trade. På längre sikt kan detta — om inte effektiva motåtgärder vidtas — ånyo komma att sätta en broms för återhämtningen.

IV. Utrikeshandeln

1. Handeln med olika länderområden

Den svenska exportens speciella beroende av den västeuropeiska konjunkturen framträdde tydligt 1958. Mot en exportminskning till EPU-länderna på ca 630 miljoner kronor står en ökning på övriga områden med 70 miljoner kronor. Konjunktur nedgången i Förenta staterna har däremot inte haft någon direkt dämpande verkan på svensk export; exporten dit ökade något från 1957 till 1958. Råvaruländernas försvagade köpkraft har hittills endast gjort sig gällande för vissa länder.

Av en värdemässig minskning av importen på drygt 700 miljoner kronor svarade dollarområdet för ungefär 60 procent och Västeuropa för drygt 30 procent. Underskottet i handelsbalansen gentemot dollarområdet minskade starkt från 1957 till 1958 samtidigt som underskottet gentemot EPU-området ökade. Varuutbytet med Östeuropa balanserade 1958 och överskottet på Sydamerika och övriga länder var något mindre än 1957. Handelsbalansens utveckling gentemot vissa områden och länder framgår av tabell 1.

Exporten till så gott som samtliga västeuropeiska länder var mindre 1958 än 1957. De enda väsentliga undantagen var Danmark och Finland. Av exporten till Danmark visade maskingruppen den största ökningen; till Finland ökade framför allt bilar, maskiner samt järn och stål.

Tabell IV: 1. Utrikeshandelns fördelning på områden och länder 1957—1958

Miljoner kronor

	Import		Export		Handelsbalans	
	1957	1958 prel.	1957	1958 prel.	1957	1958 prel.
EPU-länder	9 031	8 800	8 487	7 855	— 544	— 945
Dollarländer ¹	2 191	1 760	878	955	— 1 313	— 805
Övriga länder	1 345	1 290	1 697	1 690	+ 352	+ 400
Totalt	12 567	11 850	11 062	10 500	— 1 505	— 1 350
Storbritannien	1 741	1 735	1 980	1 840	+ 239	+ 105
Västtyskland	2 769	2 775	1 569	1 485	— 1 200	— 1 290
Frankrike, Saar	387	440	572	470	+ 185	+ 30
Norge	463	375	1 090	1 080	+ 627	+ 705
Nederländerna	849	885	671	510	— 178	— 375
Förenta staterna	1 608	1 280	529	575	— 1 079	— 705

¹ Exkl. Colombia.

Anm. Importen av flytande bränslen har i övre delen av tabellen fördelats efter inköpsland; i nedre delen efter ursprungsland. Till EPU-länder har förts OEEC-länder, sterlingområdet utom OEEC samt Indonesien.

Speciellt markant var exportnedgången på Nederländerna, Storbritannien och Frankrike och i samtliga fall svarade skogsprodukterna för den största minskningen. Nedgången av exporten till Västtyskland var störst för järnmalm, smör och spannmål, medan utförseln av papper och maskiner ökade.

Minskningen av importen från EPU-länderna var störst från Belgien, Norge och nederländska kolonier, medan importen från t. ex. Frankrike och Nederländerna ökade. Den lägre importen från Belgien hänförde sig till minskad import av järn- och metallvaror samt bränslen. Lägre import av flytande bränslen förklarar importnedgången på de nederländska kolonierna. Importen av maskiner och livsmedel från Nederländerna ökade. En stark stegring av bilimporten från Västtyskland samt en ökad maskinimport uppvägs ungefär de importminskningar, som kom till stånd för främst kol och koks samt järn och stål.

Det mest karakteristiska för handeln på *dollarområdet* var att importvärdet minskade för så gott som samtliga varugrupper med undantag för gruppen maskiner. Bilexporten visade en fortsatt stark ökning; järnmalmsexporten minskade däremot. Totalt sett ökade exporten något.

Bakom den från 1957 till 1958 i det närmaste oförändrade handelsbalansen på *Sydamerika* låg stora förändringar för de skilda länderna. Sålunda gav varuutbytet på Colombia 1958 ett stort överskott jämfört med ett underskott 1957, beroende på det gångna årets jagarleveranser. Däremot försämrades handelsbalansen med Argentina väsentligt på grund av en ökad import av bl. a. spannmål, samtidigt som exporten av bilar på grund av skärpta importrestriktioner minskade avsevärt. Med Brasilien förbättrades handelsbalansen huvudsakligen beroende på de sänkta kaffepriiserna men även till följd av en viss ökning i exporten dit av bilar och maskiner. Mot en i det närmaste oförändrad import från Uruguay och Chile stod en exportminskning av framför allt massa och papper och beträffande Chile även av maskiner.

Vad beträffar *Östeuropa* gick importen av bränslen och tackjärn från Sovjetunionen och bränslen från Polen ned. Exporten av livsmedel och massa till Östtyskland minskade.

2. Bytesbalansen och valutareserven

Preliminärt beräknas bytesbalansen 1958 ha gett ett underskott på 175 miljoner kronor vilket är något sämre än utfallet för 1957. Detta är resultatet av en minskning av sjöfartsnettot som inte helt uppvägdes av en förbättring av handelsbalansen. För 1959 beräknas underskottet i bytesbalansen öka till 500 miljoner kronor, vilket nästan helt beror på en försämring av handelsbalansen (tabell 2).

Från 1957 till 1958 minskade både exportens och importens volym med 2 procent. Bytesförhållandet med utlandet förbättrades dock under samma tid med 1 procent. Både export- och importpriserna föll; nedgången var 3 respektive 4 procent. Exportens värde minskade med 5 procent medan nedgången för importen var 6 procent. I miljoner kronor beräknas exporten ha

Tabell IV: 2. Bytesbalansen 1957—1959

Miljoner kronor

	1957	1958 prel.	1959 prognos ¹
Export av varor, fob.....	11 062	10 500	10 250
Import av varor, cif.....	12 567	11 850	11 900
Handelsbalansens saldo	- 1 505	- 1 350	- 1 650
Sjöfartsnetto.....	1 405	1 225	1 200
Övriga tjänster m. m. netto.....	- 30	- 50	- 50
Bytesbalansens saldo	- 130	- 175	- 500
Kända kapitaltransaktioner ²	- 33	- 25	0
Valutareservens teoretiska förändring.....	- 163	- 200	- 500
Förskjutningspost.....	+ 236
Valutareservens faktiska förändring	+ 73

¹ Prognosen baseras på en bedömning av tendenserna i nuläget och förutsättningen om en oförändrad finanspolitik.

² Statliga kapitaltransaktioner och värdepappershandeln.

minskat med ca 560 och importen med nästan 720 miljoner kronor. Förbättringen i handelsbalansen blev ungefär 160 miljoner kronor.

För 1959 förutses en oförändrad exportvolym (tabell 3). Bestämmande för exportutvecklingen under året blir i första hand investeringskonjunkturen i de västeuropeiska länderna på såväl byggnads- som anläggningsområdet samt dessutom lagersituationen för våra viktigaste exportprodukter. I nuvarande läge tyder inget på att investeringarna kommer att öka i våra avnämmländer 1959. Ett mera positivt inslag i bilden utgör lagersituationen i avnämmländerna för vår export av skogsprodukter. Lagren tycks under 1958 ha skurits ned, så att de 1959 bättre kan komma att avspegla den faktiska konsumtionen. En inte oväsentlig del av svensk export går till råvaruländerna. På grund av sjunkande export, omfattande industrialiseringsprogram och otillräckliga valutareserver har några länder fått tillgripa importrestriktioner. Avsättningssvårigheterna på dessa marknader kan komma att förstärkas under 1959.

Importvolymen förutses öka med 2 procent från 1958 till 1959. Beräkningen bygger på förutsättningen om en real konsumtionsökning av samma moderata omfattning som för 1958. Vidare förutses maskininvesteringarna och industriproduktionen bli ungefär oförändrade. Importens volymökning kan främst hänföras till en större import av bränslen och flygplan; övriga ökningsar antas bli av mera blygsam omfattning.

För både export- och importpriserna räknar man med en nedgång med 2 procent; bytesförhållandet blir i så fall oförändrat. För exporten betyder priset en värdemässig minskning på 250 miljoner kronor, medan för importens del volym- och prisetförändringarna nästan tar ut varandra. Importvärdet beräknas öka med 50 miljoner kronor och försämringen av handelsbalansen uppgår därigenom till 300 miljoner kronor.

Tabell IV: 3. Utrikeshandelns värde-, volym- och prisutveckling 1956—1959

Procentuella förändringar från föregående år

	1957	1958 prel.	1959 prognos
Export (fob): värde	+ 10	— 5	— 2
volym	+ 9	— 2	0
pris	+ 1	— 3	— 2
Import (cif): värde	+ 10	— 6	0
volym	+ 7	— 2	+ 2
pris	+ 3	— 4	— 2
Exportpriser			
Importpriser	— 2	+ 1	0

Export- och importberäkningarna för 1959 beskrivs mer ingående i följande avsnitt.

Nedgången i sjöfartsnettot på ca 180 miljoner kronor från 1957 till 1958 förklaras huvudsakligen av det fall i fraktsatserna som inträffade i slutet av 1957 och som till stor del fortsatte i början av 1958. Fraktläget syns där efter ha stabiliserat sig på den lägre nivån. Det tycks för närvarande inte finnas anledning att räkna med några nämnvärda förändringar i fraktläget för 1959. En risk för ökad fartygsuppläggning torde dock föreligga, varigenom ett beräknat tonnagetillskott för handelsflottan till viss del motverkas. Vidare kan det förutses, att de långtidschartrade fartyg, för vilka kontrakten utgår 1959, erhåller sämre villkor i de nya kontrakten än de nu löpande. Mot denna bakgrund syns man få räkna med ett i stort sett oförändrat sjöfartsnetto för 1959 i förhållande till 1958. Bytesbalansens saldo skulle därför, jämfört med 1958, komma att visa en försämring på några hundratal miljoner kronor.

Statliga kapitaltransaktioner och värdepappershandeln 1958 gav enligt preliminära kalkyler ett underskott på 25 miljoner kronor. Den totala valutareserven var i slutet av november 92 miljoner kronor högre än vid årets början. Riksbankens valutareserv ökade under december månad med 11 miljoner kronor, varför man skulle kunna anta att den totala valutareserven för hela året kommer att visa en ökning med 100—150 miljoner kronor. I så fall skulle man få en positiv förskjutningspost 1958 på 300—350 miljoner kronor.

Med hänsyn till oklarheten beträffande förskjutningspostens innebörd och förändringar är det svårt att uttala sig om valutareservens förändringar under 1959. Den svenska valutareserven har under en följd av år hållits anmärkningsvärt stabil även då man kalkylerat med en kraftig minskning. Detta sammanhänger med att förskjutningsposten, som bl. a. inkluderar förskjutningar mellan varu- och betalningsströmmarna, representerat en pluspost i betalningsbalansen, vars värde under vissa år uppgått till nära 500 miljoner kronor.

Tabell IV: 4. Guld- och valutareserven december 1955—december 1958

Miljoner kronor

	31/12 1955	31/12 1956	31/12 1957	31/3 1958	30/6 1958	30/9 1958	31/12 1958
<i>1. Riksbankens valutareserv:</i>							
Guld	1 426	1 376	1 134	1 052	1 053	1 053	1 053
Dollar	733	999	1 193	1 218	1 233	1 375	1 386
EPU-valutor	303	235	93	23	40	19	21
Övriga valutor	— 32	— 162	— 59	— 38	— 14	0	— 15
Summa	2 430	2 448	2 360	2 255	2 313	2 447	2 445
<i>2. Affärsbankernas valutabehållning</i>							
	121	317	478	403	257	425	..
Summa totalt	2 551	2 765	2 838	2 657	2 570	2 872	..

3. Exportutvecklingen för olika varugrupper

Skogsindustriprodukter

Skogsindustriprodukternas andel av det totala exportvärdet minskade från 38 procent 1957 till 35 procent 1958. Samtliga varugrupper bidrog till denna utveckling; tillbakagången var dock störst för trävarorna.

År 1957 var ett mycket gynnsamt år för den svenska *trävaru*exporten. Marknaden för sågade och hyvlade trävaror karakteriserades 1958 av bris-
tande prisstabilitet. Redan i början av året gick Sovjetunionen ut med sänk-
ta priser, vilket resulterade i en avvaktande hållning från köparsidan, då
ytterligare prissänkningar väntades. Sådana kunde också noteras och den
genomsnittliga exportprisnivån låg 1958 något lägre än föregående år. Det
pressade prisläget fördröjde de svenska försäljningarna så att det beräknade
utbudet inte fann avsättning under 1958. Totalt syns konsumtionen av så-
gade och hyvlade trävaror i Västeuropa ha minskat något 1958. Byggnads-
verksamheten minskade på våra två största marknader, Storbritannien och
Nederländerna. En del av konsumtionen togs från lager i köparländerna,
varför en lagernedskärning ägde rum.

Förbrukningsuppskattningarna för 1959 syns peka på en oförändrad eller
något ökad konsumtion i Västeuropa och läget på kreditmarknaderna utgör
inte längre något incitament till ytterligare lagernedskärningar; en något
ökad utförsel har därför antagits för 1959. Exportvärdet torde dock komma
att bli något mindre på grund av en lägre genomsnittlig prisnivå.

Minskningen av *massa*exporten hänförde sig 1958 i första hand till den me-
kaniska massan, huvudsakligen beroende på det allttjämt skärpta läget på
tidningspappersmarknaden samt att lageravvecklingar torde ha ägt rum i
avnämländerna. För 1959 förutses en mindre återhämtning i exportkvan-
titeten, men till en lägre genomsnittlig prisnivå. Minskningen i exporten av
kemisk massa från 1957 till 1958 hänförde sig till dissolvingmassan, för vil-

ken en väsentlig kvantitativ nedgång kom till stånd. Främsta orsaken var det pressade läget på den västeuropeiska textilmarknaden. Utförseln av papperscellulosa var av ungefär samma omfattning 1958 som 1957. Den internationella marknaden präglas ännu av att den samlade produktionskapaciteten har ökat mer än konsumtionen, vilket hämmat våra avsättningsmöjligheter. Även på detta område syns en lagerförtäring i köparländerna ha skett. För 1959 beräknas en viss stegring i exporten av papperscellulosa till en lägre genomsnittlig prisnivå än 1959; en viss ökning i exportvärdet väntas dock för kemisk massa.

Exportvärdet för *papp och papper* var 1958 något lägre än 1957. För tidningspapper var emellertid värdet oförändrat då en lägre genomsnittlig prisnivå uppvägdes av en mindre uppgång i exportkvantiteten. Den svenska produktionskapaciteten för tidningspapper kommer 1959 att bli betydligt större än föregående år. Avsättningsförhållandena i utlandet bedöms bli något bättre; för 1959 har räknats med en viss kvantitativ exportökning till lägre genomsnittspriser. Exporten av annat papp och papper gick något tillbaka 1958. För 1959 räknas inte med någon kvantitativ ökning. Lägre genomsnittliga exportpriser väntas ge ett något mindre utförselvärde. *Wallboard*exporten var 1958 ungefär lika stor som 1957 och för 1959 räknas endast med en smärre kvantitetsökning. Beräkningsresultatet för skogsindustriprodukter innebär en ökning i exportvärdet med 50 miljoner kronor 1959 i förhållande till 1958.

Järnmalm

Försäljningarna av järnmalm var 1958 av ungefär samma omfattning som 1957. De faktiska leveranserna låg emellertid på en inte oväsentligt lägre nivå. Den låga aktiviteten inom de flesta sektorerna på järn- och stålområdet och en strävan att skära ned lagren var den närmaste orsaken till att de försålda kvantiteterna inte togs ut av köparna. Exporten till bl. a. Västtyskland gick ned; leveranserna till Förenade staterna var av ganska blygsam omfattning och bestod närmast av eftersläpande kvantiteter från 1957. De genomsnittliga exportpriserna låg på en något högre nivå 1958 än 1957. För 1959 är läget fortfarande oklart men mot bakgrund av konjunkurläget syns en ungefär oförändrad volym jämfört med 1958 samt något lägre genomsnittspriser trolig.

Järn och stål

Redan 1957 gjorde sig den vikande investeringskonjunkturen kännbar för exporten av handelsfärdigt järn och stål, vilken visade en minskning jämfört med föregående år. En ytterligare nedgång — dock av mindre omfattning — kom till stånd även 1958. I första hand syns de billigare kvaliteterna ha drabbats. För 1959 beräknas en oförändrad exportkvantitet till lägre genomsnittspriser.

Tabell IV: 5. Exporten av varor 1957—1959

Miljoner kronor

	1957	1958 prel.	1959 prognos	Procentuell förändring	
				1957—1958	1958—1959
Livsmedel m. m.....	520	455	370	— 13	— 19
Trävaror.....	1 343	1 055	1 020	— 21	— 3
Massa, papper etc.	2 828	2 640	2 725	— 7	+ 3
Järnmalm, järn och stål m. m.....	2 536	2 305	2 165	— 9	— 6
Maskiner, transportmedel och instrument.	2 887	3 070	2 945	+ 6	— 4
Övrigt	948	975	1 025	+ 3	+ 5
Summa	11 062	10 500	10 250	— 5	— 2
därav: skogsindustriprodukter.....	4 171	3 695	3 745	— 11	+ 1
verkstadsprodukter ¹	3 514	3 685	3 590	+ 5	— 3

¹ Ur grupp XV: stat. nr 1346—1362, 1395, 1396, 1399, 1400, 1403—1404: 1, 1433—1554, 1556—1570: 3, 1626—1663: 2 samt grupperna XVI—XIX.

Maskiner, instrument och transportmedel

Exporten av maskiner och instrument har under senare år expanderat kraftigt, bl. a. som en följd av den tidigare rådande investeringskonjunkturen. Redan i slutet av 1957 fanns tecken på att denna utveckling skulle komma att brytas under 1958. Exportvärdet blev detta år också något mindre än föregående år, varvid exportutvecklingen visade en viss försvagning under senare delen av året. Exportvärdet för varaktiga konsumtionsvaror (exkl. bilar) ökade emellertid något även 1958, medan minskningen hänförde sig till varor av investeringskaraktär. Inom sistnämnda grupp var dock utvecklingen splittrad, om man ser till varornas olika användningsområden. Nedgången hänförde sig så gott som uteslutande till maskiner för byggnads- och anläggningsverksamhet, medan andra investeringsmaskiner levererades i något större utsträckning än 1957. Mot bakgrund av det rådande konjunkturläget i Västeuropa syns avsättningsmöjligheterna 1959 komma att bli sämre än 1958. En avsevärd del av maskinexporten riktar sig dock till andra länder. Även om man på vissa marknader torde kunna räkna med en ökad avsättning, har andra områden av valutaskäl svårigheter att tillgodose sina importbehov. De försämrade avsättningsmöjligheterna avtecknar sig bl. a. i en inte oväsentlig nedgång i orderstockarna och minskad orderingång under 1958. Mot denna bakgrund har räknats med en väsentligt större minskning av exporten av maskiner och instrument 1959 än vad som blev fallet 1958. Exporten av fartyg ökade avsevärt 1958 och en viss ökning kan väntas även för 1959. Bilexporten visade 1958 i likhet med 1957 en stor uppgång. Förenta staterna är nu den avgjort största enskilda marknaden och var också der mest expansiva 1958. En viss ytterligare ökning i bilexporten förutses även för 1959, dock inte av samma omfattning som under det gångna året.

Livsmedel

Värdet av livsmedelsexporten minskade väsentligt 1958 jämfört med 1957. Volymmässigt syns emellertid en svag ökning ha ägt rum. Smöröverskottet på världsmarknaden resulterade i en stark nedgång i exportkvantiteten för denna vara och en samtidig reduktion av exportpriserna nedbringade exportvärdet 1958 till knappt hälften mot 1957. Det relativt ogynnsamma skördeutfallet för brödsäd 1957 återspeglades 1958 i en väsentlig nedgång i exporten av råg och vete. Vidare må nämnas en väsentlig uppgång i exporten av fläsk och levande svin. Det totala värdet av livsmedelsexporten 1959 beräknas bli lägre än 1958 beroende på en lägre exportvolym. Smörexporten förutses komma att ligga kvar på en låg nivå; vidare torde den låga rapsskörden 1958 komma att föra med sig en exportminskning. En reducerad export av fläsk och levande svin väntas.

Totalexportens sammansättning och utveckling 1957—1959 framgår av tabell 5.

4. Importutvecklingen för olika varugrupper

Som framgår av tabell 6 var det mest expansiva inslaget i importen både 1956—1957 och 1957—1958 ökningen i importen av varaktiga konsumtionsvaror. Detta berodde framförallt på en ökad import av televisionsapparater. I motsats till 1957 var det 1958 väsentligen endast gruppen konsumtionsvaror som expanderade. Medan den ökade importen av konsumtionsvaror 1957 överensstämde med den allmänna importökningen, kontrasterade ökningen för 1958 mot en allmän minskning av importen. Från 1957 till 1958 (januari—oktober) ökade konsumtionsvarornas andel av totalimporten från 24 till 28 procent. Den minskade råvaruimporten berodde bl. a. på den lageravveckling som ägde rum inom landet 1958.

Bränslen

Trots en nedgång i bränsleimporten 1957 jämfört med 1956 kom tack vare en av olika anledningar minskad förbrukning en lageruppläggning till stånd för såväl fasta som flytande bränslen. Förbrukningen av fasta bränslen minskade ytterligare något 1958. I förening med en lagernedgång främst i början av året resulterade detta i en stark minskning i importen av såväl kol som koks. För flytande bränslen syns endast en mindre lagerökning ha kommit till stånd, varför den ökade importen närmast motsvarades av en ökad förbrukning. En inte oväsentlig del av importökningen torde emellertid kunna förklaras av en ovanligt stor eftersläpning i tullredovisningen.

Den totalt något större bränsleimporten 1958 infördes till väsentligt lägre genomsnittspriser än 1957 och importvärdet blev därför betydligt mindre 1958 än 1957. Någon lagerförtäring i nämnvärd omfattning av fasta bräns-

Tabell IV: 6. Importen 1956—1958, uppdelad efter användning

Miljoner kronor

	1957	Procentuell förändring 1956—1957	Procentuell förändring jan.—okt. 1957—1958
<i>Konsumtionsvaror</i>	3 086	+ 11	+ 9
därav: ej varaktiga	2 043	+ 5	+ 3
varaktiga	1 043	+ 25	+ 20
<i>Råvaror</i>	4 693	+ 8	— 10
därav: för konsumtionsvaruproduktion	1 879	+ 3	— 8
för kapitalvaruproduktion	2 081	+ 12	— 15
övriga råvaror	733	+ 9	— 2
<i>Maskiner och redskap</i>	2 056	+ 22	— 3
<i>Bränslen och drivmedel</i>	2 400	+ 6	— 20
<i>Övrig import</i>	332	— 2	+ 23
Totalt	12 567	+ 10	— 5

Källa: Konjunkturinstitutet.

len förutses inte för 1959. Trots en något lägre beräknad förbrukning förutses en viss ökning av importen. En inte oväsentlig ökning i importen av flytande bränslen förutses för 1959, vilken delvis kommer att gå till en påbjuden ökad lagerhållning. En något lägre genomsnittlig prisnivå beräknas inte komma att uppväga den väntade kvantitativa ökningen i den totala bränsleimporten.

Oädla metaller och arbeten därav

Efter en stark uppgång i importvärdet 1957 för gruppen oädla metaller och arbeten därav föll importvärdet 1958 tillbaka till en nivå inte oväsentligt lägre än 1956. Uppgången 1957 hänförde sig främst till handelsfärdigt järn och stål, vilket resulterade i en lageruppläggning. 1958 syns lagren ha skurits ned i samma omfattning, som de ökade 1957. Lageravtappningen bidrog till att reducera såväl importen som produktionen; importnedgången var dock den mest markanta. Importkvantiteten 1958 låg på en avsevärt lägre nivå än 1957. För 1959 har förutsatts en konsumtion av ungefär samma omfattning som 1958. Någon ytterligare lageravtappning har inte antagits; en viss ökning av importen till lägre priser har beräknats bli följden. Importvärdet för järn- och metallmanufaktur var 1958 av ungefär samma storlek som 1957. För 1959 har beräknats en viss nedgång. Beträffande metallerna må nämnas att de låga priserna 1958 jämfört med 1957 väsentligt bidrog till ett minskat importvärde. För bly och nickel var även importkvantiteterna mindre än 1957, medan däremot importen av koppar ökade.

Tabell IV: 7. Importen av varor 1957—1959

Miljoner kronor

	1957	1958 prel.	1959 prognos	Procentuell förändring	
				1957—1958	1958—1959
Livsmedel m. m.....	1 861	1 825	1 815	— 2	— 1
Mineraliska och fossila ämnen.....	2 615	2 100	2 220	— 20	+ 6
Kemiska produkter, färger m. m.....	773	760	780	— 2	+ 3
Hudar, skinn, pälsverk, kautschuk	336	310	300	— 8	— 3
Textilvaror	1 227	1 150	1 120	— 6	— 3
Oädla metaller och arbeten därav.....	1 704	1 445	1 440	— 15	— 0
Maskiner, transportmedel och instrument.	3 180	3 325	3 325	+ 5	0
Övrigt	871	935	900	+ 7	— 4
Summa	12 567	11 850	11 900	— 6	+ 0

För 1959 förutses inga större kvantitativa förändringar i metallimporten med undantag för en viss ökning i nickelimporten. Bl. a. beroende på högre importpriser på koppar förutses importvärdet för metallerna komma att bli något större 1959 än 1958.

Maskiner, instrument och transportmedel

Importvärdet för maskiner och instrument ökade inte i samma utsträckning 1958 som 1957, trots att industrins maskininvesteringar expanderade i snabbare tempo det gångna året. En orsak torde vara den stagnerande maskinexporten, vilken även verkar återhållande på importen. Den avgjort starkaste expansionen 1958 visade importen av varaktiga konsumtionsvaror. Till avgörande del föll denna uppgång på ökad import av televisionsapparater.

För 1959 beräknas industrins maskininvesteringar komma att minska något. Vidare har som tidigare nämnts exporten av maskiner och instrument förutsetts komma att gå tillbaka. Mot denna bakgrund och med hänsyn till en trolig fortsatt ökning i importen av varaktiga konsumtionsvaror förutses en oförändrad import av maskiner och instrument för 1959.

Antalet nyregistrerade bilar var 1958 något lägre än 1957. Trots detta ökade importen av bilar och sammansättningsdelar avsevärt. Importökningen resulterade i en lageruppgång, som, oavsett ett eventuellt oförändrat antal nyregistrerade bilar 1959, antas utgöra ett incitament till en lägre bilimport. Då antalet nyregistrerade bilar 1959 emellertid snarast kan komma att minska har en väsentligt lägre import av bilar och sammansättningsdelar beräknats. Såväl fartygs- som flygplansimporten var 1958 väsentligt mindre än 1957. För 1959 förutses en viss ytterligare nedgång i importen av fartyg, medan däremot importen av flygplan beräknas komma att stiga väsentligt. Efter en importökning 1958 av vapen och ammunition beräknas denna komma att minska 1959.

Textilvaror

Konsumtionen såväl som produktionen av färdigtextilier minskade 1958 medan importen ökade något. Den svaga importökningen 1958 uppvägdes av en något lägre genomsnittlig prisnivå och importvärdet blev ungefär oförändrat. Trots att en något ökad konsumtion förutses för 1959 väntas en viss minskning i importen. Importvärdet för textilråvaror och garner låg 1958 väsentligt lägre än 1957 beroende på såväl volymminskning som på en lägre genomsnittlig prisnivå. De lägre priserna hänförde sig främst till de två kvantitativt viktigaste importråvarorna, ull och bomull. För ull kunde noteras en större importkvantitet 1958 än 1957, medan förhållandet var det motsatta för bomull och de flesta andra textilråvarorna. För 1959 har inte räknats med några väsentliga importökningar; för ull och bomull har förutsatts nedgång i den kvantitativa importen. Genomsnittspriset för ull beräknas komma att ligga lägre 1959 än 1958, medan det för bomull väntas komma att ligga något högre. Importvärdet för textila råvaror och garner beräknas komma att sjunka ytterligare 1959.

Livsmedel

1958 infördes en jämfört med 1957 ungefär oförändrad volym livsmedel men till något lägre genomsnittspriser. De låga kaffepriiserna uppvägde mer än väl en väsentlig ökning i importkvantiteten. Lägre importvärden visade vidare framför allt kött, kopra, fett, oljor och vax samt drycker och tobak, medan importvärdena för bl. a. brödsäd, fodersäd, kakao samt frukter och bär ökade. För 1959 förutses en volymmässigt något större livsmedelsimport till något lägre genomsnittspriser. Med hänsyn till de låga priserna förutses importvärdet för kaffe komma att minska även 1959. Importen av brödsäd beräknas bli mindre, medan en viss uppgång i importen av fodersäd och kött förutses.

Tabell 7 visar importvärdets fördelning på varugrupper 1957 och 1958 samt beräknad fördelning för 1959.

5. Den gemensamma marknaden och förhandlingarna om ett frihandelsområde

Den 1 januari 1958 trädde det s. k. Romavtalet mellan de sex länderna Västtyskland, Frankrike, Italien, Belgien, Nederländerna och Luxemburg i kraft. År 1958 har dock huvudsakligen varit en intern organisationsperiod: den gemensamma marknadens kommission och domstol har utsetts och börjat fungera, dess församling — som är gemensam med Euratom och Kol- och stålunionen — har haft sina första sammanträden, och en redan betydande administration har växt upp i Bryssel. Den 1 januari 1959 genomfördes emellertid enligt avtalet vissa åtgärder som direkt berör utomstående länder. En tullsänkning med 10 procent på samtliga bastullar trädde i kraft med avseen-

de på den interna handeln, och vidare sammanslogs de bilaterala importkontingenterna internt till globaler samtidigt som de höjdes med i genomsnitt 20 procent.

De förhandlingar som förts om ett frihandelsavtal omfattande samtliga OEEC-länder har ännu icke lett till resultat. Målet för detta arbete — att avvecklingen av handelshindren skulle ske i samma takt inom hela OEEC — har således icke nu kunnat uppnås. De åtgärder den gemensamma marknads länder enligt tidtabellen genomförde vid 1959 års ingång innebär därför viss diskriminering av utomstående länders export. De sex har dock beslutat att komplettera nämnda åtgärder med sådana avseende utomstående länder, att verkningarna av de första stegen mot den fullständiga tullunionen mildras gentemot dessa.

Sexstatsmarknaden skall ha en gemensam yttre tullmur, vilken i princip skall utgöras av det aritmetiska mediet av de tullsatser som länderna tillämpade den 1 januari 1957. Allmänt sett medför detta en höjning av tullnivån i Västtyskland och Benelux och en motsvarande nedskärning av de franska och italienska tullsatserna. Av den svenska exporten (1956) till de sex av hel- och halvfabrikat (råvaror är i allmänhet tullfria) faller cirka 40 procent på Benelux och 30 procent på Västtyskland; endast cirka 20 resp. 10 procent faller på Frankrike och Italien. Genomförandet av en gemensam tulltaxa kommer att innebära en ökad tullbelastning på den svenska exporten. Detta blir emellertid inte aktuellt under 1959 — den gemensamma tulltaxan är ännu varken färdigräknad eller färdigförhandlad och det första konkreta steget mot dess tillämpning skall tas vid utgången av 1961.

Av större betydelse för de utomståendes exportsituation är tullavvecklingen inom sexstatsmarknaden. Borttagandet av tullhindren mellan länderna — samtidigt som de yttre bibehålls eller skärps — utgör en stimulans för samhandeln och en relativ försämring av utomstående exportörers villkor. Denna »preferens», som inom vart och ett av de fyra tullområdena hittills funnits för hemmaproducerade varor, utsträcks till att gälla alla sexstatsvaror. Så blir exempelvis den svenska exportens konkurrenssituation i Belgien vis-à-vis en belgisk konkurrent oförändrad (i det fall den yttre tullen inte höjs) men gentemot en tysk konkurrent som också säljer på Belgien blir den försämrade. Fullt inträder denna effekt först vid övergångstidens slut, d. v. s. om 12 à 15 år, men det första tullsänkingssteg som togs på nyåret 1959 är också första steget mot utbildandet av dessa nya preferenser.

Två förhållanden verkar emellertid denna gång mildrande. Sålunda har Västtyskland redan ensidigt och gentemot alla länder genomfört så stora tullsänkningar under basnivån att ytterligare sänkning erfordras endast för ett fåtal varor. Vidare har de sex beslutat att jämsides med att de genomför interna tullsänkningar låta de sänkningar, som ligger på en nivå ovanför den kommande gemensamma tulltaxans, gälla emot alla GATT-länderna. Så torde bli fallet med huvuddelen av de sänkningar som Frankrike och Italien utför. Allmänt sett uppkommer skillnader vid tullbehandling av sex-

statsvaror och av utomstående länders exportvaror huvudsakligast i Benelux, som enligt Romfördraget sänker med 10 procent från en i allmänhet låg nivå. Då Benelux' tullar för ifrågavarande varor ligger vid 10—15 procent är alltså den »preferensökning» som nu uppstår 1 à 1,5 procent av varuvärdet.

Romfördragets krav om utökning av importkontingenterna kan — med den höga liberaliseringsgrad som uppnåtts i OEEC-handeln — synas vara en fråga av underordnat intresse. Huvuddelen av Frankrikes import var emellertid under 1958 reglerad. För länderna inom OEEC råder alltså för 5 à 10 procent av utrikeshandeln en importkontroll, som i vissa fall dock kan vara mera formell än reell. En avveckling av existerande importregleringar enbart gentemot medlemsländerna skulle uppenbarligen såtillvida vara starkt diskriminerande, som ökade försäljningsmöjligheter skulle öppnas vilka utan hänsyn till konkurrensläge skulle vara förbehållna medlemmarna (en tulldiskriminering kan i varje fall överkommas av en konkurrensstark vara eller genom priskoncessioner). Om avvecklingen av de kvantitativa restriktionerna finns tämligen fasta OEEC-regler. De nu enligt Romavtalet aktuella åtgärderna har också föreslagits bli kompletterade med kontingentökningar gentemot de andra OEEC-länderna. På grund av frågans bordläggning vid OEEC-behandlingen i december och det franska frilistningsbeslutet omedelbart före nyåret 1959 är det emellertid ännu oklart om full jämställdhet kommer att uppnås beträffande kontingenter. Enligt Romfördraget skall för varor, som inte alls eller till endast ringa omfattning fått importeras, öppnas kontingenter uppgående till 3 procent av inhemsk produktion. Frankrike som släppt in mycket få utländska bilar skall t. ex. öppna en kontingent om 20 000 stycken. Det är tveksamt i vad mån dessa s. k. nollkontingenter kommer att gälla utanför de sex. Vidare kommer dessas interna kvothöjningar att ske i global men de externa i bilateral form.

Det sätt på vilket sexstatsmarknadens tillkomst (och speciellt åtgärderna per den 1 januari 1959) kommer att påverka den svenska exporten, sammanhänger i första hand med storleken och sammansättningen av vår export till detta område. Det är endast en tredjedel av vår export som går till de sex, och det är endast en tredjedel av denna andel som består av hel- och halvfabrikat. Det är alltså omkring en niondel av vår export som på ett mera direkt sätt kan bli berörd av förändrade tullförhållanden (=1,1 miljard kronor 1956). Det skall vidare noteras att vissa av dessa exportvaror är så föga priskänsliga eller har av annat skäl så fast fotad ställning på de sex' marknad, att de inte allvarligt kommer att beröras av tullavvecklingen. Men många av varorna i denna exportmiljard säljs i priskonkurrens med starka sexstatsproducenter. För dessa kan genom den interna tullavvecklingen komma att krävas oacceptabla priskoncessioner. Nu är det emellertid fråga om en förändring om endast 1 à 1,5 procent vid marginalen, en försämring som främst berör vår export på Benelux. Det framgår därav, att den per den 1 januari 1959 inträdande marknadsförändringen i och för sig inte utgör någon allvarlig rubbning av de svenska pro-

duktionsförutsättningarna. I vikande exportmarknader kan den extra pris-konkurrensen dock tänkas kunna få kännbara konsekvenser.

Det vore emellertid ett allvarligt misstag att stanna vid den mera direkta påverkan av vår export, som de ändrade tull- och kontingentförhållandena åstadkommer. Det saknas inte anledning att betrakta åtgärderna per den 1 januari 1959 såsom de första stegen på en väg som något längre fram skulle kunna medföra svårigheter för svensk export. Det är troligt att en avsevärd del av vår nuvarande export till de sex inom exempelvis verkstadsområdet inte längre skulle vara bärkraftig när den interna tullavvecklingen och den externa tullanpassningen helt genomförts. Redan nu har dessa långtidsperspektiv en reell innebörd. Under 1959 kommer industri- och affärsmän inom och utom sexstatsmarknaden att nödgas besluta om investeringar och andra förhållanden av långtidsbetydelse. Det är rimligt att tro att de därvid mera kommer att ledas av vad de ser ske rörande den tidsinställda gemensamma marknaden mellan de sex än av eventuella möjligheter och förhoppningar beträffande frihandel mellan de sju. För det svenska näringslivet får denna diskontering negativa effekter på två sätt. På efterfrågesidan inträffar det förhållandet att köpare inom sexstatsmarknaden finner anledning att snarast ställa om från osäker import till fasta framtidsförbindelser på den blivande stora hemmamarknaden. Härtill kan bidra överväganden om så konkreta ting som pris och tull för kommande leveranser av reservdelar. På utbudssidan innebär situationen, att konkurrensföretag inom sexstatsmarknaden redan nu kan investera och planera på europamarknadsbas. De svenska företagen har inför ovissheten här- om antingen att uppskjuta de stora besluten tills vidare och därmed förlora tid eller att också de satsa på sexstatsmarknaden genom att exempelvis bygga utomlands i stället för i Sverige. Det är därför av största intresse att framtidsperspektiven snarast möjligt klarläggs.

V. Den offentliga verksamheten

1. Kommunerna

Kommunernas löpande inkomster ökade mycket kraftigt från 1956 till 1957 främst till följd av en uppgång i skatteintäkterna vilken delvis förklaras av att kommunerna under 1957 till följd av fastighetsbeskattnings omläggning tillfälligt erhöll »dubbel» fastighetsskatt. Enligt särskild lagstiftning skulle emellertid kommunerna till 1957 års utgång ha gjort en extra fondavsättning motsvarande minst den »extra» fastighetsskattens belopp. Under 1958 inträdde däremot en påtaglig försämring av kommunernas finansiella förhållanden. Som framgår av tabell 1 ökade de löpande inkomsterna med endast 185 miljoner kronor (rad 19), medan utgifterna steg

Tabell V: 1. Städernas, köpingarnas, landstingens och landskommunernas beräknade inkomster och utgifter 1957—1959

Miljoner kronor

	1957	1958	1959	Förändring	
				1957— 1958	1958— 1959
<i>Inkomster</i>					
1. Ianspråktaget överskott från tidigare år	217	196	218	- 21	+ 22
2. Ianspråktaga fondmedel	402	857	460	+ 455	- 397
3. Upplåning (ej tillfällig)	382	537	702	+ 155	+ 165
4. Skatter	4 439	3 918	4 269	- 521	+ 351
5. Statsbidrag	1 161	1 848	1 961	+ 687	+ 113
6. Övriga inkomster	1 213	1 232	1 297	+ 19	+ 65
7. Summa inkomster	7 814	8 588	8 907	+ 774	+ 319
<i>Utgifter</i>					
8. Täckande av underskott från tidigare år ..	42	54	63	+ 12	+ 9
9. Fondavsättningar	766	539	553	- 227	+ 14
10. Återbetalning av lån	252	272	295	+ 20	+ 23
11. Lämnade lån, aktieteckning	50	36	20	- 14	- 16
12. Bruttoinvesteringar och fastighetsköp	1 803	1 873	2 010	+ 70	+ 137
13. Räntekostnader	216	242	272	+ 26	+ 30
14. Folkpensioneringskostnader	282	307	347	+ 25	+ 40
15. Löner och pensioner	2 595	2 810	2 967	+ 215	+ 157
16. Övriga utgifter	1 872	2 035	2 140	+ 163	+ 105
17. Anslag för oförutsedda utgifter	—	—	255	—	+ 255
18. Summa utgifter	7 878	8 168	8 922	+ 290	+ 754
19. Löpande inkomster (rad 4—6)	6 813	6 998	7 527	+ 185	+ 529
20. Utgifter (rad 12—17)	6 768	7 267	7 991	+ 499	+ 724
21. Saldo (finansiellt sparande)	+ 45	- 269	- 464	- 314	- 195

Anm. Uppgifterna omfattar ej den kyrkliga kommunen eller kommunernas affärsdrivande verk. Uppgifterna för 1957 bygger på den i november 1957 utförda undersökningen och uppgifterna för 1958 och 1959 på den i november 1958 utförda undersökningen.

Källa: Statistiska centralbyråns prognosstatistik.

med ca 500 miljoner (rad 20). För att finansiera utgifterna kunde emellertid kommunerna ta i anspråk den under 1957 avsatta »extra» fastighetsskatten, vilket i tabellen avspeglas i en kraftig ökning av ianspråktagna fondmedel (rad 2). Att ökningen i de kommunala löpande inkomsterna inte blev större än 185 miljoner kronor trots de starkt ökade utdebiteringarna — från 12,60 kronor 1957 till 13,68 kronor 1958 — samt skatteunderlagets fortsatta tillväxt, sammanhängde med att de slutavräkningsmedel, som utbetalades under 1958 blev väsentligt mindre än de som utbetalades under 1957, bl. a. till följd av bortfallet av den »extra» fastighetsskatten. Det kan i detta sammanhang förtjäna påpekas, att kommunerna fick full kompensation av staten för det skattebortfall som orsakades av höjningen av de kommunala ortsavdragen till i nivå med de statliga. Detta kommer i tabell 1 till uttryck i en förskjutning mellan skatter och statsbidrag. Härigenom har statsbidragen kommit att uppgå till inemot hälften av de kommunala skatterna.

Även om utgiftsökningen väsentligt översteg ökningen i de löpande inkomsterna var den dock betydligt mindre än under 1957 och även mindre än vad kommunerna planerade vid framläggande av statförslagen för 1958. Räknat i fasta priser kan investeringarna beräknas ha ökat med inemot 5 procent och den kommunala konsumtionen med 4 procent från 1957 till 1958.

Enligt de uppgifter som lämnats till statistiska centralbyrån planerar kommunerna en fortsatt utgiftsexpansion under 1959. Investeringarna uppges komma att öka med 7 procent. I investeringsutgifterna ingår härvid inte affärsverkens och de kommunala bolagens och stiftelsernas utgifter. Utgifterna för löner och pensioner och »övriga utgifter», vilka tillsammans närmast motsvarar vad som brukar innefattas i begreppet kommunal konsumtion, väntas öka med inemot 6 respektive 5 procent. De anförda procentalen ger i huvudsak uttryck för den planerade utgiftsökningen beräknad till 1957 års priser. Härtill kommer att i 1959 års kommunala utgiftsstatistiker upptagits ett belopp av 255 miljoner kronor för oförutsedda utgifter. Detta belopp är i första hand avsett att möta eventuella pris- och lönehöjningar.

I vilken utsträckning de planerade utgiftsökningarna skall kunna genomföras är givetvis beroende på vilka möjligheter kommunerna har att finansiera projekten. Inkomsterna för kommunerna under 1959 låter sig förutsägas ganska exakt. Skatteintäkterna, som beräknas på grundval av skatteunderlaget vid 1958 års taxering, kan beräknas öka med omkring 350 miljoner kronor. Denna ökning beror, förutom på skatteunderlagets ökning, på att utdebiteringarna höjts med i genomsnitt 53 öre till 14,21 kronor per skattekrona.¹ Statsbidragen ökar med omkring 110 miljoner kronor vari enligt uppgifter från länsstyrelserna ingår en höjning av skatteersättningen för skattebortfallet till följd av ortsavdragsreformen från ca 580 till

¹ Uppgifterna för Stockholms stad i tabell 1 är grundade på stadskollegiets statförslag. Om detta hade genomförts skulle den genomsnittliga utdebiteringen för hela landet blivit 14,25 kronor.

610 miljoner kronor. Det kan i detta sammanhang påpekas, att kommunerna skall få full kompensation för skattebortfallet även under 1960. Under de därpå följande fem åren kommer emellertid statsbidraget att successivt minska i en del kommuner samt helt avvecklas i de beträffande skatteunderlaget bäst ställda kommunerna. Sammanlagt beräknas de löpande inkomsterna komma att öka med omkring 530 miljoner kronor från 1958 till 1959.

Den planerade utgiftsökningen för investeringar m. m., räntekostnader, folkpensioneringskostnader, löner och pensioner samt »övriga utgifter» skulle uppgå till omkring 470 miljoner kronor. I och för sig skulle sålunda kommunerna med viss marginal för löne- och prisstegringar kunna finansiera de planerade ökade utgifterna vid oförändrad prisnivå utan att i större utsträckning än under 1958 behöva använda fondmedel eller öka upplåningen. Eftersom egna fondmedel inte finns disponibla i samma utsträckning som under 1958 får man dock — om planerna skall kunna genomföras — räkna med en väsentlig förskjutning mot ökad upplåning.

Hittills har endast kommunerna tagna som helhet behandlats. Det är dock givet att de ekonomiska förhållandena är mycket skiftande för olika kommuner. De snabbast tillväxande kommunerna har också de största behoven av utbyggnad av vägar, skolor, sjukhus m. m., vilket trots ökande skatteunderlag medför finansieringsproblem. Å andra sidan har också en del kommuner med inga eller obetydliga utbyggnadsbehov ekonomiska svårigheter till följd av sjunkande skatteunderlag. Mellan dessa båda ytterligheter finns en rad kommuner med tämligen stabila ekonomiska förhållanden. Det är inte minst dessa kommuner som svarar för den stadiga uppgång i kommunernas likvida tillgångar som redovisas i tabell 2. Då utbyggnadsbehoven för de sistnämnda kommunerna inte är särdeles stora kan ökningen i kommunernas likvida tillgångar inte utan vidare tas till intäkt för att finansiella förutsättningar finns för den planerade utgiftsexpansionen för kommunerna tagna som helhet.

Erfarenhetsmässigt har planerna visat sig överskatta de faktiska utgifterna. Som ett rimligt antagande om den kommunala expansionen mellan 1958 och 1959 i vad avser konsumtionsutgifter har räknats med samma ök-

Tabell V: 2. Vissa uppgifter angående kommunernas tillgångar

Miljoner kronor

	31/12 1956	30/9 1957	31/12 1957	30/9 1958
Innestående i bank.....	1 671	1 957	1 912	2 099
därav: i affärsbank	1 169	—	1 264	—
i sparbank	425	—	554	—
i jordbrukskreditkassa	73	—	89	—
i postsparbank m. m.	4	—	5	—
Innestående på postgiro	76	80	72	84
Summa	1 747	2 037	1 984	2 183

Källa: Statistiska centralbyråns prognosstatistik, november 1958.

ningstakt som enligt nu föreliggande uppgifter skulle ägt rum från 1957 till 1958, d. v. s. 4 procent. Detta procenttal anger den beräknade ökningen räknat i 1958 års priser och motsvarar omkring 180 miljoner kronor. Beträffande investeringsutvecklingen hänvisas till kapitel VI.

2. Staten

I de följande tabellerna över statsfinanserna har en viss bruttoredovisning av inkomster och utgifter skett. Detta innebär att de här redovisade inkomsterna och utgifterna till sina belopp överstiger statsbudgetens. Avgränsningen gentemot statens kapitalfonder har bibehållits. Detta innebär att inkomsterna av statens kapitalfonder redovisas endast till den del överskottsmedel inlevereras till statskassan och investeringarna i kapitalfonderna redovisas endast till den del de finansierats genom tillskott från budgeten i form av avskrivningsmedel eller investeringsbemyndiganden. De investeringar som finansierats med inom fonderna disponibla medel ingår således inte i uppgifterna om statens investeringar i tabell 5.

Ökningen av statens behållna inkomster av direkta skatter, som mellan 1957/58 och 1958/59 uppskattas till ca 120 miljoner kronor, beräknas bli relativt obetydlig mellan 1958/59 och 1959/60. De direkta skatteinkomsterna beräknas komma att öka med 80 miljoner kronor eller 1 procent mellan 1958/59 och 1959/60 mot 1,8 procent mellan 1957/58 och 1958/59. Uppbördssystemets konstruktion spelar en betydande roll för utvecklingen av statens behållna inkomster av direkta skatter. Det är härvid främst saldot mellan de kvarstående skatterna och de överskjutande skatterna samt förändringarna i de slutavräkningsbelopp som utbetalas till kommunerna som är av betydelse. Budgetåret 1957/58 översteg inbetalningarna av kvarstående skatt utbetalningarna av överskjutande skatt med ca 130 miljoner kronor. Under budgetåren 1958/59 och 1959/60 beräknas däremot förhållandet vara det motsatta och den överskjutande skatten vara 125 respektive 350 miljoner kronor större än den kvarstående. Den reducerande effekten härav på statens behållna inkomst av direkta skatter mellan 1957/58 och 1958/59

Tabell V: 3. Statens inkomster 1956/57—1959/60

Miljoner kronor

	1956/57	1957/58	1958/59 prognos	1959/60 prognos
Direkta skatter	5 990	6 670	6 790	6 870
Indirekta skatter.....	4 320	4 860	5 450	5 630
Inkomst av kapital och rörelse	570	720	660	710
1. Räntor och utdelningar	330	380	300	340
2. Inkomst från affärsverk	240	340	360	370
Övriga inkomster.....	200	230	230	260
Summa	11 080	12 480	13 130	13 470

Källa: Riksräkenskapsverket.

motvägs emellertid helt av en minskning av utbetalningarna av slutavräkningsmedel till kommunerna mellan de båda åren. Minskningen beror på att i beloppet utbetalade slutavräkningsmedel under kalenderåret 1957 ingick »dubbel» fastighetsskatt som en följd av omläggningen av fastighetsbeskattningen. Från 1958/59 till 1959/60 kommer ingen motsvarande minskning av slutavräkningsmedlen att äga rum.

De indirekta skatterna beräknas stiga med närmare 600 miljoner kronor och representerar därmed den enda mer betydande statliga inkomststegringen mellan budgetåren 1957/58 och 1958/59. Ökningen sammanhänger delvis med de höjningar av energiskatten på bensin och motorsprit samt av omsättningsskatten på spritdrycker och vin och av cigarrettskatten, som genomfördes under första hälften av 1958. Sammanlagt svarar dessa höjningar för inemot hälften av den totala stegringen av de indirekta skatterna. Mellan budgetåren 1958/59 och 1959/60 beräknas de indirekta skatterna komma att öka med 180 miljoner kronor eller drygt 3 procent.

Statens ränte- och utdelningsinkomster domineras av räntorna på bostadsutlåningen och avkastningen av statens aktieinnehav, främst i LKAB. En betydande minskning av dessa inkomster förutses för budgetåret 1958/59 och denna beror i stort sett på en lägre avkastning av aktieinnehavet i LKAB. För budgetåret 1959/60 förutses en stegring av statens inkomster av kapital och rörelse med i runt tal 50 miljoner kronor, varvid man vid beräkningarna utgått från den på hösten 1958 gällande lönenivån och, vad angår post- och televerken, från oförändrade taxor.

Statens totala inkomster beräknas från 1957/58 till 1958/59 öka med 5 procent och förutses mellan 1958/59 och 1959/60 komma att öka med ca 2,5 procent.

Statens löpande *utgifter* har sammanställts i tabell 4. Av de totala utgifterna på driftbudgeten utgör inkomstöverföringarna från staten till andra sektorer i samhällsekonomin omkring hälften. Bland inkomstöverföringarna har inkluderats statens utbetalningar till sjukvårdskassorna. Den största delen av dessa utbetalningar utgörs av statens förskott på hushållens sjukförsäkringsavgifter, vilka direkt utbetalas från inkomstskatttiteln. Inkomstöverföringarna till hushållen beräknas mellan 1957/58 och 1958/59 stiga med över 400 miljoner kronor, huvudsakligen till följd av höjningarna av barnbidrags- och folkpensionsbeloppen i januari respektive juli 1958. Från 1958/59 till 1959/60 beräknas ökningen bli mindre och är i huvudsak av automatisk natur. Subventionerna består nästan uteslutande av jordbrukssubventioner och bostadsrabatter samt överföringar till statens järnvägar för täckande av dess underskott på trafiksvaga bandelar. Detta driftsbidrag utgick för första gången på våren 1958 och bidrog därmed till subventionsökningen 1956/57—1957/58 med 100 miljoner kronor. Inkomstöverföringarna till kommuner domineras av statens bidrag till avlöning av lärare och till polisväsendet. De stora höjningarna under budgetåren 1956/57—1958/59 hänger dock samman med utbetalningar av komensationer till kommunerna för det skattebortfall, som uppstod i samband med höjningen av de kom-

Tabell V: 4. Statens löpande utgifter 1956/57—1959/60

Miljoner kronor

	1956/57	1957/58	1958/59 prognos	1959/60 prognos
<i>Inkomstöverföringar</i>	5 570	6 640	7 590	7 910
1. Räntor	450	570	610	680
2. Subventioner	580	780	830	760
3. Utbetalningar till sjukkassor	640	710	750	840
4. Direkta inkomstöverföringar till hushåll och organisationer	2 540	2 790	3 240	3 300
5. Inkomstöverföringar till kommunerna....	1 360	1 790	2 160	2 330
<i>Konsumtion</i>	2 690	2 970	3 230	3 430
1. Löner och pensioner	1 850	2 060	2 250	2 380
2. Övrigt	840	910	980	1 050
Summa	8 260	9 610	10 820	11 340

Källa: Riksräkenskapsverket.

munala ortsavdragen vid 1958 års ingång och för vilket staten skall ge full kompensation under åren t. o. m. 1960.

Statens konsumtion, varmed avses dess ianspråktagande av varor och tjänster för löpande ändamål, består till mer än två tredjedelar av löne- och pensionsutgifter. Av de totala lönerna i statens konsumtion hänförde sig 1957/58 närmare en tredjedel till försvaret, ungefär 15 procent till skolväsendet och likaledes ca 15 procent till läkar- och polislöner m. m. under inrikesdepartementets huvudtitel. Av de övriga konsumtionsutgifterna består i det närmaste hälften av omkostnader i försvaret och drygt en fjärdedel av omkostnader under kommunikations- och inrikesdepartementens huvudtitlar. Konsumtionsutgifterna, som från 1956/57 till 1957/58 steg med över 10 procent, beräknas mellan 1957/58 och 1958/59 stiga med ca 9 procent. Räknat på kalenderår kan ökningen mellan 1957 och 1958 uppskattas till ca 8 procent i löpande priser och ca 4 procent i volym. Mellan 1958 och 1959 beräknas konsumtionen stiga med 4 procent i volym. Beträffande investeringsutvecklingen hänvisas till kapitel VI.

En sammanfattande bild av den statliga ekonomiska verksamheten ges i tabell 5. Uppgifterna om inkomstöverföringarna till och från staten har hämtats ur tabellerna 3 och 4. Skillnaden mellan dessa inkomstöverföringar representerar den för konsumtion och investering disponibla inkomsten. Speciellt ur kreditmarknadssynpunkt är saldot mellan å ena sidan statens disponibla inkomster och å andra sidan konsumtions- och investeringsutgifterna av betydelse. Detta saldo, som brukar kallas statens finansiella sparande, utgör ett mått på statens finansieringsöverskott eller finansieringsunderskott och anger i vilken utsträckning staten ställt medel till förfogande på kreditmarknaden för övriga sektorer (vid positivt finansiellt sparande) eller vad den tagit i anspråk från övriga sektorer på kreditmarknaden (vid negativt finansiellt sparande). Det finansiella sparandet motsva-

Tabell V: 5. Statens ekonomiska verksamhet 1956/57—1959/60

Miljoner kronor

	1956/57	1957/58	1958/59 prognos	1959/60 prognos
A. Inkomstöverföringar till staten.....	11 080	12 480	13 130	13 470
B. Inkomstöverföringar från staten	5 570	6 640	7 590	7 910
C. Disponibel inkomst (A—B)	5 510	5 840	5 540	5 560
D. Konsumtion	2 690	2 970	3 230	3 430
E. Bruttoinvesteringar	2 600	2 690	3 370	3 460
F. Finansiellt sparande (C—D—E)	220	180	— 1 060	— 1 330
G. Utlåning	1 060	1 270	1 240	1 170
H. 1. Insättningar i riksbanken	440	280	— 1 000	..
2. Överföring till folkpensioneringsfonden	—	—	550	—
I. Diverse transaktioner	60	170	— 40	10
J. Upplåning (G+H+I—F)	1 340	1 540	1 810	2 510
K. Upplåning exkl. H.	900	1 260	2 260	2 510

ras därför av nettoförändringen i statens finansiella tillgångar och skulder. Statens finansiella sparande, som budgetåren 1956/57 och 1957/58 var positivt med 220 respektive 180 miljoner kronor kan 1958/59 och 1959/60 beräknas bli negativt med i runt tal 1 060 respektive 1 330 miljoner kronor. I den mån det finansiella sparandet inte är tillräckligt för statens utlåningsverksamhet finansieras denna med upplåning.

Den statliga utlåningsverksamheten domineras av bostadsutlåningen. Därtill kommer det stora medelsbehovet för inlösen av aktier i LKAB. Vissa andra statliga transaktioner av placeringskaraktär har sammanförts i posten H i tabell 5. De domineras av insättningarna av medel på bundna räkningar i riksbanken av överskottsmedel från LKAB, som reserverats för framtida investeringar i bolaget, av vissa konjunkturpolitiskt betingade inkomster samt av medel för framtida pensionsändamål. Under loppet av budgetåren 1955/56—1957/58 insattes på dessa räkningar sammanlagt 1 190 miljoner kronor, vilka till ett beopp av 1 100 miljoner kronor tagits i anspråk under våren och sommaren 1958. Av detta belopp har 100 miljoner kronor utlånats till LKAB och 550 miljoner kronor överförts till folkpensioneringsfonden samt 450 miljoner kronor använts för reduktion av riksgäldskontorets skuld till riksbanken. De återstående 90 miljonerna skall återföras till LKAB först efter budgetåret 1958/59. Den statliga upplåningen med avdrag för dessa avsättningar samt för förändringarna på riksgäldskontorets och statsverkets checkräkningar i riksbanken (enligt riksgäldskontorets redovisning) har redovisats på rad K i tabell 5. Detta belopp motsvarar det statliga utgiftsöverskottet (jfr tabell 6 post A).

3. Kreditmarknadsaspekter

Statsskuldens förändring — upplåningen enligt J i tabell 5 — och det inkomst- eller utgiftsöverskott, som ligger bakom denna kan tas till utgångspunkt för en analys av utvecklingen på kreditmarknaden. Den statsfinan-

siella utvecklingen kännetecknas av en betydande säsongvariation med stora inkomstöverskott under vårhalvåret och stora utgiftsöverskott under hösthalvåret (se tabell 6). Växlingarna per halvår mellan inkomst- och utgiftsöverskott sammanhänger framför allt med förskjutningar på driftbudgetens inkomstsida och då huvudsakligen med inbetalningarna av kvarstående skatt och fyllnadsskatt under vårhalvåret och utbetalningarna av den överskjutande skatten under hösthalvåret. De i och för sig kraftiga utslagen härav förstärks ytterligare av att huvuddelen av bilskatterna inbetalas under första halvåret. Därtill kommer att inkomstöverföringarna från staten under de senaste åren regelmässigt varit större under andra än under första halvåret samt att utgifterna för inlösen av aktier i LKAB infaller under hösten.

I en redovisning av statsfinansernas samband med utvecklingen på kreditmarknaden kan det vara skäl att först frångå de förändringar i statskulden, som är av huvudsakligen bokföringsmässig natur. Dessa har sammanförts under B i tabell 6 (jfr H i tabell 5). Posterna under A kan sägas representera statens kassamässiga utgiftsöverskott gent emot marknaden. I tabell 7 ingår detta såsom en av de faktorer, som bestämmer utvecklingen av *affärsbankernas likviditet*.

Den markanta säsongvariationen i affärsbankslikviditeten är främst betingad av nyssnämnda variationer i det statliga utgiftsöverskottet. Men även valutareserven har en viss säsongvariation, och denna går i samma riktning som det statliga utgiftsöverskottet. Övriga likviditetspåverkande faktorer — allmänhetens sedelinnehav, statens upplåning på marknaden utanför affärsbankerna och riksbankens transaktioner — verkar som regel i någon mån utjämnande. Per helår har, som framgår av tabellen, affärsbankernas likvida tillgångar ökat väsentligt under senare år. För 1959 framstår en fortsatt ökning som sannolik, framför allt därför att det statliga utgiftsöverskottet kan väntas bli minst lika stort som 1958.

Sedan det s. k. utlåningstaket avlägsnades i juli 1957 har den fortgående ökningen av affärsbankernas likviditet gett möjligheter till ökning av *utlåningen* inom ramen för de av riksbanken rekommenderande likviditetskvoterna, vilka kvarstått oförändrade. Under 1958 har också affärsbankerna ökat sin utlåning betydligt (se diagram II: 3). Nettokreditgivningen till näringsgrenarna *industri, handel och samfärdsel* under tiden november 1957 — november 1958 uppgick enligt Svenska bankföreningens maj- och novemberstatistik till ca 400 miljoner kronor. Motsvarande siffra för närmast föregående år är endast ca 30 miljoner kronor, trots att företagssektorns finansiella sparande kan beräknas ha varit mindre 1957 än 1958. Denna förskjutning i förhållandet mellan företagets finansiella sparande och deras bruttoskulder till affärsbankerna kan vara betingad, förutom av den normalisering av kreditstrukturen som får förutsättas ha skett efter utlåningstakets avskaffande, av förändringar i det sammanlagda finansiella sparandets fördelning på överskotts- och underskotts företag.

Med den likviditetsutveckling, som är att räkna med för 1959, och förut-

Tabell V: 6. Statsskulden i belysning av statsverkets och riksgäldskontorets transaktioner, 1956—1958

Förändringar per halvår, miljoner kronor

	1956		1957		1958	
	I	II	I	II	I	II
<i>Statsskulden</i>	- 604	+ 1 489	- 148	+ 2 277	- 733	+ 1 489
<i>Statsverkets och riksgäldskontorets transaktioner</i>						
A. Kassamässigt utgiftsoverskott gentemot marknaden						
1. Driftbudgeten ¹	- 1 332	+ 1 106	- 986	+ 1 550	- 1 587	+ 1 381
2. Kapitalbudgeten ²	+ 529	+ 296	+ 327	+ 796	+ 521	+ 833
3. Rörliga krediter	- 31	+ 59	+ 124	- 169	+ 144	- 268
4. Diverse	- 6	+ 9	- 32	+ 10	- 5	0
Summa A	- 840	+ 1 470	- 567	+ 2 187	- 927	+ 1 946
B. Övrigt						
1. Till folkpensioneringsfonden överförda steriliseringsmedel..	—	—	—	—	—	+ 550
2. Statsmedel i riksbanken						
a. Steriliseringsmedel	+ 246	—	+ 459	—	+ 275	- 1 000
b. Statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar..	- 10	+ 19	- 40	+ 90	- 81	- 7
Summa B	+ 236	+ 19	+ 419	+ 90	+ 194	- 457
Summa A + B	- 604	+ 1 489	- 148	+ 2 277	- 733	+ 1 489

¹ Driftbudgeten och transaktioner vid sidan av riksstaten (steriliseringsmedel ingår ej).

² Under första halvåret 1958 överfördes till LKAB som lån från staten 100 miljoner kronor av i riksbanken tidigare steriliserade statsmedel. Beloppet betraktas här som utgift det halvår överföringen till LKAB ägde rum.

satt i stort sett oförändrad inriktning av kreditpolitiken torde i varje fall affärsbankernas kreditkapacitet inte komma att resa några hinder för företagen att realisera sina investeringsplaner.

Bostadskreditgivningen har förlupit med mindre friktion under 1958 än under 1957. De utestående beloppen av affärsbankernas byggnadskreditiv och postens byggnadslån låg vid utgången av december 1958 på i stort sett samma nivå som vid utgången av december 1957, trots ökat bostadsbyggande, och på en något lägre nivå än vid utgången av juni 1957. Främst sammanhänger detta med det relativt stora utrymme stadshypotekskassan och bostadskreditkassan erhållit på obligationsmarknaden sedan mitten av 1957. Dessa kassors kreditgivning uppgick under adertonmånadersperioden juli 1957—december 1958 till ca 1 200 miljoner kronor mot ca 600 miljoner kronor under adertonmånadersperioden omedelbart dessförinnan. Som framgår av tabell 8¹ utgjorde kreditmarknadens sammanlagda bostadskreditgivning 1958 ca 1 900 miljoner kronor mot ca 1 750 miljoner kronor 1957. De av staten utbetalade lånen till bostäder samt nettot i fråga om förskotten

¹ Uppställning och användning av denna tabell har behandlats i den reviderade nationalbudgeten 1958, sid. 106 ff.

Tabell V: 7. Affärsbankernas likvida tillgångar 1956—1958

	1956		1957		1958	
	I	II	I	II	I	II Upp- skattning
A. Affärsbankslikviditeten påverkande faktorer						
1. Totala valutareserven	- 278	+ 493	- 163	+ 236	- 268	+ 380
2. Statens kassamässiga utgiftsöverskott ¹	- 840	+ 1 470	- 567	+ 2 187	- 927	+ 1 950
3. Statens upplåning utanför riksbanken och affärsbankerna (-) ²	+ 237	- 447	- 15	- 540	+ 16	- 130
4. Vissa riksbankens transaktioner ³ ..	- 99	- 64	+ 84	- 188	+ 11	- 180
5. Allmänhetens sedelinnehav (-)	+ 190	- 454	+ 122	- 343	+ 316	- 500
6. Affärsbankernas köp av andra obligationer än statens	+ 163	+ 33	+ 25	+ 352	+ 78	+ 80
Summa A	- 627	+ 1 031	- 514	+ 1 704	- 774	+ 1 600
B. Affärsbankernas likvida tillgångar						
1. Kassa (sedlar)	- 20	+ 35	- 15	+ 36	- 10	+ 50
2. Riksbanksgiro minus upplåning i riksbanken	- 491	+ 314	- 118	- 65	- 379	+ 400
3. Obligationer och skattkamarväxlar ..	- 18	+ 387	- 199	+ 1 391	- 164	+ 900
4. Valutor	- 98	+ 295	- 182	+ 342	- 221	+ 250
Summa B	- 627	+ 1 031	- 514	+ 1 704	- 774	+ 1 600

¹ Avser utgiftsöverskottet gent emot marknaden. De statliga steriliseringsmedel, som placeras i riksbanken eller uttagits därifrån, ingår sålunda ej.

² Förändringar i utestående belopp av statsskulden hos andra än riksbanken och affärsbankerna.

³ Förändringar av riksbankens innehav av andra obligationer än statens, riksbankens utlåning till allmänheten, förändringar i tillgodohavanden å checkräkning i riksbanken för andra än staten (riksgäldskontoret och statsverket) och affärsbankerna (-), riksbankens finansiella sparande (-) m. m.

uppgick till omkring 1 050 miljoner kronor under 1958 mot ca 950 miljoner kronor under 1957. Det sammanlagda beloppet för amorteringar och inlösen av lån ökade emellertid mer, varigenom den statliga nettoutlåningen till bostäder blev något lägre 1958 än 1957.

Kommunerna hade ett större negativt finansiellt sparande 1958 än 1957. Deras upplåning på kapitalmarknaden ökades också från 1957 till 1958. Medan kommunernas obligationsskuld under 1957 nedgick med ca 50 miljoner kronor, har den under de tre första kvartalen 1958 ökat med ungefär samma belopp, varpå även under fjärde kvartalet kommunobligationer emitterats. Upplåningen i kapitalmarknadsinstituterna — sparbankerna, försäkringsbolagen och posten — har emellertid spelat den största rollen (uppskattningsvis 200 miljoner kronor). Affärsbankernas kreditgivning till kommunerna har under 1958 liksom under 1957 varit obetydlig. Kommunernas sammanlagda upplåning i kreditinstituterna samt upplåning mot obligationer kan uppskattas till ca 300 miljoner kronor för 1958 mot endast ca 50 miljoner kronor 1957 (se tabell 8). Vid sidan av upplåningen på obligationsmarknaden och i kreditinstituterna har kommunerna under 1958 liksom

Tabell V: 8. Kapitalmarknadsdata för 1956—1958

Förändringar i utestående belopp, miljoner kronor

	1956	1957	1958 Uppskattning
<i>A. Efterfrågan</i>			
1. Den privata sektorn.....	+ 2 440	+ 2 810	+ 2 780
Bostads- och byggnadskrediter i öppna marknaden	+ 1 480	+ 1 750	+ 1 900
Jordbrukslån	+ 110	+ 190	+ 160
Näringslivets reverslån i kapitalmarknadsinstituterna	+ 200	+ 250	+ 230
Industri- och trafikbolags m. fl. obligationslån	- 20	+ 50	+ 20
Upplåning mot aktier i öppna marknaden	+ 400	+ 260	+ 300
Övrig privat upplåning i kapitalmarknadsinstituterna	+ 270	+ 310	+ 170
2. Kommunerna ¹	+ 430	+ 50	+ 300
3. Staten ²	+ 620	+ 1 620	+ 1 020
Summa A	+ 3 490	+ 4 480	+ 4 100
<i>B. Utbud</i>			
1. Kapitalmarknadsinstitutens placeringsbehov ³	+ 2 250	+ 2 570	+ 2 550
Försäkringsbolag	+ 900	+ 1 010	+ 1 000
Sparbanker	+ 860	+ 1 010	+ 1 100
Posten	+ 420	+ 470	+ 380
Jordbrukskasseorganisationen	+ 70	+ 80	+ 70
2. Allmänhetens m. fl. kapitalmarknadsplaceringar	+ 370	+ 290	+ 350
Obligationer och aktier	+ 340	+ 250	+ 350
Diverse utlåning till staten	+ 30	+ 40	0
Summa B	+ 2 620	+ 2 860	+ 2 900
<i>C. Efterfrågan utöver utbud (A—B)</i>			
	+ 870	+ 1 620	+ 1 200
1. Kapitalmarknadsinstitutens tillfälliga upplåning	+ 10	+ 20	0
2. Nettoexport av obligationer och aktier.....	- 50	0	0
3. Riksbanken.....	+ 180	+ 290	+ 330
Statens nettoskuldsättning i riksbanken	+ 240	+ 250	+ 330
Riksbankens köp av hypoteksobligationer	- 60	+ 40	0
4. Affärsbanker	+ 730	+ 1 310	+ 870
a) Kapitalmarknadsplaceringar avseende den privata sektorn och kommunerna.....	+ 560	+ 490	+ 290
Obligationer	+ 230	+ 390	+ 160
Aktier.....	+ 10	0	0
Bostadskrediter	- 90	0	+ 70
Byggnadskreditiv.....	+ 440	+ 70	+ 50
Jordbrukskrediter (per 30/11).....	- 10	+ 20	0
Kommunlån (per 30/11)	- 20	+ 10	+ 10
b) Affärsbankernas totala kreditgivning till staten ..	+ 170	+ 820	+ 580
Summa C	+ 870	+ 1 620	+ 1 200
Summa B + C	+ 3 490	+ 4 480	+ 4 100

¹ Egentliga kommunlån i kreditinstituterna och kommunernas upplåning mot obligationer.² Statens upplåning för täckning av utgiftsoverskottet gentemot marknaden.³ Kapitalmarknadsinstitutens placeringsbehov är definierat som kapitalmarknadsinstitutens totala placeringar (exkl. försäkringsbolagens »livlån» och postgirokontorets och postsparbanks omsättningsmedel) minus tillfällig upplåning.

under tidigare år upptagit lån hos olika institutioner och fonder. Nettot av dessa krediter torde för såväl 1957 som 1958 ha uppgått till ca 75 miljoner kronor.

Den statliga upplåningen på 1 020 miljoner kronor för 1958, som redo-

visas i tabell 8, avser den upplåning, som erfordrats för täckning av det statliga utgiftsoverskottet gent emot marknaden (summan A i tabell 6). Uppskattningsvis har 580 miljoner kronor upplånats hos affärsbankerna (C 4 b) och 330 miljoner kronor hos riksbanken (C 3). Resten eller omkring 110 miljoner kronor har upplånats på kapitalmarknaden och ingår i de under B redovisade posterna. Av en jämförelse med 1957 framgår, att upplåningen 1958 varit ca 600 miljoner kronor lägre än 1957. Minskning föreligger i fråga om upplåningen på kapitalmarknaden och i affärsbankerna medan däremot en mindre ökning i fråga om nettoskuldsättningen i riksbanken inträffat.

1958		1957	
Mill. kronor	% av totala utgifterna	Mill. kronor	% av totala utgifterna
1. Kapitalmarknaden	110	110	110
2. Affärsbankerna	580	580	580
3. Riksbanken	330	330	330
A. Totala utgifterna	1020	1020	1020
B. Kapitalmarknaden	110	110	110
C. Affärsbankerna	580	580	580
D. Riksbanken	330	330	330
E. Totala utgifterna	1020	1020	1020

Den ställiga upplåningen för 1958 uppgick till 600 miljoner kronor. Den ställiga upplåningen för 1957 uppgick till 660 miljoner kronor. Under följande år upplånt för att täcka utgifterna för 1958 och 1959 är dessa krediter för 1958 och 1959 samt för 1960 och 1961. Den ställiga upplåningen för 1958 uppgick till 600 miljoner kronor.

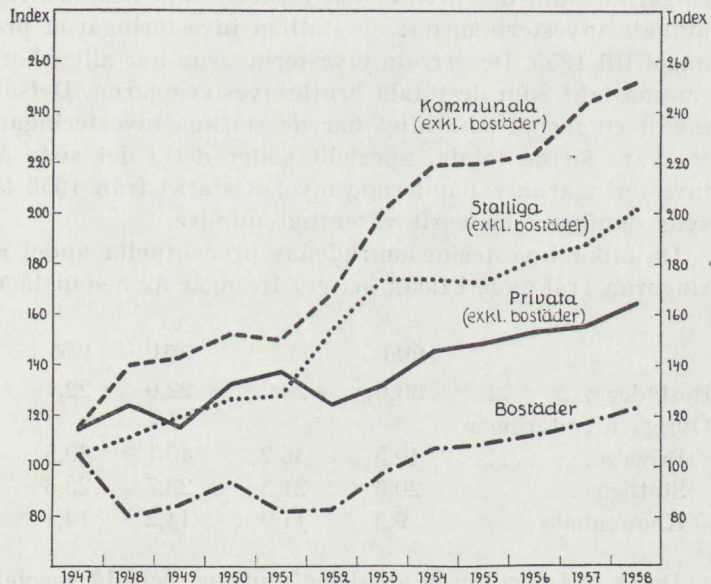
VI. Investeringarna

Enligt konjunkturinstitutets i kapitel II redovisade preliminära beräkningar var den totala investeringsverksamhetens omfattning närmare 6 procent större 1958 än 1957,¹ vilket väl motsvarar vad man räknade med i den reviderade nationalbudgeten. Det måste dock betonas att de nu föreliggande preliminära beräkningarna för 1958 är behäftade med betydande osäkerhet. Erfarenheter från tidigare år har visat, att förhållandevis betydande justeringar ofta får göras, då en mera fullständig och tillförlitlig statistik framkommer. Dessa justeringar har vissa år medfört ökning, andra år minskningar i förhållande till de preliminära beräkningarna.

Utvecklingen under efterkrigstiden på de viktigaste investeringsområdena framgår av diagram 1. Detta ger en tämligen god bild av det växelspel som

Diagram VI: 1. Bruttoinvesteringarnas volymmässiga utveckling 1946—1958

Index: 1946=100

¹ Alla uppgifter i detta kapitel rörande investeringsverksamhetens utveckling från ett år till ett annat bygger, om inte annat sägs, på beräkningar i fasta priser och avser således volymutvecklingen. I de fall då öknings- eller minskningstal anges i miljoner kronor är beloppen uppskattade i 1957 eller 1958 års priser beroende på om uppgiften avser förändringen från 1957 till 1958 eller från 1958 till 1959. Skillnaden mellan 1957 och 1958 års priser är för de flesta områden obetydlig.

rått mellan å ena sidan investeringarna i det privata näringslivet och å andra sidan de offentliga investeringarna och bostadsbyggandet. Såväl de privata som de offentliga investeringarna (räknade exkl. bostadsbyggande) expanderade starkt under de första efterkrigsåren, medan bostadsbyggandet från 1947 pressades ned genom en restriktiv byggnadstillståndspolitik och till följd av brist på arbetskraft och viss byggnadsmateriel. Då den privata investeringsverksamheten sjönk under 1949 och ökningstakten i den kommunala dämpades till stor del under inverkan av en nedskärning av meddelade byggnadstillstånd, tilläts bostadsbyggandet åter öka. Till denna ökning bidrog också förbättrade byggnadsförhållanden och därmed förkortade byggnadstider. Stimulerade av Korea-konjunkturen expanderade de privata investeringarna åter under 1950 och 1951, medan bostadsbyggandet pressades ned 1951. Även de kommunala investeringarna hölls tillbaka under 1951 företrädesvis med hjälp av byggnadsregleringen, och ökningstakten i de statliga investeringarna bromsades. Under 1952 reducerades emellertid de privata investeringarna och de offentliga investeringarna kunde åter expandera, medan ökningen av bostadsbyggandet blev märkbar först från 1952 och till 1953. Från 1952 steg de privata investeringarna åter relativt snabbt under 1953 och 1954. I stället kom de statliga investeringarna att hållas tillbaka under 1954. Genom ekonomisk-politiska åtgärder av olika slag dämpades stegringstakten under 1954—1955 vad gäller såväl investeringarna inom det privata näringslivet som bostadsbyggandet och de kommunala investeringarna; de statliga investeringarna pressades t. o. m. ned något till 1955. De privata investeringarna har alltsedan 1954 ökat i ungefär samma takt som de totala bruttoinvesteringarna. Detsamma gäller bostadsinvesteringarna. Samtidigt har de statliga investeringarna sedan 1955 ökat starkare än de totala. Speciellt gäller detta det sista året. De kommunala investeringarna expanderade mycket starkt från 1956 till 1957; under 1958 syns ökningen ha varit väsentligt mindre.

De olika investeringsområdenas procentuella andel av de totala investeringarna (räknade i fasta priser) framgår av nedanstående tablå:

	1946	1951	1954	1955	1956	1957	1958
Bostäder	30,0	20,6	22,0	22,1	22,0	22,1	22,0
Övriga investeringar							
Privata	40,5	46,2	40,1	40,5	40,5	39,6	39,7
Statliga	20,0	21,3	23,7	23,3	23,6	23,6	24,0
Kommunala	9,5	11,9	14,2	14,1	13,9	14,7	14,3

Det kan konstateras att det offentliga, och då speciellt kommunerna, väsentligt ökat sin andel av den totala investeringsverksamheten under efterkrigstiden. Det privata näringslivet, vars andel steg från 1946 och nådde en topp 1951 för att senare åter falla tillbaka, har sedan 1954 svarat för i stort sett oförändrat 40 procent av de totala investeringarna eller ungefär lika mycket som 1946. Bostadsbyggandet, som reducerades starkt under perio-

den 1946 till 1951, har efter en viss återhämtning haft praktiskt taget samma utveckling som de totala investeringarna alltsedan 1954, d. v. s. svaret för oförändrat samma andel på 22 procent. Att stora skillnader förelegat mellan olika komponenter av de här diskuterade totalserierna är dock självklart. Detta belyses av diagram II: 2.

1. Utgångspunkten för investeringsprognosen för 1959

Investeringsprognosen för 1959, vilken sammanfattas i tabell 5, har liksom motsvarande prognoser i tidigare nationalbudgeter i första hand grundats dels på tillgängliga uppgifter om investeringsplanerna inom olika delar av näringslivet, hos kommunerna och hos staten, dels på uppgifter om den reglering av byggnads- och anläggningsverksamheten, som sker bl. a. med hjälp av de av arbetsmarknadsmyndigheterna meddelade igångsättningstillstånden samt vad beträffar bostäderna genom de av den statliga bostadslånegivningen uppdragna ramarna.

De under tidigare år under benämningen »realbudget för tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamhet» redovisade beräkningarna har utförts även i år, även om förutsättningarna genom byggnadsregleringens omläggning under 1958 och fr. o. m. ingången av 1959 är något annorlunda. Beräkningarna har i år grundats på uppgifter över igångsättningstillstånd (inte såsom tidigare år över byggnadstillstånd) jämte andra kompletterande data framför allt från byggnadsinventeringarna. Denna omläggning kan ha inverkat störande på jämförbarheten mellan uppgifterna om igångsättningen under 1957 och 1958 och därmed mellan beräkningarna av nedlagda

Tabell VI: 1. Räkneexempel för 1959 års tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamhet (exkl. bostäder)

Miljoner kronor i 1958 års kostnadsnivå

	1 Beräknad faktisk byggnads- verksam- het 1958	2 Ingående belastning på 1959 till följd av igångsätt- ningen under 1958	3 Antagen igång- sättning under 1959	4 Belastning på 1959 till följd av denna nya igång- sättning	5 Total belast- ning 1959 (2) + (4)
Jordbruk, skogsbruk och fiske	3	1	4	2	3
Industri och hantverk	450	300	425	135	435
Kraft- och belysningsverk ¹	165	150	170	20	170
Samfärdsl.	190	95	175	65	160
Handel	265	240	270	80	320
Förvaltning, sociala ändamål m. m. ...	275	230	280	70	300
Skolor, kyrkor, samlingslokaler	420	285	430	135	420
Vägar, gator, vatten- och avloppsled- ningar	490	360	500	160	520
Militära arbeten, civilt försvar	70	40	100	45	85
Summa	2 328	1 701	2 354	712	2 413

¹ Statliga kraftverk ingår inte.

byggnadskostnader 1958 och 1959, varför siffrorna får användas med stor försiktighet.

Kalkylen ifråga, vilken redovisas i tabell 1, har kunnat grundas på faktiska uppgifter om meddelade igångsättningsstillstånd t. o. m. oktober 1958. Därutöver har beräkningen fått byggas på antaganden om igångsättningen av nya byggen under 1959.

Igångsättningen av arbeten inom den diskuterade delen av den tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamheten var under 1958 ca 30 procent större än under 1957. Stocken av pågående byggen ökade härigenom under 1958 och kan för de arbeten det här är fråga om uppskattas ha varit 15 å 20 procent högre vid utgången av än vid ingången av 1958. Under sådana omständigheter och med hänsyn till planerna vad beträffar bostadsbyggandet (vilka redovisas i det följande) har det inte ansetts realistiskt att räkna med att igångsättningen av här berörda arbeten skall bli lika hög under 1959 som under 1958. Utgångspunkten för den i tabell 1 redovisade kalkylen är ett antagande om att igångsättningen under 1959 skall bli av en omfattning som motsvarar genomsnittet av 1957 och 1958 års siffror. Vidare har byggnadstiderna antagits bli oförändrade under 1959. Kalkylen beräknas samtidigt innebära ett bibehållande under 1959 av stocken av pågående byggen på ungefär samma nivå som vid ingången av året. Under dessa förutsättningar skulle byggnads- och anläggningsvolymen inom här berörda område öka med drygt 3 1/2 procent från 1958 till 1959. Med en igångsättning under 1959 av samma storlek som 1958, d. v. s. sammanlagt omkring 2 650 miljoner kronor, skulle det ytterligare tillskottet, om det fördelades över året på det sätt som antagits i tabell 1, föra upp den beräknade totala ökningen från 1958 till 1959 till omkring 7 1/2 procent.

2. Investeringsutvecklingen inom olika områden 1957—1959

Bostäder

Preliminära beräkningar ger vid handen att bostadsbyggandets volym, om man bortser från underhållsverksamheten, skulle ha ökat med 7 procent från 1957 till 1958. Ökningen avser framför allt flerfamiljshusen, men gäller till en del även småhusen. De anförda uppgifterna hänför sig till det *under respektive år utförda byggnadsarbetet*. Det totala antalet *färdigställda lägenheter*, som steg från 57 000 under 1956 till 64 500 under 1957 syns däremot ha varit av ungefär samma omfattning under 1958 som under 1957. Däremot kan lägenhetsytan i de avslutade byggena antas ha varit något större. Ovissheten om byggnadstiderna för de hus som påbörjades under senhösten 1957 gör emellertid att varje uppskattning av färdigställandet under de sista månaderna av 1958 måste bli behäftad med en betydande felmarginal.

Av tabell 2 framgår att det beträffande flerfamiljshusen beräknas ha skett en ökning av igångsättningen från 1957 till 1958 med 5 000 lägenheter. I någon mån motverkas denna av en minskning av den genomsnittliga lägenhetsytan. Igångsättningen av småhusbyggen i städer och andra tätorter

Tabell VI: 2. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1954—1958

	Flerfamiljshus (inkl. tertiärbelånade rad- och kedjehus)			Småhus (exkl. tertiärbelånade rad- och kedjehus)	
	Påbörjade	Inflyttningsfärdiga	Pågående vid periodens slut	Påbörjade Totalt	Inflyttningsfärdiga, Totalt
1954.....	44 250	45 400	49 700	15 400	12 500
1955.....	44 100	41 400	52 400	15 100	15 500
1956.....	45 050	42 000	55 450	14 000	15 000
1957.....	47 900	48 600	54 750	(18 000)	15 700
1958.....	(53 000)	(47 500)	(60 250)	(17 000)	..
I månadskommunerna ¹					
1957 1 kv	7 450	13 850	49 050	800	3 800
2 kv	10 050	11 300	47 800	3 600	1 060
3 kv	13 700	9 600	51 900	3 050	1 240
4 kv	16 700	13 850	54 750	2 900	3 000
1958 1 kv	4 700	10 500	48 950	650	2 550
2 kv	14 750	10 600	53 100	3 400	2 300
3 kv	19 150	9 400	62 850	2 850	1 850
4 kv	(14 400)	(17 000)	(60 250)

Anm. Uppgifter inom parentes avser uppskattade värden.

¹ Med månadskommuner avses de kommuner — huvudsakligen tätorter — för vilka det föreligger månadsstatistik rörande småhusbyggandet. Dessa beräknas 1957 ha svarat för 55 å 60 procent av småhusbyggandet i hela landet.

har minskat. Att döma av bostadsstyrelsens statistik över beviljade ansökningar om egnahemslån syns det sannolikt att en likartad eller till och med något större nedgång skett av igångsättningen av småhusbyggen på landsbygden. Vad flerfamiljshusen beträffar uppnåddes under 1958 en ur arbetsmarknadssynpunkt gynnsammare fördelning av igångsättningen än vad fallet var under 1957. Sålunda koncentrerades denna under 1958 starkare till andra och tredje kvartalen än under 1957, då igångsättningen kom för sent för att byggnadsarbetet skulle kunna bedrivas rationellt under vintermånaderna. Detta var en bidragande orsak till accentueringen av säsongarbetslösheten inom byggnadsfacken under januari—april 1958.

De för innevarande budgetår anvisade medelsramarna för den statliga bostadslånegivningen beräknas motsvara ungefär 43 000 lägenheter i flerfamiljshus (inräknat 1 500 lägenheter i pensionärshem med statsbidrag) samt 16 000 lägenheter i småhus. (För att möjliggöra jämförelser med uppgifterna för tidigare år har bland flerfamiljshusen inräknats tertiärbelånade rad- och kedjehus, vilka annars numera avräknas på egnahemslåneramen. Uppskattningsvis uppgår dessa under innevarande budgetår till 1 500 lägenheter.) Av nämnda 43 000 lägenheter i flerfamiljshus meddelades igångsättningstillstånd redan under andra kvartalet 1958 för 3 000 lägenheter, vilka i låneshänseende dock belastar innevarande budgetårs ram. Till de statsbelånade husen får läggas uppskattningsvis 4 000 lägenheter i inte statsbelånade hus, varav ca 2 500 i flerfamiljshus och 1 500 i småhus. I proposition nr 2/1959 angående tilläggsanslag för budgetåret 1958/59 har föreslagits en utök-

ning av låneramarna i en omfattning motsvarande ytterligare omkring 11 000 lägenheter i flerfamiljshus.

Vad flerfamiljshusen beträffar har såsom framgår av tabell 2 igångsättningen under andra halvåret 1958 uppskattats omfatta byggen med inemot 34 000 lägenheter. I kombination med ovan anförda uppgifter rörande hela budgetåret 1958/59 innebär detta att under första halvåret 1959 kan påbörjas flerfamiljshus till en omfattning av närmare 20 000 lägenheter eller ungefär lika mycket som under första halvåret 1958.

I statsverkspropositionen 1959 räknar man för budgetåret 1959/60 i första hand med ett bostadsbyggande enligt normalplanen, d. v. s. en igångsättning av byggen med allt som allt — i statligt belånade såväl som i övriga hus — 63 000 lägenheter, varav oförändrat 17 500 i småhus. Innevarande budgetår skulle, såsom framgått ovan, de nu föreslagna ramarna medge en igångsättning av sammanlagt 71 000 lägenheter (varvid de 3 000 lägenheter borträknats för vilka dispensvägen meddelades igångsättningstillstånd under andra kvartalet 1958 enligt vad som angetts ovan). Den planerade igångsättningen innevarande budgetår av 8 000 lägenheter utöver normalplanens 63 000 har betingats av sysselsättningsskäl. Ett mera definitivt ståndpunktstagande till bostadsbyggandets omfattning under budgetåret 1959/60 eller i varje fall under andra halvåret 1959, som är det som är av intresse för den här diskuterade prognosen, torde få anstå till våren och bli beroende av det då aktuella läget och utvecklingstendenserna vad gäller sysselsättningen. Sannolikt får man betrakta en igångsättning av flerfamiljshus i samma omfattning som andra halvåret 1958 såsom en övre gräns för andra halvåret 1959, om inte en påtaglig försämring av sysselsättningsläget skulle inträffa. Vid en förbättring av sysselsättningsläget kan det däremot bli fråga om en minskning av detta antal. I den i tabell 5 redovisade prognosen har antagits att igångsättningen av flerfamiljshus under andra halvåret 1959 skall bli av storleksordningen 30 000 lägenheter, d. v. s. något lägre än under 1957 och 1958.

Vad småhusbyggandet beträffar har det såsom nämnts sannolikt skett en viss minskning av antalet påbörjade småhusbyggen från 1957 till 1958. Denna minskning har inte sin grund i någon real ändring av låneramen för småhus, som (bortsett från en teknisk ändring vad gäller de tertiärbelånade rad- och kedjehusen) beräknas motsvara lika många lägenheter 1958/59 som 1957/58. Nedgången syns till en del få ses som ett utslag av en minskad byggnadsvilja. Denna minskning kommer till ett påtagligare uttryck i statistiken över antalet inkomna ansökningar om egnahemslån. Under perioden januari—november 1958 inkom sålunda 8 procent färre ansökningar (räknat efter det antal lägenheter i nybyggnadsprojekt de motsvarar) än under samma period 1957.

Det är med hänsyn till denna nedgång i byggnadsviljan tveksamt om hela den för budgetåret 1958/59 fastställda låneramen motsvarande 16 000 småhus kan komma att utnyttjas. För 1959/60 föreslås i statsverkspropositionen en oförändrad egnahemslåneram. I investeringsprognosen för 1959 har antagits att igångsättningen av småhus skall komma att begränsas till totalt

16 500 lägenheter (inkl. inte statligt belånade hus men exklusive tertiärbelånade rad- och kedjehus) under budgetåret 1958/59, medan för budgetåret 1959/60 förutsatts 17 000 à 17 500.

Med stöd av ovan redovisade antaganden och under förutsättning av oförändrade byggnadstider samt en viss ökning av bostadsunderhållet har det totala bostadsbyggandet beräknats öka med omkring 50 miljoner kronor från 1958 till 1959, vilket belopp införts i tabell 5.

Jordbruk

Nyinvesteringarna inom jordbruket beräknas ha minskat med drygt 7 procent från 1957 till 1958. Minskningen gäller utgifter såväl för inköp av traktorer, maskiner och redskap som för uppförande av nya ekonomibyggnader, vilka senare numera dock endast svarar för ca 15 procent av jordbrukets nyinvesteringar.

I prognosen har förutsatts att jordbrukets investeringar totalt kommer att ligga på samma nivå under 1959 som under 1958. Möjlighet att underbygga detta antagande med uppgifter om föreliggande investeringsplaner saknas dock.

Industri

De totala bruttoinvesteringarna inom den egentliga industrin (varmed här avses branscherna 1—11 i tabell 3) beräknas ha stigit med inte mindre än 340 miljoner kronor eller 10 procent från 1957 till 1958. Ökningen, som endast gäller nyinvesteringarna, är relativt sett ungefär lika stor för byggnads- och anläggningsverksamheten som för anskaffningen av maskiner och apparater. Ehuru den nu konstaterade ökningen är mindre än företagen själva räknade med i sina till kommerskollegium i mars 1958 uppgivna investeringsplaner, är den samtidigt inte obetydligt större än vad som mot bakgrunden av de rådande avmattningstendenserna förutsattes i den reviderade nationalbudgeten. Det bör dock i sammanhanget påpekas att tidigare erfarenheter visat, att de av industriföretagen lämnade preliminära uppgifterna, vilka ligger till grund för konjunkturinstitutets här redovisade beräkning, ofta senare ändrats inte obetydligt.

Vad byggnads- och anläggningsverksamheten beträffar kan konstateras, att även en kalkyl gjord med utgångspunkt från statistiken över meddelade igångsättningstillstånd och uppgifter inhämtade vid byggnadsinventeringarna tyder på en ovanligt stark ökning ehuru inte fullt av den omfattning som företagens egna uppgifter ger vid handen. Inte heller vad maskininvesteringarna beträffar syns den nu beräknade investeringsökningen svår att förena med andra statistiska uppgifter. I varje fall ter sig den i kapitel VII diskuterade tillförsel- och förbrukningsbalansen för verkstadsprodukter inte orimlig. Vidare kan påpekas, att medan nybyggnadsverksamheten inom industrin enligt här diskuterade kalkyler skulle ha ökat med drygt 15 procent, syns ökningen räknat på avslutade byggnadsprojekt ha varit avsevärt större. Då det kan antas, att en inte obetydlig del av nyanskaffningen av industrimaskiner är direkt förknippad med nybyggnadsprojekt kan den

starka ökningen av avslutade byggnadsprojekt antas ha verkat höjande på maskininvesteringarna.

Vidare är det sannolikt att slopandet av investeringsavgiften fr. o. m. den 1 januari 1958 varit av avgörande betydelse för investeringsökningen i varje fall då det gäller maskininvesteringarna. Dels kan avskaffandet av investeringsavgiften i och för sig ha stimulerat investeringsverksamheten. Dels, och speciellt, kan det antas att slopandet av investeringsavgiften innebar ett incitament för företagen att i de fall, då så var möjligt utan större olägenheter, förskjuta planerade maskinanskaffningar från slutet av 1957 till början av 1958 för att därigenom undgå investeringsavgift. För detta talar — utom rimligheten i antagandet i och för sig — det faktum att nyinvesteringarna i maskiner beräknas ha sjunkit från 1956 till 1957 med omkring 4 procent i fasta priser räknat. Det är dock omöjligt att avgöra vilken omfattning denna överflyttning kan ha haft och i vilken utsträckning den kan ha varit av reell karaktär. I den mån överflyttningen inte varit av reell karaktär har också en övervärdering av investeringsverksamheten 1958 kommit till stånd. Därav följer i sin tur att en i investeringsprognosen för 1959 redovisad nedgång kommer att överskatta respektive en uppgång underskatta den faktiskt inträdda förändringen.

Det viktigaste underlaget för *prognosen för industrins investeringar* utgörs av de av företagen till kommerskollegium i oktober lämnade uppgifterna om investeringsplanerna för 1959, vilka redovisas i tabell 3. För den egentliga industrin visar denna undersökning en planerad minskning av byggnads- och anläggningsinvesteringarna med omkring 15 miljoner kronor eller 2 procent. För maskininvesteringarna anges en minskning på omkring 65 miljoner kronor eller omkring 4 1/2 procent. Hänsyn får i detta sammanhang också tas till de medgivanden arbetsmarknadsstyrelsen har lämnat eller kan komma att lämna till utnyttjande av företagens investeringsfonder.

Det är första gången under efterkrigstiden som planerna för industrins *byggnads- och anläggningsverksamhet* pekar på en minskning för det framförliggande året. I regel har uppgifterna pekat på betydande expansionsplaner ehuru de, med undantag för 1958, endast kunnat realiseras till en mindre del. Detta framgår av nedanstående uppgifter om planerade och faktiska förändringar under en följd av år:

	Förändring i procent							
	1951- 1952	1952- 1953	1953- 1954	1954- 1955	1955- 1956	1956- 1957	1957- 1958	1958- 1959
Planerat i oktober								
året innan	+56	+20	+31	+48	+22	+12	+15	-2
Utfallsberäkning								
enl. senaste förelig-								
gande uppgifter								
Löpande priser . .	- 3	-10	+13	+11	+ 9	+ 5	+17	..
Fasta priser	- 9	- 6	+14	+ 7	+ 3	± 0	+17	..

Tabell VI: 3. Investeringsplaner för 1959 inom industrin

Ny- och ombyggnadsverksamhet respektive ny- och ersättningsanskaffning
Miljoner kronor

	Byggnader och anläggningar			Maskiner och apparater	
	Beräk- nade kost- nader 1958	Plane- rade utgif- ter 1959	Därav av- sedda att påbörjas senare än d. 1. 1. 1959	Beräk- nade kost- nader 1958	Plane- rade utgif- ter 1959
1. Gruvindustri	94	96	9	77	74
2. Metall- och verkstadsindustri	398	389	107	489	608
därav: järn- och stålverk	91	118	17	126	288
järn-, stål- o. annan metallmanu- faktur	26	25	10	50	40
mekaniska verkstäder m. m.	119	118	38	173	152
skeppsvarv	74	38	7	62	47
elektroteknisk industri	45	49	15	53	50
3. Jord- och stenindustri	30	29	21	43	37
4. Träindustri	31	35	20	56	31
5-6. Massa-, pappers- och grafisk industri...	113	108	28	401	309
därav: träsliperier och cellulosafabriker..	57	53	11	170	129
pappersbruk och pappfabriker ...	40	34	12	163	138
7. Livsmedelsindustri	82	87	36	98	78
8. Dryckesvaru- och tobaksindustri	13	17	6	17	12
9. Textil- och sömnadsindustri	13	17	4	48	39
10. Läder-, hår- och gummivaruindustri ...	4	6	3	21	18
11. Kemisk och kemisk-teknisk industri ...	55	35	17	116	96
Summa	833	819	251	1 366	1 302
12. El-, gas- och vattenverk	784	917	169	165	141
Summa	1 617	1 736	420	1 531	1 443

Anm. Redovisningen innefattar inte investeringar i bostäder och bilar.

Källa: Kommerskollegiums investeringsenkät.

Det mest påtagliga skälet till att de uppgivna planerna under tidigare år inte kunnat realiseras har varit den återhållande verkan som byggnadsregleringen utövat. De senaste årens utveckling av arbetsmarknadssituationen har emellertid medgivit en stark ökning av beviljandet av byggnadstillstånd och igångsättningstillstånd. Detta är såsom ovan framhållits en av förklaringsgrunderna till den starka investeringsökningen från 1957 till 1958, men det har också lett till att den tidigare uppdämda kön av planerade byggnads- och anläggningsprojekt avverkats. En bidragande orsak till omsvängningen kan också ha varit att företagen, med den utformning som byggnadsregleringen numera har, inte uppfattar det som lika angeläget att på ett tidigt stadium »och för alla eventualiteter» lägga in ansökan om byggnadstillstånd liksom att redovisa expansionsplaner till kommerskollegiums enkät. Det är med hänsyn till avsaknaden av direkt erfarenhet av en liknande situation mycket svårt att veta hur man skall bedöma den i den senaste enkäten framkomna siffran för 1959. Det är i och för sig tämligen sannolikt att den är mera realistisk än motsvarande prognossiffror varit för

tidigare år. Å andra sidan är det klart att en plansiffra av detta slag kan visa fel inom förhållandevis vida marginaler. Ett stöd för realismen i uppskattningen är att den överensstämmer någorlunda med de i tabell 1 redovisade beräkningarna utförda på grundval av tillståndsstatistiken, vilka pekar på en nedgång av industrins byggnads- och anläggningsinvesteringar med 3 procent.

När det gäller investeringarna i maskiner och apparater har kommerskollegiums oktoberenkät inte sällan pekat på en nedgång. Samtidigt har det dock i regel visat sig att de på hösten uppgivna planerna inneburit underskattningar — i varje fall nominellt. Förutsatta minskningar har blivit mindre eller förbytts i ökning. Detta framgår av nedanstående sammanställning över uppskattningarna av förändringarna i den egentliga industrins nyinvesteringar i maskiner och apparater (inkl. bilar 1951—1952, exkl. bilar övriga år):

	Förändringar i procent							
	1951- 1952	1952- 1953	1953- 1954	1954- 1955	1955- 1956	1956- 1957	1957- 1958	1958- 1959
Planerat i oktober								
året innan.....	± 0	-21	- 5	+1	-2	-10	+ 7	- 5
Utfallsberäkning enl. senaste föreliggande uppgifter								
Löpande priser ..	- 4	-16	+27	+4	+7	± 0	+17	..
Fasta priser	-15	-13	+32	-2	+1	- 4	+17	..

Mot bakgrunden av dessa erfarenheter kan det synas motiverat att göra en viss uppjustering av planerna för 1959. Underskattningens storlek har i regel hållit sig i intervallet 4—10 procent. Det bör dock understrykas att plansiffrorna inte alltid visat sig vara underskattningar. Av ovan redovisade uppgifter framgår att planerna för 1952 och 1955 i stället visade sig vara överskattningar i fasta priser räknat. Det är här fråga om år då det inträtt en konjunkturavmattning eller dämpning, 1955 väsentligen under inverkan av en skärpt ekonomisk politik. Å andra sidan finns det prov på att planerna vid omsvängning till en förbättring av konjunkturen kan innebära en mycket drastisk underskattning. Detta visar siffrorna för förändringen 1953—1954, då skillnaden mellan planerad och faktisk förändring (i fasta priser) uppgick till närmare 40 procent. Detta åskådliggör det i och för sig självklara förhållandet att konjunkturutvecklingen under det år prognosen avser kan ha ett avgörande inflytande på storleken av maskininvesteringarna. En fortsatt konjunkturavmattning under 1959 skulle således kunna medföra en påtaglig reduktion av här diskuterade investeringar, medan å andra sidan en konjunkturförbättring mycket väl skulle kunna ge upphov till en betydande ökning.

Mot bakgrunden av tidigare år planerade förändringar av industrins maskininvesteringar ter sig årets siffra, — 4 1/2 procent, inte särskilt dramatisk. En närmare granskning av uppgifterna i tabell 3 ger emellertid vid

handen att samtliga där redovisade branscher utom järn- och stålverken planerar minskningar. En analys av uppgifterna för järn- och stålverken visar vidare att ökningen ligger på ett enda mycket stort projekt medan övriga företag sammantagna räknar med en nedgång av maskininvesteringarna. Borträknas ifrågavarande projekt ändras siffran för den totala planerade nedgången av industrins maskininvesteringar från 4 1/2 procent till ett tal mellan 15 och 20 procent. Det finns därför anledning att för industrin i övrigt räkna med en nedgång av maskininvesteringarna om inte en påtaglig förbättring av konjunkturen inträder under året.

Med reservation för en betydande feluppskattning — av skäl som utvecklats ovan — har i investeringsprognosen i tabell 5 antagits att industrins investeringar skall sjunka med sammanlagt 100 miljoner kronor från 1958 till 1959 eller drygt 2 1/2 procent av den motsvarande bruttoinvesteringen under 1958. Av minskningen beräknas 30 miljoner kronor falla på byggnader och anläggningar och 70 på investeringar i maskiner och apparater.

Kraftverk

Ökningen av kraftverksinvesteringarna från 1957 till 1958, vilken uppskattats till 14 procent, gäller i lika mån de privata och statliga kraftverksinvesteringarna, medan de kommunala kraft- och elverken däremot minskat sina investeringar. Med stöd av uppgifterna i kommerskollegiums investeringsenkät (grupp 12 i tabell 3) samt av uppgifter rörande kommunernas och statens investeringsplaner (vilka närmare skall kommenteras i det följande) har investeringarna i kraftverk antagits komma att öka med 75 miljoner kronor från 1958 till 1959. Ifrågavarande ökningsbelopp motsvarar väsentligen den planerade ökningen av vattenfallsverkets investeringar. I övrigt planeras en viss utvidgning av de kommunala investeringarna inom detta område, vilken dock uppvägs av en ungefär lika stor planerad minskning av de privata kraftverksinvesteringarna.

Handel

Handelns investeringar i byggnader och anläggningar har, såsom framgår av diagram II: 2, undergått en relativt sett mycket stark expansion under efterkrigstiden. Ökningen från 1957 till 1958 uppskattas till 7 procent. Prognosen för handelns nybyggnadsinvesteringar får baseras dels på de i tabell 1 redovisade beräkningarna, dels — vad beträffar handelslokaler i bostadshus — på de förut relaterade beräkningarna av byggnadsverksamheten i flerfamiljshus. Med stöd av dessa uppgifter har handelns byggnadsinvesteringar uppskattats öka med 50 miljoner kronor från 1958 till 1959.

Handelsflotta

Nyinvesteringarna i handelsflottan, vilka tillfälligt minskade 1957, syns åter ha ökat 1958. Ökningen gäller enbart leveranserna från de svenska varven, medan en nedgång inträffat för importen. Häri ingår även en viss

minskning av importen av begagnade fartyg, vilken dock mer än uppvägs av en minskning av exporten av begagnade fartyg.

För 1959 förutses en mindre ökning av fartygsinvesteringarna. Ökningen, som uppskattats till 15 miljoner kronor, faller på leveranser från svenska varv, medan nettot mellan import av fartyg — nya såväl som begagnade — och export av begagnade fartyg har antagits bli oförändrat.

Statliga investeringar

Den statliga investeringsökningen från 1957 till 1958, vilken uppskattas till 7 procent, gäller affärsverken, vägarna och de militära utgifterna för materiel. De statliga aktiebolagens investeringar har däremot undergått en viss minskning (om man bortser från den ökning som framkommer till följd av redovisningsmässig överflyttning av LKAB, vilken berörs i anmärkning till tabell II:4 b).

Vad *affärsverkens* investeringar beträffar konstateras en ökning från 1957 till 1958 framför allt inom tele-, vattenfalls- och luftfartsverken, medan däremot SJ:s investeringar beräknas ha minskat. Ifrågavarande affärsverks liksom postens investeringar regleras genom en för varje budgetår fastställd medelsförbrukningsram; vissa investeringsanslag har dock förts utanför medelsramarna. De för 1958/59 och 1959/60 föreliggande eller föreslagna budgetplanerna och medelsförbrukningsramarna beräknas medge en real investeringsökning från kalenderåret 1958 till kalenderåret 1959 på sammanlagt närmare 120 miljoner kronor för kommunikationsdepartementets affärsverk. Huvudparten av denna ökning ligger på vattenfallsverkets investeringar, som antagits stiga med i runt tal 70 miljoner kronor. På televerket kommer en ökning på omkring 30 miljoner kronor. Även luftfartsverkets investeringar beräknas öka i samband med arbetet med storflygplatsen, medan det för posten och statens järnvägar syns bli fråga om endast förhållandevis små ökningsbelopp.

De *statliga väginvesteringarna* beräknas ha ökat med omkring 10 procent från 1957 till 1958. Ökningen var helt koncentrerad till nyinvesteringarna, medan underhållsinvesteringarna snarare syns ha minskat något. Av ökningen av nyinvesteringarna som, räknat i 1957 års priser, uppgår till omkring 80 miljoner kronor, utgörs den övervägande delen av beredskapsarbeten, igångsatta i arbetslöshetsbekämpande syfte. Även om man då det gäller väginvesteringarna har anledning att räkna med en viss prisstegring under 1959 kan de olika fastställda eller föreslagna väganlagen beräknas motsvara en ökning av storleksordningen 65 miljoner kronor. Häri ingår liksom under 1958 beredskapsarbeten för bekämpande av arbetslösheten. Omfattningen av dessa beror givetvis på utvecklingen av arbetsmarknads-situationen.

De *militära investeringarna* beräknas ha ökat med 9 procent eller omkring 140 miljoner kronor från 1957 till 1958. Ökningen ligger helt på materielanskaffningen, medan investeringarna i byggnader och anläggningar beräknas ha minskat något. Enligt den av riksdagen 1958 antagna försvars-

planen skall försvarets anslag med utgångspunkt från budgetåret 1958/59 uppräknas med 2,5 procent per år samt därutöver med hänsyn till eventuella pris- och löneförändringar. Huvudsakligen såsom en eftersläpande effekt av den större anslagshöjningen mellan budgetåren 1957/58 och 1958/59 syns materielinvesteringarna emellertid komma att öka mer från kalenderåret 1958 till kalenderåret 1959. I runt tal kan ökningen av materielanskaffningen uppskattas till 80 miljoner kronor. För byggnader och anläggningar kan såsom följd väsentligen av en anslagshöjning från 1958/59 till 1959/60 förutses en ökning på uppskattningsvis 25 miljoner kronor från 1958 till 1959.

Övriga statliga investeringar gäller dels industriföretag, vilka innefattas i den tidigare diskuterade prognosen för den egentliga industrin, dels förvaltningsbyggnader, skolor, sjukhus m. m., för vilka man med stöd av föreliggande budgetförslag kan räkna med en ökning från 1958 till 1959 av storleksordningen 15 miljoner kronor.

Kommunala investeringar

Enligt konjunkturinstitutets beräkningar, grundade på av kommunerna till statistiska centralbyrån i november lämnade uppgifter, skulle de kommunala investeringarna totalt ha ökat med omkring 1 procent från 1957

Tabell VI: 4. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringsplaner för 1959

Miljoner kronor

	Beräknade utgifter 1958	Planerade utgifter 1959
Nybyggnader		
Bostäder	654	695
Skolor och kyrkor	365	399
Hälso- och sjukvård	184	241
Sociala ändamål	53	93
Gator, vägar, planteringar	244	256
Vatten, avlopp, vattenverk m. m.	422	468
Kraft- och elverk	122	133
Gas- och värmeverk	27	30
Spårvägar och busslinjer	57	47
Hamnar, kanaler och slussar	50	46
Brandväsen, civilförsvaret	24	17
Förvaltning och övriga ändamål	157	141
Summa nybyggnader	2 359	2 566
däruv: nybyggnader exkl. bostäder	1 705	1 871
Övriga nyinvesteringar	254	251
Byggnadsunderhåll	445	477
Övriga underhållsutgifter	146	153
Summa bruttoinvesteringar	3 204	3 447

Anm. Som källa har använts statistiska centralbyråns kommunenkät. De siffror över kommunala investeringar, som redovisas i tabell 5 överensstämmer ej med ovanstående, emedan kommunenkätens siffror vid beräkningarna till tabell 5 justerats med hänsyn till jämförbarheten med tidigare år.

till 1958. Häri ingår då såväl de kommunala myndigheternas som affärsverkens och de kommunägda aktiebolagens och stiftelsernas investeringar. Den kommunala investeringsökningen har sålunda varit avsevärt mindre än året närmast före, då en ökning på 10 procent noterades. Denna uppbromsning får bl. a. ses mot bakgrunden av kommunernas finansiella ställning. Medan höjningen av kommunernas löpande inkomster var betydande från 1956 till 1957, då den uppgick till närmare 20 procent, har de endast ökat med 3 procent från 1957 till 1958. (Kommunernas inkomstutveckling liksom deras upplåning samt ianspråktagande av fondmedel och överskott från tidigare år kommenteras närmare i kapitel V.)

Såsom framgår av tabell 4 uppgår den av kommunerna till 1959 planerade investeringsökningen till 7 1/2 procent. Motsvarande uppgift hösten 1957 rörande planerna för 1958 var 5 procent. Sett mot bakgrunden av under tidigare efterkrigsår redovisade ökningsplaner ter sig även den i år planerade höjningen, ehuru större än föregående år, tämligen blygsam. Det syns emellertid bl. a. med hänsyn till omfattningen av den ökning av upplåningen som skulle erfordras knappast realistiskt att räkna med att kommunerna skall kunna realisera hela den nu angivna ökningen (se närmare kapitel V). Även beräkningarna i tabell 1 pekar på att investeringsökningen kan väntas bli mindre än vad kommunerna själva räknat med. För den del

Tabell VI: 5. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling från 1958 till 1959

Miljoner kronor i 1958 års priser

	1958			Förändring 1958—1959		
	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa
Bostäder.....	3 972	—	3 972	+ 50	—	+ 50
Jordbruk, skogsbruk och fiske	563	510	1 073	—	—	—
Egentlig industri	1 112	2 591	3 703	— 30	— 70	— 100
Kraft-, gas- och belysningsverk	818	296	1 114	+ 75	—	+ 75
Handel m. m. (endast byggnader).....	453	—	453	+ 50	—	+ 50
Samfärdsel.....	841	2 749	3 590	+ 60	+ 40	+ 100
Enskild: motorfordon.....	—	1 393	1 393	—	—	—
handelsflotta	—	725	725	—	+ 15	+ 15
övrigt.....	50	46	96	+ 15	+ 15	+ 30
Statlig.....	667	508	1 175	+ 60	+ 20	+ 80
Kommunal.....	124	77	201	— 15	— 10	— 25
Förvaltnings- och sociala ändamål	587	171	758	+ 70	—	+ 70
Sjuk- och hälsovård, sociala ändamål ..	290	105	395	+ 65	+ 5	+ 70
Förvaltning och diverse ändamål	297	66	363	+ 5	— 5	—
Skolor och kyrkor	545	77	622	+ 5	+ 5	+ 10
Väg- och gatuarbeten m. m.	1 570	73	1 643	+ 115	—	+ 115
Militära investeringar.....	163	1 502	1 665	+ 25	+ 80	+ 105
Summa	10 624	7 969	18 593	+ 420	+ 55	+ 475
därav: enskilda.....	5 494	5 212	10 706	+ 50	— 80	— 30
statliga	2 134	2 399	4 533	+ 230	+ 145	+ 375
kommunala	2 996	358	3 354	+ 140	— 10	+ 130

av de kommunala investeringarna som omfattas av beräkningarna i tabell 1 (avseende den tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamheten exkl. bostäder) innebär de uppgivna planerna en ökning på omkring 10 procent från 1958 till 1959. Enligt de i tabell 1 redovisade kalkylerna skulle ökningen av dessa investeringar bli av storleksordningen 3 à 4 procent, en siffra som accepterats i den i tabell 5 redovisade prognosen. För investeringar i maskiner och transportmedel och för underhållsinvesteringar har de av kommunerna uppgivna planerna antagits komma att i stort sett realiseras. Vad bostadsbyggandet beträffar förutsätts ökningen bli något lägre än planerat. Sammanlagt innebär dessa kalkyler, att de kommunala investeringarna antagits komma att öka med 130 miljoner kronor eller 4 procent från 1958 till 1959.

VII. Produktionen och arbetsmarknaden

Det kan preliminärt beräknas, att den totala produktionen (bruttonationalprodukten till marknadspris) steg med omkring 1 procent från 1957 till 1958. Det är en betydligt lägre expansionstakt än under senare år; i själva verket torde den vara den lägsta för något år under efterkrigstiden frånsett 1951. Som jämförelse kan nämnas, att den årliga tillväxten i medeltal var 3 procent 1950—1957 och drygt 3 1/2 procent 1946—1957. Totalt sett beräknas antalet sysselsatta ha varit oförändrat 1958 jämfört med 1957, samtidigt som det genomförts en förkortning av den ordinarie arbetsveckan från 48 till 47 timmar för flertalet arbetarkategorier.

Avmattningen, som i stor utsträckning berott på att exportefterfrågan minskat och att de senaste årens stora lageruppbbyggnad uteblivit, har främst drabbat industrin och skogsbruket. Produktionen har stagnerat inom båda dessa näringsgrenar. Jordbrukets produktion minskade något 1958 på grund av den dåliga skörden. Byggnads- och anläggningsverksamheten har däremot expanderat kraftigt och en produktionsstegring på närmare 7 procent har registrerats. På grund av den svaga utvecklingen på andra områden kom en obetydlig om ens någon uppgång till stånd för varuproduktionen under 1958. Tjänsterna fortsatte däremot att öka i den takt som vi varit vana vid från senare år.

Det råder för närvarande ett visst överskott på arbetskraft och kapacitet hos produktionsapparaten. Från utbudssidan syns därför inte föreligga några hinder för en produktionsökning under innevarande år av samma storlek som den som genomsnittligt gällt för 1950-talet. I nuvarande konjunkturläge är emellertid produktionens ökningstakt helt beroende av efterfrågans utveckling. Med hänsyn till avsättningsförhållandena i utlandet och efterfrågeläget inom landet kan den faktiska ökningen 1958—1959 förutses bli betydligt mindre eller omkring 1 procent.

Industrins produktionsutveckling

Den svenska industriproduktionen har i ganska nära överensstämmelse med genomsnittet för Västeuropa visat en i stort sett stagnerande utveckling sedan mitten av 1957. Möjligen kan man av den säsongrensade serie som presenterats bland konjunkturindikatorerna i kapitel II (sid. 19) utläsa en något vikande tendens under andra och tredje kvartalen 1958. Att det inte är fråga om någon större tillbakagång visas av att minskningen i den totala industriproduktionen från andra kvartalet 1957, som representerar kulminationen enligt den i detta sammanhang använda säsongrensade serien, till tredje kvartalet 1958 utgjorde 2 procent. Det är konsumtionsvarorna som genom en femprocentig nedgång nästan helt framkallat minskningen totalt. För kapitalvarornas del har den stagnation, som daterar sin början till årskiftet 1956/57, fortsatt. Som jämförelse kan nämnas att den avmattning, som inträffade i början på 1950-talet, inleddes under fjärde kvartalet 1951

Tabell VII: 1. Industriproduktionen 1956—oktober 1958

	Procentuell förändring från motsvarande period föregående år					
	1957	1958				
		1 kv.	2 kv.	3 kv.	okt.	jan.-okt.
<i>Hela industrin</i>	3	1	-1	-1	-1	0
Kapitalvaruindustri	4	0	-1	0	-1	0
Konsumtionsvaruindustri	1	3	-2	-3	-1	-1
Malmbrytning och metallindustri	4	0	-1	0	-1	0
därav: järnmalmgruvor	4	2	-3	-10	-21	-5
järn- och metallverk	4	-5	-6	0	-2	-4
sysselsättning i verkstadsindustri	2	-1	-2	-2	-2	-1
Träindustri	2	3	1	3	5	2
Massa- och pappersindustri	5	0	-7	-5	-3	-4
Livsmedelsindustri	0	10	4	1	3	5
Textil- och sömnadsindustri	1	-3	-7	-8	-5	-6
Läder- och skoindustri	7	-2	-9	-10	-11	-7

Källa: Industriförbundets index.

och nådde sin botten vintern 1952/53, då en minskning på något mer än 3 procent från det tidigare toppläget registrerades för totala produktionen.

Av tabell 1 framgår att den totala industriproduktionen under de tio första månaderna var ungefär lika stor 1958 som 1957. För helår räknat ligger det närmast tillhands att räkna med samma resultat eller möjligtvis något minskad produktion.

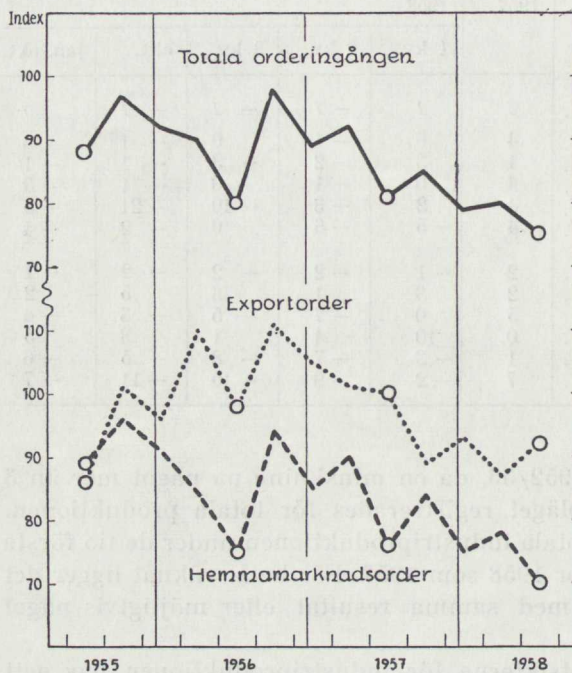
En bedömning av framtidsutsikterna för industriproduktionen har gett till resultat att stagnationen kan beräknas fortsätta in på 1959. Minskingar i förhållande till 1958 kommer troligen att uppstå åtminstone i början av året, delvis beroende på den relativt höga nivån vid denna tid i fjol. En rimlig uppskattning för hela 1959 kan knappast göras på nuvarande stadium. Realiseras det efterfrågeläge, som tecknats i de andra avsnitten av nationalbudgeten, skulle den totala industriproduktionen 1959 möjligen kunna bli av samma storlek som 1958.

Av nedanstående redogörelse för läget i de viktigare industrigrenarna framgår, att en viss ökning kan väntas inom områdena för byggnadsmaterial, papper samt järn och stål, medan nedgångstendenser föreligger för trävaror och textilier.

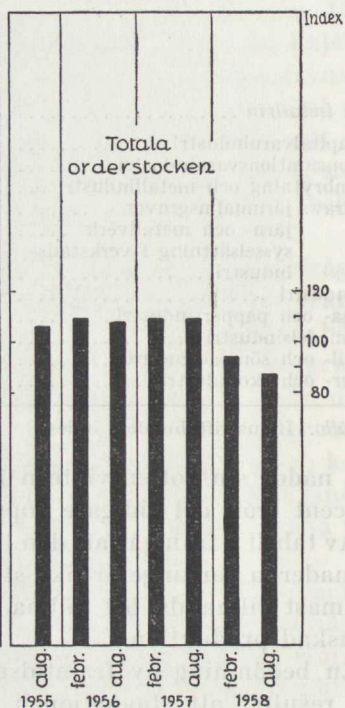
Inom *verkstadsindustrin* (exkl. varven) sjönk antalet utförda arbetstimmar från 1957 till 1958. Minskingen var dock ej större än att den bör ha uppvägs av produktivitetstegringen, varför produktionen kan antas ha förblivit ungefär oförändrad. Under fjolåret ökade efterfrågan kraftigt på maskiner, varaktiga konsumtionsvaror och verkstadsprodukter avsedda för byggnadsområdet. Samtidigt skedde emellertid dels en ökning av importen av dessa varor, dels en minskning i lageruppgången och exporten, vilket förklarar varför produktionen blev oförändrad. Av diagram 1 framgår, att orderingången sjönk från senare hälften av 1957 till sommaren 1958 (den senaste period för vilken statistik föreligger). Nedgången gällde export- och hemma-

Diagram VII: 1. Ordergång till verkstäderna (exkl. varven) juni 1955—augusti 1958

Index för tre månadersperioder med september—november 1954=100

Diagram VII: 2. Orderstockens storlek hos verkstäderna (exkl. varven)

Index: augusti 1954=100

Anm. Ordergång och orderstock är mätta i antal arbetstimmar.

Källa: Industrins utredningsinstitut, Orderläge och sysselsättning i verkstadsindustrin, augusti 1958.

marknaden i ungefär samma utsträckning. Eftersom produktionen hållits uppe har resultatet blivit att orderstockarna sjunkit, vilket framgår av diagram 2. Tendensen till minskad produktion för export förstärktes mot slutet av 1958 enligt de uppgifter om sysselsättningen som Industrins utredningsinstitut sammanställer. En nedgång i exporten från 1958 till 1959 är också förutsedd. Den totala efterfrågan på den svenska verkstadsindustrins produkter kan dock beräknas bli kvar på en oförändrad nivå på grund av den väntade expansionen för byggnadsverksamheten och de varaktiga konsumtionsvarorna.

Produktionsuppgången vid *varven* fortsatte även 1958 fast i betydligt avsaknad takt. Sysselsättningen uttryckt i antalet arbetstimmar var de tio första månaderna mellan 2 och 3 procent högre 1958 än 1957. Beställningarna av nya fartyg har varit mycket få under det senaste året, varför produktionsökningen skett på bekostnad av en nedgång i orderstocken. Genom att denna har en betydande storlek är en hög sysselsättningsnivå emellertid säkerställd även innevarande år.

En klar förbättring inträdde på *järn- och stålmarknaden* under tredje kvartalet 1958. Omfattningen av den avmattning som föregick denna omsvängning framgår av att produktionen vid järn- och metallverken (efter säsongrensning) sjönk med 11 procent från tredje kvartalet 1957 till andra kvartalet 1958. Det som åstadkommit förbättringen är framför allt att lageravvecklingen hos förbrukarna syns ha upphört, samtidigt som konsumtionen av järn och stål inom verkstadsindustri och byggnadsverksamhet kan beräknas ha stigit. Genom förbättringen under andra halvåret kan man räkna med att produktionsnedgången från 1957 till 1958 stannade vid ett par procent. År 1958 kom emellertid därigenom att bli det första år under 1950-talet som inte uppvisat produktionsrekord. Vida större än de kvantitetsmässiga minskningarna har prisnedgången varit.

Med tanke på att lagersituationen är balanserad och att utsikter finns att förbrukningen av järn och stål inom verkstäderna och byggnadsområdet sammantagna inte skall sjunka är det inte osannolikt att man kan räkna med någon uppgång i produktionen 1959 jämfört med 1958.

Försvagningen i stålkonjunkturen har påverkat läget för *järnmalm*. Genom att de kontrakterade leveranserna förskjutits till en senare tidpunkt har den faktiska svenska exporten gått ner från 1957 till 1958. En produktionsnedgång har på grund därav skett vid de svenska gruvorna. Antalet anställda minskade med omkring 4 procent från oktober 1957 till samma månad i år. För 1959 förutses en ungefär oförändrad export.

De senaste årens kraftiga utbyggnad av skogsindustrierna har gjort att världens produktionskapacitet i fråga om *massa och papper* för närvarande är överdimensionerad. När därtill kommer att konsumtionen steg i avtagande takt under 1958 och massalagren dessutom minskade i köpareländerna framstår det som naturligt att konkurrensen skulle öka och en press på priserna uppstå. Den svenska exportvolymen av papper blev ungefär oförändrad 1958, medan massan fick vidkännas en nedgång. I båda fallen sjönk priserna. Genom en viss ökning av lagren kunde antalet anställda hållas ungefär oförändrat. Innevarande år väntas en mindre kvantitativ exportuppgång för både massa och papper, varför någon produktionsuppgång kan påräknas åtminstone för pappersbrukens del.

På *trävaruområdet* karakteriserades 1958 av en vikande efterfrågan i Väst-europa. Enligt tillgängliga uppgifter skulle importen till de västeuropeiska länderna ha minskat med mer än 10 procent. Konsumtionen har inte sjunkit lika mycket, varför en lagerreduktion ägt rum. Konkurrensen mellan säljareländerna har tilltagit och bl. a. skedde de ryska försäljningarna 1958 till väsentligt reducerade priser. Återverkningarna har inte uteblivit för Sveriges del och exporten sjönk avsevärt från 1957 till 1958. Produktionen har dock hållits uppe, varför lagren undergått en viss stegring. Inför 1959 är läget mycket oklart både vad gäller exportkvantiteter och priser. Mycket tyder emellertid på att den västeuropeiska trävarukonsumtionen stabiliserats. För Sveriges del har en mindre exportuppgång förutsetts. En produktionsnedgång vid sågverken är emellertid trolig.

Sedan den svaga produktionsuppgången inom *textil- och sömnadsindustrin* brutits under andra hälften av 1957 har nedgången varit betydande. En säsongrensad produktionsserie visar en minskning på omkring 10 procent från andra kvartalet 1957 till tredje kvartalet 1958. För helår räknat kan nedgången från 1957 till 1958 uppskattas till 6 procent. En följd har blivit att arbetsstyrkan minskats med drygt 7 procent under det senaste året. En klar uppfattning om textilindustrins besvärliga läge under 1958 ger det förhållandet att nedgången i lagren av färdigvaror blev liten trots den kraftiga produktionsminskningen. Konsumtionen sjönk nämligen också, fast i mindre utsträckning än produktionen. Samtidigt ökade importen något från 1957 års mycket höga nivå. De senaste årens stegring av importandelen fortsatte därmed. För 1959 har man sannolikt att räkna med en viss ytterligare begränsad nedgång i produktionen.

Vinster, produktivitet och priser inom industrin

Även om kunskaperna om industriföretagens *vinstutveckling* är begränsade, kan dock vissa grova kalkyler, som indirekt belyser utvecklingen av bruttovinsterna, göras med användande av industrierättsstatistik. Dessa kalkyler utgår från antagandet att bruttovinsterna åtminstone approximativt utvecklas på samma sätt som skillnaden mellan å ena sidan produktionens avsaluvärde och å andra sidan vissa kostnader, nämligen löner, bränsle, elektrisk kraft, råvaror och halvfabrikat. Detta innebär att hänsyn inte tagits till bl. a. en del löpande kostnader i samband med försäljning och förvaltning. För de på detta sätt definierade bruttovinsterna utgjorde stegringen från 1956 till 1957 10 procent, vilket är en något större ökning än de närmast föregående åren.

För 1958 föreligger ännu ej industristatistikens siffror. En uppskattning av vinstutvecklingen under fjolåret har emellertid gjorts på så sätt att 1957 års avsaluvärde, löne-, råvaru- och bränslekostnader etc. framskrivits med hjälp av olika index för förändringarna i produktion, löner och priser. Beräkningen, som är mycket osäker, tyder på att bruttovinsterna eventuellt minskat något från 1957 till 1958. Det är nämligen inte osannolikt att den absoluta nedgången i industrins avsaluvärde (stagnerande produktionsvolym och sänkta priser på färdigprodukterna) varit större än minskningen i tillverkningskostnaderna. Av kalkylerna syns vidare framgå att någon krympning av vinstmarginalerna inte skett.

Produktiviteten är av stor betydelse för kostnadsutvecklingen och därmed också för vinsterna. Efter en uppgång i produktiviteten, här definierad som förändringen i produktionen per arbetstimme för arbetare,¹ med 5 procent från 1956 till 1957, reducerades troligen ökningstakten under 1958. Visserligen föreligger ännu ej industristatistiken för fjolåret, men kalkyler med utgångspunkt från Industriförbundets index och socialstyrelsens sysselsätt-

¹ I vinstberäkningarna ovan har en uppskattning av förändringen i produktion per arbetstimme för *samtliga* anställda använts. Den på det sättet definierade produktivitetsökningen blir något lägre.

ningsstatistik tyder på att produktionen per sysselsatt arbetare inom industrien (exkl. verkstäderna) steg med 1 å 2 procent de tre första kvartalen 1958 jämfört med samma period 1957. Eftersom en reduktion av arbetstiden samtidigt skett kan produktionen per arbetstimme antas ha ökat med 3 å 4 procent.

Både industrins färdigprodukter och de förnödenheter, som används för tillverkningen, såsom råvaror, etc., har fallit i *pris* sedan 1957. För förnödenheterna har emellertid nedgången varit något större än för färdigvarorna, varför en förbättring i industrins bytesförhållande uppstått. I oktober 1958 låg färdigvarornas priser i genomsnitt 1 1/2 procent lägre än i oktober 1957, vilket nära överensstämmer med utvecklingen av totala partiprisindex. Nedgången utgjorde 5 procent för metall- och maskinindustrivarorna, 4 procent för spånads- och textilvarorna samt 3 procent för de kemisk-tekniska varorna. Industriförnödenheternas pris hade samma tid sjunkit med 5 procent.

Jordbruket

Jordbrukets produktion (mätt som bidraget till bruttonationalprodukten) minskade enligt jordbruksnämndens beräkningar med omkring 1 procent i volym från 1957 till 1958. Produktionsminskningen berodde på att den relativt kraftiga nedgången för de vegetabiliska slutprodukterna inte uppvägdes av ökningen för animalieproduktionen. Den odlade arealen minskade för flertalet växtslag. Tillsammans med det kyliga och regniga vädret under eftersommaren orsakade detta en nedgång för de vegetabiliska slutprodukterna med 12 procent från 1957 till 1958. Nedgången för oljeväxterna är 40 procent, medan den för potatis och sockerbeter stannade vid 9 procent och för

Tabell VII: 2. Jordbrukets produktion 1957—1959

	1958 ¹ milj. kr.	Procentuell volymförändring från föregående år	
		1958 ¹	1959 ²
Vegetabiliska slutprodukter	810	- 12	22
därav: brödsäd	260	- 5	44
potatis och sockerbeter	350	- 9	4
oljeväxter	80	- 40	23
Animalier	3 360	2	- 2
därav: mjölk och mejeriprodukter	1 650	- 2	0
slaktdjur	1 450	8	- 1
Total bruttoproduktion	4 170	- 1	3
Avgår: förnödenheter ³	1 080	0	0
Återstår: jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten	3 090	- 1	4

¹ Preliminär.

² Prognos under antagande av normal väderlek.

³ Handelsgödsel, köpfoder, frakter, elektricitet, drivmedel m. m.

Källa: Statens jordbruksnämnd.

brödsäd vid 5 procent. Animalieproduktionen steg med 2 procent 1957—1958 och kom därmed att tangera en nivå som tidigare nåtts endast 1950 och 1951. Ökningen faller till största delen på kött och fläsk. Mjök och mejeriprodukter kan beräknas ha minskat med ett par procent.

Från 1958 till 1959 har jordbruksnämnden räknat med en så pass stor ökning för de vegetabiliska slutprodukterna som drygt 20 procent, förutsatt att vädret blir normalt. Som en följd därav förutses jordbrukets totalproduktion och därmed också bidraget till bruttonationalprodukten stiga med 4 procent, trots att animalieproduktionen väntas sjunka med ett par procent. Enligt kalkylen skulle nämligen kött och fläsk minska något, medan produktionen av mjök och mejeriprodukter uppskattas bli ungefär oförändrad.

Skogsbruket

Det försvagade exportläget för skogsprodukter, som satte in under 1957, har inte undgått att få återverkningar på det svenska skogsbruket. Dessa har dock fått en allvarligare omfattning först innevarande avverknings-säsang. Redan förra vintern började emellertid avverkningarna av massaved att falla under intryck av de vikande priserna för detta virkesslag. Nedgången från 1957 till 1958 kan för avverkningen uppskattas till 10 procent och för priserna till 8 procent. För sågtimret var situationen en annan. Priserna steg med omkring 5 procent, vilket tillsammans med de goda drivningsförhållandena kan beräknas ha höjt avverkningen med omkring 20 procent. Totalt kan skogsavverkningarna antas ha varit ungefär lika stora avverknings-säsangerna 1958 och 1957.

För 1959 kan man enligt skogsstyrelsens preliminära uppskattning räkna med en minskning i skogsavverkningarna med 10 procent från 1958. Innan priserna för säsangen blivit fastställda är det emellertid svårt att komma med någon säkrare kalkyl. Vidare spelar drivningsförhållandena en så pass stor roll att genom dem en ökning eller minskning med 5 å 10 procent av de planerade avverkningarna kan uppstå. Eftersom skogsvårdsarbetena väntas öka samt skogsuttagen uppskattas bli mindre än tillväxten och en pluspost därigenom tillkommer i kalkylerna beräknas skogsbrukets bidrag till bruttonationalprodukten minska mindre än avverkningarna eller med 7 procent från 1958 till 1959.

Övriga näringsgrenar

Byggnads- och anläggningsverksamheten noterade en produktionsstegring på 7 procent från 1957 till 1958 och bidrog därigenom med det största tillskottet till ökningen i totalproduktionen mellan dessa år. En närmare beskrivning av utvecklingen inom byggnads- och anläggningsverksamheten finns i kapitel VI. Enligt de där gjorda kalkylerna kan en produktionsökning på 4 procent väntas 1958—1959.

Elkraftproduktionen kan beräknas ha stigit med 3 procent från 1957 till 1958. Vattentillgången var god, varför kraftalstring med värme — ut-

över den produktion av mottryckskraft som alltid förekommer vid vissa industrier — inte behövde tillgripas mer än under några speciellt kalla veckor i början på året samt strax före vårfloden. Industrins elförbrukning ökade med endast drygt 1 procent, d. v. s. avsevärt mindre än tidigare år. Leveranserna till bostäder, jordbruk och annan detaljförbrukning steg med 10 procent, medan järnvägarnas och spårvägarnas kraftkonsumtion minskade med ett par procent.

Effekttillskottet i landets kraftstationer uppgick 1958 till 620 000 kW, vilket är en av de största kapacitetsutvidgningar som förekommit under ett år. Under 1959 beräknas tillskottet bli 560 000 kW. Vid normal väderlek skulle en betydande produktionsstegring vara möjlig. Med hänsyn till efterfrågeläget kan dock ökningen uppskattas till blott 4 procent.

Den offentliga konsumtionen fortsatte att stiga 1958. *Statens och kommunernas* bidrag till denna verksamhet kan beräknas ha ökat med 5 procent. En ungefär oförändrad stegringsstakt väntas även 1959.

Bostadsnyttjandet ökar i takt med bostadsbeståndets tillväxt. Stegringen beräknas för närvarande utgöra drygt 4 procent.

Handeln och samfärdseln bidrar med mellan en femtedel och en fjärdedel av totalproduktionen inom landet. Omsättningen i handeln, den allmänna produktionsnivån, resandefrekvensen etc., bestämmer deras utveckling. Produktionsinsatsen kan emellertid beräknas endast tentativt. I kalkylerna är insatt en ökning på 1 å 2 procent för både 1958 och 1959. Även för *konsumenttjänsterna* — den arbetsinsats som görs inom de fria yrkena, service-näringarna, av arbetshjälp i hemmet, etc. — har en svag uppgång beräknats för 1958 och 1959.

Sammanfattning av produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar

De antagna volymförändringarna i de olika näringsgrenarnas produktion sammanfattas i nedanstående tablå:

	Förändring	Förändring 1958—1959	
	1957—1958 Procent	Procent	Milj. kr. i 1958 års priser
<i>Näringsgren</i>			
Industri	0	0	0
Kraft- och belysningsverk	3	4	50
Byggnads- och anläggningsverksamhet	7	4	250
Jordbruk	—1	4	100
Skogsbruk	0	—7	—150
Summa kraft- och varuproduktion	1/2	1/2	250
Statens och kommunernas bidrag till produktionen			
av den offentliga konsumtionen	5	4	200
Bostadsnyttjande	4	4	150
Handel och samfärdse	1	1	150
Konsumenttjänster	1	2	50
Summa tjänster	2	2	550
Totalt	1	1	800

Den framräknade ökningen från 1958 till 1959 uppgår till 800 miljoner kronor eller omkring 1 procent. Om denna utveckling realiseras skulle produktionsbilden 1959 få stora likheter med fjolårets, åtminstone om man ser till årsgenomsnittet. Den något avsaknade uppgången i totalproduktionen väntas fortsätta. Expansionen på tjänstesidan kan förutses fortgå i de senare årens takt. Varuproduktionens ökning beräknas bli relativt obetydlig. Liksom i fjol domineras produktionsuppgången av de näringsgrenar som producerar för hemmamarknaden.

I de följande avsnitten görs först en uppskattning av tillväxten i den totala arbetsstyrkan. Resultatet sammanställs med uppgifterna om arbetslösheten för att på så sätt få en utgångspunkt för en överslagsberäkning av förändringen i den totala sysselsättningen från 1957 till 1958. Med produktionsantagandena för 1959 som underlag antyds slutligen sysselsättningsalternativen inför innevarande år.

Arbetskraftstillgången

Den *naturliga befolkningstillväxten* i de arbetsföra åldrarna (15—64 år) har av statistiska centralbyrån beräknats till ca 36 000 personer under loppet av 1958. Motsvarande befolkningsökning under 1957 utgjorde närmare 26 000. Å andra sidan har *invandringsöverskottet* under de två första kvartalen 1958 legat omkring en tredjedel lägre än under samma tid 1957. Antas nedgången bli av samma relativa storlek för året som helhet skulle invandringsöverskottet under 1958 uppgå till närmare 12 000, varav drygt 9 000 kan antas falla på åldrarna 15—64 år.

Sammanlagt skulle enligt ovanstående en ökning av *befolkningen i de arbetsföra åldrarna* med omkring 45 000 personer ha ägt rum under loppet av

Tabell VII: 3. Befolkningen i olika åldrar 1957—1959

Förändringarna avser utvecklingen under respektive år

Ålder	1957	1958	1959	
			alt. 1	alt. 2
0—14.....	— 3 400	— 18 200	— 29 100	— 26 900
15—19.....	+ 24 900	+ 30 800	+ 33 500	+ 35 200
20—24.....	+ 3 900	+ 10 300	+ 10 300	+ 13 200
25—44.....	— 19 200	— 22 800	— 25 500	— 21 700
45—64.....	+ 30 200	+ 27 000	+ 24 400	+ 25 300
65—.....	+ 15 400	+ 18 000	+ 17 400	+ 17 600
Summa	+ 51 800	+ 45 100	+ 31 000	+ 42 700
därav: 15—64	+ 39 800	+ 45 300	+ 42 700	+ 52 000

Anm. I alternativ 1 förutsätts att inget invandringsöverskott uppstår under 1959. I alternativ 2 räknas med samma invandringsöverskott som 1958 (närmare 12 000).

Källa: Statistiska centralbyråns och arbetsmarknadsstyrelsens beräkningar.

1958. Såsom framgår av tabell 3 faller ökningen helt på åldrarna 15—24 år samt över 45 år medan befolkningen i åldrarna 25—44 år beräknas ha minskat med ca 23 000 personer. Särskilt markant är den starka ökningen i åldersgruppen 15—19 år, av vilken ca 29 000 beror på naturlig befolkningstillväxt och omkring 2 000 på nettoimmigration. Ökningen av denna åldersgrupp skulle sålunda svara för 68 procent av nettoökningen i de arbetsföra åldrarna.

Befolkningsutvecklingen under 1959 har i tabell 3 beräknats enligt två alternativ. I alternativ 1 har invandring och utvandring antagits väga jämnt och hänsyn har endast tagits till den naturliga befolkningstillväxten. Befolkningen i arbetsför ålder skulle vid sådant förhållande öka med omkring 43 000. I alternativ 2 har kalkylerats med en nettoimmigration av samma omfattning som ovan antagits för 1958. Detta alternativ innebär sålunda ett ytterligare tillskott med 9 000 personer, varigenom den totala befolkningsoökningen i de arbetsföra åldrarna skulle uppgå till 52 000. Den naturliga tillväxten i åldrarna 15—19 år beräknas bli ännu mera omfattande under 1959 än föregående år och svara för hela 78 procent av den kalkylerade naturliga befolkningstillväxten. Av tabell 3 framgår också att den arbetsföra befolkningen fr. o. m. 1958 ökar mer än totalbefolkningen, medan förhållandet har varit det motsatta under tidigare år.

Några direkta uppgifter till belysning av förändringarna i den yrkesverksamma befolkningen finns inte tillgängliga. De här angivna uppskattningarna utgår från vissa antaganden angående mera långsiktiga förändringstendenser i yrkesintensiteten för olika kön, civilstånds- och åldersgrupper. Enligt dessa beräkningar har *den totala arbetsstyrkan* ökat från 1957 till 1958 med närmare 26 000 personer eller med 0,8 procent. För 1958—1959 erhålls vid tillämpning av alternativ 1 en beräknad ökning med omkring 27 000 eller 0,8 procent och vid alternativ 2 en ökning med omkring 30 000 personer eller 0,9 procent. Det kan i detta sammanhang noteras, att av den beräknade nettoökningen av arbetsstyrkan från 1957 till 1958 ca 52 procent faller på åldrarna 15—19 år. Att procentandelen är väsentligt lägre än som motsvarar denna åldersgrupps andel av befolkningsoökningen beror på att en stigande andel av ungdomar fortsätter sin utbildning och därför inte kommer att ingå i arbetsstyrkan.

Arbetslösheten och sysselsättningen

Utvecklingen på arbetsmarknaden har under 1958 kännetecknats av en ytterligare avmattning och högre arbetslöshet än under föregående år. Arbetslöshetsituationen förvärrades särskilt under de första månaderna 1958 men förbättrades återigen något under senvåren och sommaren, vilket berodde på den säsongmässigt ökade efterfrågan på arbetskraft, främst som ett resultat av kraftigt ökad byggnadsverksamhet. Under hösten har arbetslösheten åter stigit; ökningen har varit större än som kan anses vara säsongmässigt betingat. I genomsnitt för hela 1958 har antalet registrerade ar-

Tabell VII: 4. Arbetslösheten inom några arbetslöshetskassor i mitten av december 1958

Arbetslöshetskassor m. m.	Antalet arbetslösa	Förändring från december 1957	Arbetslösa i procent av medlemsantalet	
			december 1957	december 1958
Metallindustriarbetarnas	3 862	+ 1 385	1,0	1,5
Träindustriarbetarnas	3 143	+ 913	3,7	5,0
Pappersindustriarbetarnas	397	+ 12	1,0	1,0
Livsmedelsarbetarnas	1 155	+ 135	2,6	3,0
Textilarbetarnas	902	+ 284	1,6	2,4
Beklädnadsarbetarnas	1 705	+ 798	2,3	4,5
Fabriksarbetarnas	2 010	+ 317	2,7	3,2
Byggnadsarbetarnas	11 999	— 102	9,3	9,1
Murarnas	2 028	— 440	17,0	14,2
Målarnas	1 573	— 15	8,2	8,1
Lantarbetarnas	1 443	+ 425	3,4	4,9
Skogs- och flottningsarbetarnas ..	3 294	+ 1 911	5,3	10,5
Handelsanställdas	982	+ 313	0,8	1,1
Arbetsledarnas m. fl. ¹	774	+ 246	0,3	0,5

¹ Omfattar en rad arbetslöshetskassor i huvudsak för olika tjänstemannagrupper.

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

betslösa varit ca 12 000 eller omkring 40 procent fler än under 1957 och ca 18 000 eller drygt 70 procent fler än under 1956. Vid mitten av december 1958 uppgick antalet hos arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösa till 53 800 mot 40 800 i december 1957 och 29 600 i december 1956. Det kan noteras att den relativa stegringen i antalet arbetslösa har varit särskilt kraftig för de icke arbetslöshetsförsäkrade. Medan antalet försäkrade arbetslösa från december 1957 till december 1958 ökade med 7 700 eller drygt 20 procent, förelåg en stegring bland de icke försäkrade med 5 300 eller drygt 80 procent. Bland de försäkrade har arbetslöshetsökningen varit mest markerad inom industriarbetarnas samt skogs- och flottningsarbetarnas kassor (tabell 4). Däremot syns arbetslösheten bland tjänstemän samt bland anställda inom handeln och olika servicenäringar fortfarande ha legat på en mycket låg nivå.

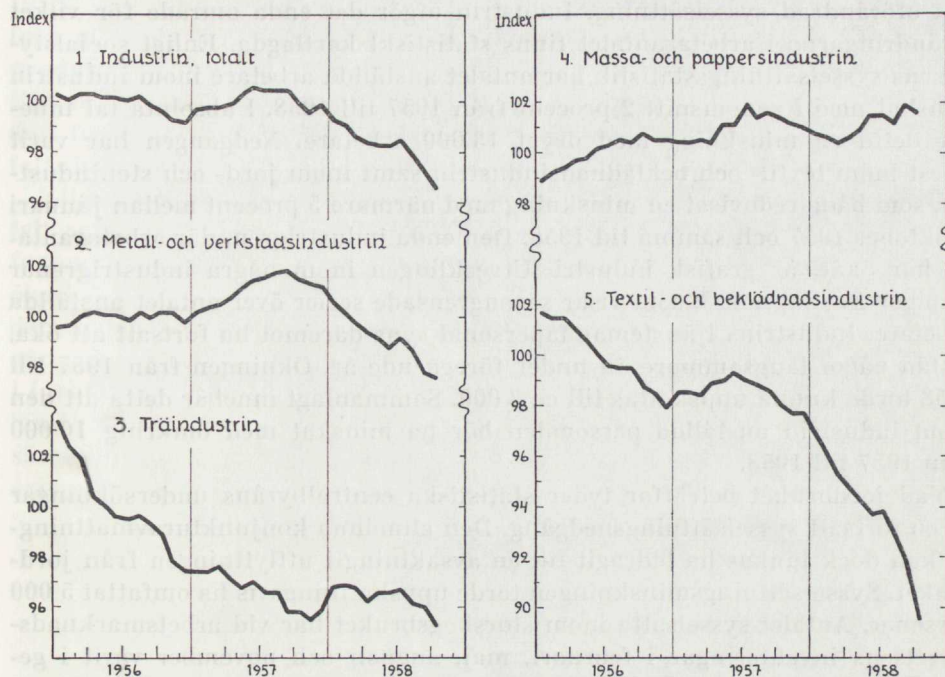
I följande sammanställning anges arbetslösheten i procent av medlemsantalet i arbetslöshetskassorna under några månader 1956—1958:

	jan.	mars	maj	juli	sept.	nov.	dec.
1956.....	2,4	2,4	1,3	0,5	0,7	1,3	1,9
1957.....	2,9	2,6	1,9	0,8	1,0	1,7	2,7
1958.....	3,8	3,6	2,6	1,0	1,4	2,4	3,3

Arbetsmarknadsläget under 1958 har också kännetecknats av större skilligheter mellan olika geografiska områden än under 1957. En relativt kraftig ökning av arbetslösheten förelåg i norrlandslänen samt i Värmlands, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län, medan länen i östra Götaland redo-

Diagram VII: 3 Antal anställda arbetare inom industrin

Säsongrensad index: 1956=100

Källa: Socialstyrelsens sysselsättningsstatistik.

visade lägre eller oförändrad arbetslöshet. Den särskilt påtagliga försämringen i arbetsmarknadsläget i Norrland framgår därav, att de två nordligaste länen ensamma svarade för närmare 30 procent av den totala arbetslöshetsökningen inom riket från november 1957 till november 1958.

Vid bedömningen av arbetslöshetstalen får beaktas att i dessa inte ingår arbetslösa vilka är sysselsatta i beredskapsarbeten, arkivarbete m. m. eller bevistar särskilt för arbetslösa anordnade utbildningskurser. Antalet dylika arbetslösa kan beräknas ha uppgått till omkring 9 000 vid mitten av december eller närmare 5 000 fler än i december 1957. Det bör också observeras att de redovisade arbetslöshetssiffrorna endast avser arbetslösa som anmält sig hos arbetsförmedlingarna. Den påtagliga avmattningen i arbetsmarknadsläget torde också ha verkat i viss mån återhållande i fråga om inträdet på arbetsmarknaden, vilket gäller framför allt ungdomar som stått i valet mellan arbete och fortsatt utbildning samt hemmavarande kvinnor.

Sammanställda tyder ovanstående uppgifter om arbetsstyrkans tillväxt och arbetslöshetens omfattning på att den totala sysselsättningen i landet kan ha förblivit ungefär oförändrad från 1957 till 1958. Osäkerheten i denna uppskattning är naturligtvis stor, eftersom kunskapen om t. ex. yrkesverksamhetsgraden är mycket liten.

Det finns inte många hållpunkter för en beräkning av hur de olika näringsgrenarnas sysselsättning kan ha utvecklats inom ramen för en totalt sett oförändrad sysselsättning. Industrin utgör det enda område för vilket förändringarna i arbetarantalet finns statistiskt kartlagda. Enligt socialstyrelsens sysselsättningsstatistik har antalet anställda arbetare inom industrin minskat med i genomsnitt 2 procent från 1957 till 1958. I absoluta tal innebär detta en minskning med drygt 13 000 arbetare. Nedgången har varit störst inom textil- och beklädnadsindustrin samt inom jord- och stenindustrin, som båda redovisat en minskning med närmare 5 procent mellan januari—oktober 1957 och samma tid 1958. Den enda industrigren, där arbetarantalet har ökat, är grafisk industri. Utvecklingen inom några industrigrenar framgår av diagram 3, som visar säsongrensade serier över antalet anställda arbetare. Industrins tjänstemannapersonal syns däremot ha fortsatt att öka, fastän något långsammare än under föregående år. Ökningen från 1957 till 1958 torde kunna uppskattas till ca 3 000. Sammanlagt innebär detta att den inom industrin anställda personalen bör ha minskat med omkring 10 000 från 1957 till 1958.

Vad jordbruket beträffar tyder statistiska centralbyråns undersökningar på en fortsatt sysselsättningsnedgång. Den allmänna konjunkturavmattningen kan dock tänkas ha bidragit till en avsaktning i utflyttningen från jordbruket. Sysselsättningsminskningen torde uppskattningsvis ha omfattat 5 000 personer. Antalet sysselsatta inom storskogsbruket har vid arbetsmarknadsstyrelsens inventeringar i februari, maj, augusti och november varit i genomsnitt 14 procent lägre under 1958 än under 1957. Antas den lejda arbetskraften hos övriga skogsarbetsgivare ha nedgått lika mycket skulle detta innebära att antalet inom skogsbruket sysselsatta arbetare har minskat med omkring 13 000 mellan 1957 och 1958.

Med utgångspunkt från den beräknade produktionsökningen inom byggnadsverksamheten och en viss antagen produktivitetstegring kan sysselsättningen inom denna näringsgren uppskattas ha ökat med omkring 8 000 arbetare. Även arbetsmarknadsstyrelsens inventeringar av den reglerade byggnadsverksamheten tyder på en inte oväsentlig sysselsättningsökning 1957—1958.

Enligt ovanstående har sysselsättningen inom industrin, byggnadsverksamheten samt jord- och skogsbruket minskat med sammanlagt 20 000 personer 1957—1958. En ökning av ungefär samma storlek bör sålunda ha ägt rum inom övriga sektorer, främst inom de tjänsteproducerande områdena. En viss sysselsättningsstegring kan som nämnts också tillskrivas de ökade beredskapsarbetena.

Vad sedan 1959 beträffar tyder produktionskalkylerna på att den totala sysselsättningsnivån kan komma att bli oförändrad även innevarande år om man ser till årsgenomsnittet. Inom industrin har antalet anställda arbetare under 1958 successivt sjunkit och låg enligt säsongrensade siffror i oktober närmare 2 procent under medelnivån för januari—oktober 1958. Eftersom industriproduktionen inte väntas stiga 1958—1959 och arbetstidsförkortning-

ens effekt mer än väl torde kunna bli uppvägd av produktivitetstegring, kan en ytterligare sysselsättningsminskning väntas äga rum i förhållande till 1958. Även om produktionen åter skulle börja stiga, visar erfarenheterna från avmattningsperioden 1951—1953 att det dröjer flera månader efter att produktionskurvan har vänt uppåt innan även sysselsättningen börjar öka. För skogsbruket tyder kalkylerna på en fortsatt sysselsättningsnedgång, medan förändringarna inom byggnadsverksamheten väntas bli av mindre omfattning.

Eftersom den arbetsföra befolkningen fortsätter att öka samtidigt som totalt sett inga ökade sysselsättningstillfällen torde komma att ställas till förfogande, skulle man enligt denna grova kalkyl få räkna med risken för en ökad arbetslöshet 1959 jämfört med 1958. Detta gäller framför allt läget under vintermånaderna, då avmattningen förstärks av den säsongmässiga nedgången i sysselsättningen inom olika delar av näringslivet. Sålunda kan en i förhållande till föregående vinter högre arbetslöshet främst befaras i Norrland och delar av Mellansverige, där arbetskraften för sin sysselsättning är särskilt beroende av utvecklingen inom skogsbruk samt vissa råvaru- och exportindustrier.

VIII. De privata konsumenternas ekonomi

Bakgrunden till konsumtionsprognosen för 1959 skall i detta kapitel studeras med utgångspunkt från en beskrivning av hushållens inkomstutveckling och sparande. Det största intresset knyter sig därvid till löneutvecklingen, variationerna i sparkvoten samt beskattningens och inkomstöverföringarnas effekt på hushållens disponibla inkomster.

1. De disponibla inkomsterna

a) Löner

Huvudmaterialet för belysning av löneutvecklingen under 1958 utgörs när detta skrivs av socialstyrelsens statistik för industriarbetare, avseende årets tre första kvartal. För andra löntagargrupper har endast spridda och oftast bristfälliga serier kunnat användas, varför omdömena i stor utsträckning baserats på gällande avtalsbestämmelser och uppskattningar om löneglidningen.

I den centrala uppgörelsen mellan SAF och LO i början av 1957 angavs för lönehöjningar under 1958 en kostnadsram motsvarande 2 procent för ackordsarbeten och 3 1/2 procent för tidlöner. Uppgörelsen gjordes avhängig av levnadskostnadsutvecklingen genom att nya förhandlingar för 1958 års löner skulle upptas i fall konsumentprisindex i november 1957 uppnådde eller översteg talet 150. Eftersom detta tak inte uppnåddes stannade de för löneutvecklingen vägledande höjningarna vid ovan angivna procenttal. I genomsnitt för hela industrin beräknas den avtalsmässiga timförtjänststegringen för 1958 ha uppgått till drygt 2 1/2 procent.

Den faktiska löneutvecklingen för industriarbetare under 1958 framgår av socialstyrelsens kvartalsstatistik. Enligt denna låg den genomsnittliga timförtjänsten för samtliga industriarbetare i augusti 1958 5,0 procent högre än under samma månad 1957. Motsvarande stegring från augusti 1956 till augusti 1957 var 5,7 procent och från augusti 1955 till augusti 1956 8,1 procent. De avtalsmässiga lönehöjningarna har uppskattats till ca 2 1/2 procent både 1957 och 1958 mot ca 4 1/2 procent 1956. Med ledning av dessa uppgifter kan löneglidningen för perioden augusti 1957—augusti 1958 beräknas till ca 2 1/2 procent mot ca 3 procent för motsvarande tid 1956—1957 och ca 3 1/2 procent 1955—1956. Löneglidningen har sålunda minskat med ca 1/2 procentenhet per år under de här betraktade tolv månadersperioderna. Med löneglidning menas här skillnaden mellan den genomsnittliga löneökningen enligt statistiken och det beräknade avtalsresultatet. Den strukturella komponenten i löneglidningen, som uppkommer genom omflyttningar mellan företag och branscher med olika lönenivåer, torde emellertid vara av endast

mindre betydelse. I tidigare undersökningar har löneglidningens variationer förklarats med förändringar i arbetskraftsefterfrågan. De senare årens utveckling med successiv avmattning på arbetsmarknaden och nedgång i löneglidningstakten överensstämmer väl med denna hypotes.

För att kunna beräkna lönestegringen för hela 1958 måste löneglidningen under resten av året uppskattas. Ser man på utvecklingen under 1954—1957, finner man att löneglidningen från augusti till november varit relativt konstant, varierande mellan 1,5 och 1,8 procent. Den fortsatta och på hösten t. o. m. något förstärkta nedgången i arbetskraftsefterfrågan skulle närmast tyda på att den avsakning i löneglidningen jämfört med tidigare år, som har ägt rum under de tre första kvartalen 1958, skulle fortgå även under resten av året. Det syns därför rimligt att räkna med mindre löneglidning under sista kvartalet 1958 än under motsvarande tid 1957, då den uppgick till 1,5 procent. För ett sådant antagande talar också utvecklingen under den föregående avmattningsperioden, då löneglidningen sjönk till 0,6 procent under sista kvartalet 1952 och 0,7 procent under samma tid 1953. Den genomsnittliga timförtjänsten för industriarbetare kan under denna förutsättning uppskattas stiga med närmare 5 procent från 1957 till 1958.

Den statistiska informationen för bedömning av löneutvecklingen för andra löntagargrupper än industriarbetare är som nämnts mera ofullständig. Lantarbetarnas avtalslöner har höjts med ca 3 1/2 procent, vartill kommer kompensation för höjda bostadsavgifter; den totala löneökningen från 1957 till 1958 beräknas till ca 5 1/2 procent. Även byggnadsarbetarnas löner torde ha stigit med ca 5 1/2 procent, vilket innebär att en inte oväsentlig löneglidning har ägt rum. Industritjänstemännens lönestegring beräknas till ca 6 procent, varav ca 3 1/2 procent genom de centrala avtalen. För tjänstemän inom handeln kan löneökningen 1957—1958 uppskattas till ca 5 procent. Totalt sett beräknas den genomsnittliga lönenivån för samtliga anställda ha stigit med ca 4 1/2 procent från 1957 till 1958.

Den totala lönesumman påverkas också av arbetstidsförkortningen, sysselsättningsnivån och övertidsarbetets omfattning. Under 1958 sänktes den ordinarie arbetstiden för flertalet arbetarkategorier med 48-timmarsvecka till 47 timmar. Genom denna sänkning reducerades årsförtjänsterna för de berörda grupperna, främst industriarbetare, med ca 2 procent och den totala lönesumman med omkring 1 procent. Den sammanlagda effekten av förändringarna i den totala sysselsättningen och i övertidsarbetets omfattning kan förmodas ha varit endast obetydlig. Ökningen av den totala lönesumman från 1957 till 1958 skulle därmed kunna uppskattas till omkring 3 1/2 procent.

Någon realistisk bedömning av löneutvecklingen under innevarande år kan inte göras förrän de avtalsmässiga inkomstförändringarna kan överblickas. De följande räkneexemplen avser endast att ange storleksordningen för den totala lönesummans förändring vid olika hypotetiska antaganden om avtalsmässiga lönehöjningar och utgör således ingen prognos.

Tabell VIII: 1. De privata konsumenternas inkomster och utgifter 1956—1959

Miljoner kronor i löpande priser¹

	1956	1957	1958 prel.	1959	
				alt. 1	alt. 2
<i>Inkomster</i>					
Löner	28 900	31 100	32 300	33 000	33 500
Enskilda företagares inkomster	5 300	5 400	5 400	5 400	
därav: jordbrukare	2 500	2 600	2 500	2 500	
övriga företagare	2 800	2 800	2 900	2 900	
Kapitalinkomster (netto)	600	500	500	500	
Inkomstöverföringar	2 900	3 200	3 800	4 000	
Utbetalda försäkringsbelopp	1 400	1 600	1 700	1 900	
Ofördelad restpost av inkomster	2 500	2 700	2 900	3 000	
Summa	41 600	44 600	46 500	47 800	48 300
<i>Utgifter</i>					
Direkta skatter och avgifter	8 200	9 100	9 400	9 800	10 000
Försäkringspremier	1 700	1 800	1 900	1 900	
Konsumtion	29 700	31 400	33 200	34 400	
därav: varaktiga varor	3 500	4 100	4 200		
tjänster	7 100	7 600	8 200		
övrigt	19 200	19 800	20 800		
Sparande (exkl. försäkringssparande)	2 000	2 200	2 000	1 700	2 000
Summa	41 600	44 600	46 500	47 800	48 300

¹ Genom avrundning blir slutsumman inte alltid lika med summan av delposterna.

Källa för 1956—1958: Konjunkturinstitutets nationalräkenskaper.

Såsom framgått av framställningen för 1958 har en stor del av löneökningarna fallit på löneglidningen. På grund av denna redan under 1958 inträdda successiva stegring kom lönenivån vid årets slut för stora grupper av löntagare att ligga något högre än medelnivån för året. Effekten härav på 1959 års lönenivå har i räkneexemplen förutsatts komma att grovt räknat uppväga den minskning i årsförtjänsterna som betingas av att den ordinarie arbetstiden förkortas från 47 till 46 timmar per vecka. Detta gör att om inga lönestegringar — varken genom avtal eller löneglidning — inträffar under 1959, kommer den totala lönesumman att, under förutsättning av oförändrad sysselsättning, bli av ungefär samma storlek som i fjol.

För fortsatt resonemang har man som ett basalternativ för den genomsnittliga lönenivån räknat med en ökning på 2 procent 1958—1959 (alternativ 1 i tabell 1). Denna ökning är närmast tänkt att illustrera det fall att ingen allmän avtalsmässig lönehöjning kommer till stånd men att en viss löneglidning äger rum och att lönerna höjs för vissa eftersläpande grupper. Enligt alternativ 2 i tabell 1 höjs lönenivån med 4 procent, vilket närmast avser att illustrera det fall att lönerna genom allmän avtalsmässig höjning stiger med 2 procent utöver de i alternativ 1 angivna höjningarna. Det bör understrykas att bägge fallen är lika hypotetiska och har valts av endast illustrativa skäl.

b) Övriga inkomster

För de övriga i tabell 1 på inkomstsidan ingående posterna har utvecklingen 1958 gått starkt isär. Inom gruppen enskilda företagare märks en nedgång med ca 4 procent för jordbrukarinkomsterna. Ett flertal faktorer har samverkat till denna nedgång, bl. a. 1957 års dåliga skörd, stigande omkostnader, en relativt kraftig minskning i skogsinkomsterna samt avsättnings svårigheter på exportmarknaderna. Vidare har 1957—1958 prisrelationerna mellan de varor jordbrukarna producerar respektive förbrukar starkt försämrats. Den volymmässiga stegringen i hushållens livsmedelskonsumtion förmådde inte uppväga denna försämring.

Svårigheterna att förutse avsättningsmöjligheterna och prisutvecklingen för skogsprodukter jämte ovissheten om vad som skall komma i stället för det prisavtal, som upphör att gälla med utgången av augusti i år, gör det vanskligt att söka bedöma förändringarna i jordbrukarnas samlade inkomster. Under förutsättning av en viss nedgång i skogsinkomsterna och ungefär samma inkomstutveckling i övrigt under september—december i år som under motsvarande period i fjol har jordbrukets samlade inkomster beräknats förbli praktiskt taget oförändrade mellan 1958 och 1959. Övriga företagares inkomster kan preliminärt beräknas ha ökat med ca 2 procent från 1957 till 1958, medan hushållens kapitalinkomster inte förändrades. Inte heller för 1959 räknas med någon förändring i de senare, medan inkomsterna för andra företagare än jordbrukare antas stiga något mindre än 1957—1958.

Inkomstöverföringarna från stat och kommun ökade under 1958 med ca 15 procent eller drygt 500 miljoner kronor, varav ca 200 miljoner kronor avsåg folkpensioner och ungefär lika mycket barnbidrag. Ökningen sammanhänge främst med en höjning av de individuella belopp, varmed dessa förmåner utgår. Den beräknade ökningen i inkomstöverföringarna till hushållen med ca 200 miljoner kronor mellan 1958 och 1959 är till övervägande delen betingad av ökade statliga folkpensioneringsutgifter.

De till hushållen utbetalda försäkringsbeloppen ökade från 1957 till 1958 med ca 150 miljoner kronor. Mellan 1958 och 1959 har ökningen kalkylerats till ungefär samma belopp. Tillsammans tagna ger de olika inkomstposterna en ökning av konsumenternas inkomster 1957—1958 med 1,9 miljard kronor. Under 1959 skulle enligt alternativ 1 ökningen uppgå till 1,3 miljard kronor och enligt alternativ 2 till 1,8 miljard kronor (tabell 1).

c) Direkta skatter, avgifter och försäkringspremier

Summa skatter och avgifter steg från 1957 till 1958 med knappt 300 miljoner kronor — ökningen var således mindre än för inkomstöverföringarna till hushållen. För 1959 beräknas förhållandet bli det motsatta. I alternativ 1 kommer detta till uttryck i en beräknad stegring i hushållens inbetalningar av direkta skatter och avgifter med ca 400 miljoner; i alternativ 2

uppgår ökningen till ca 600 miljoner. Dessa ökningarna skulle således överstiga inkomstöverföringarna med 200 respektive 400 miljoner kronor.

De av hushållen erlagda försäkringspremierna uppskattas ha ökat med ca 50 miljoner kronor från 1957 till 1958. Ökningen var betydligt mindre än under de närmast föregående åren och torde bl. a. sammanhånga med den långsammare lönestegringstakten. Denna bör också verka återhållande på årets premieinbetalningar, vilka förutses bli ungefär oförändrade i förhållande till fjolåret.

— Den procentuella utvecklingen under senare år av hushållens inkomster före och efter direkta skatter och inkomstöverföringar framgår av tabell 5 (s. 101).

2. Konsumtionsvolymen

Hushållens reala konsumtion av varor och tjänster kan preliminärt beräknas ha ökat med ca 2 procent från 1957 till 1958. Detta innebär att den uppbromsning i den årliga volymökningen som inleddes 1956 har fortsatt. Konsumtionen av varaktiga varor har ökat snabbast eller med 3 procent, men även på tjänsteområdet har stegringen varit större än genomsnittligt. Förändringarna i konsumtionen på olika områden, speciellt under det senaste året, kan tas som utgångspunkt för en bedömning av utvecklingen under 1959. Enligt en dylik kalkyl skulle stegringen i hushållens reala konsumtion från 1958 till 1959 bli ungefär lika stor som 1957—1958 (tabell 2). Utvecklingen av den privata konsumtionen totalt och för de viktigaste hushållsgrupperna 1949—1958 åskådliggörs av diagram 1 i kapitel II (s. 8).

Konsumtionen av livsmedel uppskattas ha ökat med 1 1/2 procent 1957—1958. De största ökningarna har beräknats för matfett samt frukter och bär (med 7 respektive 6 procent), medan förbrukningen av mjölk och grädde minskade med 2 procent. Från 1958 till 1959 har volymen beräknats bli oförändrad. Vin- och spritkonsumtionen minskade nära nog lika mycket 1957—1958 som 1956—1957 eller med drygt 10 procent. Till stor del måste denna kraftiga volymnedgång tillskrivas skattehöjningen i februari, vilken förde upp spritpriserna ca 14 procent över 1957 års nivå. Under 1959 förväntas konsumtionen av spritdrycker och viner stiga något. Däremot syns den nära tioprocentiga prisstegringen på tobaksvarorna från 1957 till 1958 inte ha haft någon nämnvärd konsumtionsdämpande effekt. Förbrukningen ökade under denna tid med ca 3 procent. För 1959 har en nästan lika stor stegring förutsetts.

Bostadskonsumtionen ökade med drygt 4 procent 1957—1958. Öknings-takten är här bestämd av nettotillskottet i antalet lägenheter. Eftersom bostadsbyggandet planeras bli av minst lika stor omfattning i år som 1958 bör även volymökningen bli ungefär densamma. Den relativt kraftiga stegringen i bränslekonsumtionen med 10 procent berodde till stor del på kyligare väderlek. Ökningen 1958—1959 kan påräknas bli betydligt mindre om man utgår från normaltemperatur.

Tabell VIII: 2. Konsumtionsvolymens utveckling 1957—1959

Procentuella förändringar

	1957—1958 prel.	1958—1959 prognos
<i>Födo- och njutningsämnen</i>	+ 1/2	+ 1/2
Livsmedel	+ 1	0
Vin och sprit	- 10	+ 2
Tobak	+ 3	+ 2
<i>Bostad</i>	+ 4	+ 4
<i>Bränsle och lyse</i>	+ 9	+ 4
<i>Beklädnad m. m.</i>	- 2	+ 1
Beklädnad	- 2	
Skor och reparationer	- 4	
<i>Inventarier m. m.</i>	+ 5	+ 4
Möbler, bosättningsartiklar och hemtextilier.....	+ 5	
Elektriska artiklar	+ 8	
<i>Fordon</i>	+ 8	+ 8
Bilar och motorcyklar		
1) Nyinköp	- 4	- 5
2) Drift och underhåll	+ 18	+ 18
<i>Resor med kollektiva färdmedel</i>	- 3	- 3
<i>Sjukvård, hygien, hemvård</i>	+ 4	+ 3
<i>Övrigt</i>	+ 2	+ 2
Telegraf, telefon, radio- och TV-licens.....	+ 12	
Summa	+ 2	+ 2

Källa för 1957—1958: Konjunkturinstitutet.

Av beklädnadsvarorna visade skoinköpen en nedgång från 1957 till 1958 med ca 3 procent medan konsumtionen av övriga hithörande varor minskade i något mindre omfattning. I år har en moderat uppgång bedömts vara sannolik, eftersom man på grund av fjolårets nedgång i beklädnads-konsumtionen bör kunna räkna med viss effekt av ackumulerade återanskaffningsbehov.

Konsumtionen av inventarier beräknas ha stigit med 4—5 procent mellan 1957 och 1958. Inom gruppen elektriska artiklar kan utvecklingen under de senaste åren betecknas som utomordentligt snabb — den genomsnittliga årliga ökningstakten 1954—1957 var nära 25 procent — vilket framför allt återspeglar televisionens explosionsartade frammarsch. Under 1958 beräknas försäljningen av TV-mottagare ha varit ca 50 procent större än 1957. Innevarande år har en ytterligare stegring med ungefär två tredjedelar, innebärande en avsättning av ca en kvarts miljon mottagare, inte bedömts vara otrolig. Med hänsyn tagen till de senaste årens utveckling inom de övriga i inventarieposten ingående undergrupperna framstår en ökning i denna med ca 4 procent 1958—1959 som mycket möjlig.

Nyinköpen av bilar och motorcyklar kan preliminärt uppskattas ha sjunkit med 4—5 procent 1957—1958. Tidigare under 1950-talet är det två år

som företer nedgångar, nämligen 1952 och 1955. För det senare året kan nedgången förklaras dels av en kraftig nedgång i motorcykelinköpen, dels av investeringsavgiftens införande, medan för 1952 och 1958 nedgången huvudsakligen torde sammanhånga med konjunkturella faktorer. För innevarande år har en nedgång i nyinköpen i något större omfattning än 1957—1958 bedömts vara sannolik. På grund av den fortlöpande tillväxten av bilbeståndet företer utgifterna för drift och underhåll en kontinuerlig stegring — nära 20 procent mellan 1957 och 1958 — och samma eller något mindre ökning från 1958 till 1959 följer av antagandet om nyinköpen. Möjligheten av att en fortsatt nedgång i nyinköpen kommer att utlösa ansevärliga pris-sänkningar kan, ehuru den inte ter sig särdeles sannolik, inte helt uteslutas. Den har emellertid inte beaktats i priskalkylen.

En naturlig följd av motorismens expansion är tillbakagången i utnyttjandet av de kollektiva färdmedlen, vilket minskade med 3 procent i volym 1957—1958. Nedgången från 1958 till 1959 har antagits bli av samma storlek.

De till övriggruppen sammanförda varorna och tjänsterna visar en sinsemellan mycket oenhetlig utveckling. Konsumtionen av televerkets tjänster utgjorde 1957—1958 det mest expansiva inslaget (tabell 2). Utbyggnadsplanerna för telenätet tyder jämte den fortskridande expansionen för televisionen på en fortsatt kraftig volymökning för dessa tjänster. För de övriga delgrupperna består prognosunderlaget enbart av trendobservationer. Utgifterna för offentliga nöjesföreställningar stagnerade under 1958 och för 1959 har en mindre nedgång förutsatts. Detta bör vara en naturlig följd av att den masskommunicerade underhållningen expanderar. Nettotjänsterna av hotell- och restaurangverksamhet sjönk med drygt 12 procent 1955—1956, främst till följd av utminuteringsreformen. Under 1956—1957 och 1957—1958 minskade volymen med 3—4 procent per år. Effekten av denna reform borde nu i det närmaste ha ebbat ut och för 1959 har förutsatts att volymminskningen i det närmaste skall upphöra.

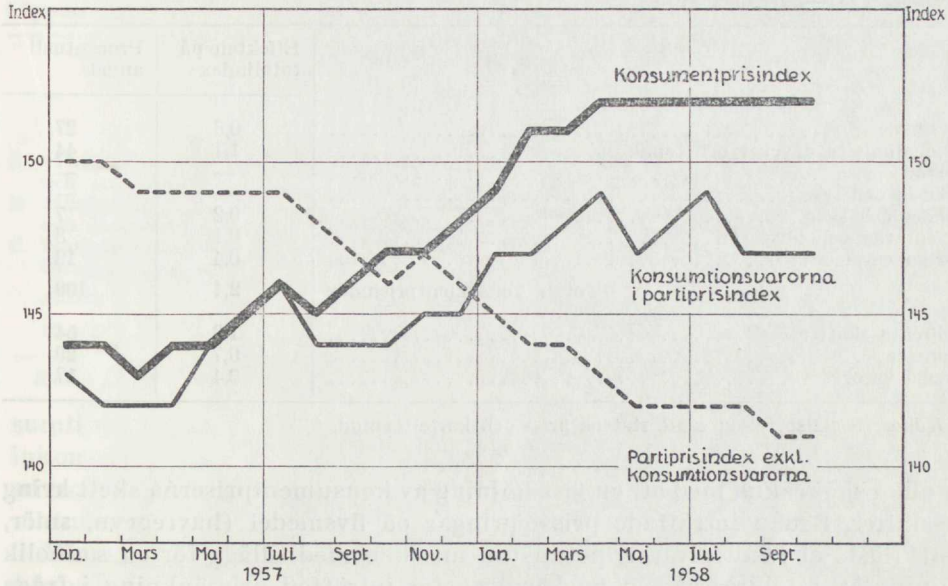
3. Konsumentpriserna

Utvecklingen av priserna på konsumtionsnyttigheter i såväl grossist- som detaljistledet jämförs i diagram 1 med utvecklingen av partipriserna för varor med andra användningar.

Eftersom konsumtionspriserna i partiprisindex och konsumentprisindex ej mäter samma kombination av varor och tjänster kan några exakta slutsatser om graden av synkronisering mellan prisförändringarna i de båda distributionsleden inte dras. Det framgår emellertid av diagrammet att gapet mellan dem vidgats under föregående år.

Konsumentprisindex steg under de fyra första månaderna 1958 med drygt 2 1/2 procent för att därefter förbli i huvudsak oförändrat fram till november. Den genomsnittliga ökningen i prisnivån från 1957 till 1958 kan beräknas till ca 4 1/2 procent. Prisstegringen från december 1957 till december 1958 uppskattas till ca 2 1/2 procent, vilket innebär en fortsatt dämpning av

Diagram VIII: 1. Prisutvecklingen 1957—1958

Källa: Socialstyrelsens konsumentprisindex och kommerskollegiums partiprisindex.

den årliga prisstegringstakten. Den kvartalsvisa utvecklingen för de viktigaste varugrupperna framgår av tabell 3. Tabell 4 ger en uppdelning av prisförändringarna dels på olika konsumtionsområden, dels på de komponenter av totalindex som representeras av varuområdet, tjänsteområdet och de indirekta skatterna. Som framgår av tabell 4 svarar de indirekta skatterna för huvudparten av prisstegringen under året. Detta förklarar i stor utsträckning vidgningen i gapet mellan konsumentprisindex och konsumtionsvarorna i partiprisindex.

Även om den stabilitet, som kännetecknat konsumentpriserna sedan april 1958, i stort sett kan förväntas bli bestående en tid framöver, måste man

Tabell VIII: 3. Konsumentprisernas förändringar december 1957—november 1958

	Dec. 1957- mars 1958	Mars 1958- juni 1958	Juni 1958- sept. 1958	Sept. 1958- nov. 1958	Dec. 1957- nov. 1958
Totalindex.....	2,1	0,3	- 0,1	0,2	2,4
Livsmedel.....	2,7	- 0,2	- 0,8	0,5	2,1
Alkoholhaltiga drycker och tobak.....	7,6	3,9	0,9	- 0	12,7
Bostad.....	0	0	0	0	0
Bränsle och lyse.....	1,8	- 2,5	0,1	- 0	- 0,7
Kläder och skor.....	0,3	0,6	+ 0	0,5	1,4
Inventarier och husgeråd..	0,5	- 0,2	0,3	0,1	0,7
Diverse.....	1,8	0,2	0,1	- 0	2,1

Källa: Socialstyrelsens konsumentprisindex (med två decimaler).

Tabell VIII: 4. Fördelningen på olika områden av förändringarna i konsumentprisindex december 1957—november 1958

	Effekten på totalindex	Procentuell andel
Livsmedel	0,6	27
Alkoholhaltiga drycker och tobak.....	1,1	44
Bostad	—	—
Bränsle och lyse	—	—
Kläder och skor	0,2	7
Inventarier och husgeråd.....	0,1	3
Övriga varor.....	0,4	19
Totala konsumentprisindex	2,4	100
Indirekta skatter.....	1,3	54
Tjänster	0,7	29
Övriga varor.....	0,4	17

Källor: Socialstyrelsen samt statens pris- och kartellnämnd.

av olika skäl räkna med att en viss höjning av konsumentpriserna skett kring årsskiftet. Redan inträffade prisstegringar på livsmedel (havregryn, smör, kött, fläsk, charkuterivaror, potatis m. m.) kan med tillägg för en sannolik höjning av mjölkpriset och med avdrag för inträffad prissänkning i fråga om kaffe beräknas fram till början av innevarande år ha medfört en stegring av konsumentprisindex med ca 0,7 procent. Härav beror ca 0,3 procent på smörprishöjningen, vilken emellertid väntas bli återtagen i vår. De från och med början av 1959 höjda hyrorna har inom socialstyrelsen beräknats höja index med ca 0,3 procent. Vidare kan även moderata avtalsmässiga lönehöjningar väntas utlösa kompensande prisstegringar inom tjänsteområdet.

Med ledning av ovanstående uppgifter kan medelprisnivån för 1959 beräknas stiga med ca 1 1/2 procent från 1958. Härvid har förutsatts att ingen förändring sker i den indirekta beskattningen och att inga fördyringar inträder via de importerade konsumtionsråvarorna.

4. Konsumtionsutgifter och sparande

Tabell 1 uppftar en ökning i värdet av hushållens konsumtion från 1958 till 1959 med 3 1/2 procent eller 1,2 miljard kronor. Stegningen framkommer genom sammanställning av de för perioden beräknade förändringarna i volym och priser med ca 2 respektive ca 1 1/2 procent. Kombinerad denna kalkylerade utgiftsstegring med inkomstalternativ 1 erhålls som restpost en minskning i sparandet med ca 300 miljoner kronor, medan enligt alternativ 2 sparandet skulle förbli oförändrat.

Det är av visst intresse att jämföra dessa sparandevariationer med storleken och riktningen av variationerna under tidigare år. Man får därigenom i viss mån en uppfattning om rimligheten i den använda hypotesen om en trots alternativa antaganden om inkomstutvecklingen oförändrad real kon-

Tabell VIII: 5. Procentuella förändringar i hushållens inkomster och konsumtion 1954—1959

Löpande priser

	1954— 1955	1955— 1956	1956— 1957	1957— 1958	1958—1959	
					alt. 1	alt. 2
A. Hushållens inkomster före skatter och transfereringar	9,7	6,8	6,8	3,5	2,4	3,5
B. Hushållens inkomster efter skatter och transfereringar	8,6	6,9	6,0	4,7	2,3	3,1
C. Hushållens konsumtionsutgift inkl. försäkringspremier	6,7	7,8	5,8	5,6	3,4	3,4
B—A	— 1,1	0,1	— 0,8	1,2	— 0,1	— 0,4
C—B	— 1,9	0,9	— 0,3	0,9	1,1	0,3

Källa för 1954—1958: Konjunkturinstitutets nationalräkenskaper.

sumtion. Förutom variationerna i sparandet framstår även det offentliga inkomstöverföringar som en faktor av särskild betydelse för konsumtionsutvecklingen. En viss uppfattning om storleksordningen eller åtminstone riktningen av denna effekt kan avläsas i tabell 5.

Första raden (A) i denna tabell visar de procentuella förändringarna i hushållens »bruttoinkomster» i meningen av inkomsterna före skatt och minus transfereringarna från det offentliga. Andra raden (B) visar hushållens disponibla inkomster i meningen av inkomsterna efter skatt och inklusive det offentliga transfereringar. Genom att jämföra förändringarna i »bruttoinkomsterna» med förändringarna i de disponibla inkomsterna erhålls en bild av det sätt på vilket inkomstöverföringarna till och från den offentliga sektorn kunnat påverka hushållens konsumtion från ett år till nästa. En lika snabb stegring i hushållens bruttoinkomster och disponibla inkomster innebär att staten och kommunerna netto räknat tillgodogjort sig en oförändrad andel av deras inkomster. Vid oförändrad sparkvot skulle därvid även hushållens konsumtionsutgifter stiga parallellt med bruttoinkomsterna. I denna mening kan inkomstöverföringarna mellan hushållen och det offentliga då sägas ha haft en neutral effekt med avseende på konsumtionsefterfrågan. Om däremot de disponibla inkomsterna ökar långsammare än bruttoinkomsterna har dessa inkomstöverföringar haft en i ovan nämnd mening negativ effekt på konsumtionen. Detta kommer i tabell 5 till uttryck i en negativ differens B—A. En sådan negativ effekt registreras för 1955 och 1957, medan motsvarande effekt 1956 och framför allt 1958 gick i positiv riktning.

Differensen B—A anger effekten av de offentliga inkomstöverföringarna på den privata konsumtionens ändringstakt under förutsättning av bl. a. oförändrad sparkvot. Förändringarna i denna kommer i sin tur till uttryck i differensen C—B. Om hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter stiger parallellt har sparkvoten varit oförändrad. En snabbare stegring i utgifterna än i inkomsterna innebär, att sparkvoten sjunkit. Riktningen av denna effekt på konsumtionsefterfrågan anges av en negativ diffe-

rens C—B. Det framgår av tabellen att sparkvoten 1955 ökade i en utsträckning som i och för sig motsvarar en procentuell nedgång av konsumtionen på omkring 2 procent. För 1956 och 1958 var motsvarande positiva effekt omkring 1 procent, d. v. s. ungefär densamma som erhålls för 1959 med de antaganden som för detta år gjorts om konsumtionen respektive om inkomsterna enligt alternativ 1. Enligt alternativ 2 är effekten relativt obetydlig. För hägge alternativen ligger den variation i sparkvoten som indikeras av differensen C—B inom gränserna för de variationer som registrerats under tidigare år. — År 1953 motsvarade t. ex. nedgången i sparkvoten en konsumtionsökning med 1,2 procent. Denna buffertegenskap hos sparandet skulle alltså kunna sägas rättfärdiga antagandet om en given real konsumtionsökning.

IX. Sammanfattande bedömning

Konjunkturläget under 1958 karakteriserades av en avmattning jämfört med utvecklingen under närmast föregående år. Industriproduktionen stagnerade, och den totala produktionen — bruttonationalprodukten — ökade volymmässigt med ungefär 1 procent, under det att den årliga ökningstakten 1954—1957 legat vid omkring 4 procent. På vissa områden expanderade emellertid efterfrågan snabbare under 1958 än den gjort under 1957. Detta gäller de privata investeringarna och den offentliga verksamheten, under det att man för den privata konsumtionen registrerar en något lägre ökningstakt. Den volymmässiga ökningen under 1958 var respektive 7, 4 och 2 procent. Sätter man de häremot svarande absoluta ökningarna i miljoner kronor i relation till 1957 års nationalprodukt finner man, att de vardera representerar något mer än 1 procent av denna. Det framstår som särskilt anmärkningsvärt, att den privata investeringen, som representerar knappt en femtedel av bruttonationalprodukten, på detta sätt ryckt upp i jämbredd med övriga efterfrågeområden. Exporten återigen, som spelade stor roll för produktionsökningen 1956—1957, minskade ehuru minskningen var relativt obetydlig. Nedgången i exportvolymen var 2 procent, vilket motsvarar några tiondels procent av 1957 års bruttonationalprodukt.

Den sammanlagda efterfrågeökningen på nu nämnda områden representerar omkring 3 procent av 1957 års bruttonationalprodukt. Den faktiska ökningen av bruttonationalprodukten beror emellertid också på förändringarna på import- och lagersidan. Efterfrågeökningar, särskilt inom investerings- och konsumtionsområdena, tillgodoses i regel i betydande utsträckning genom importökningar. Under 1958 minskade emellertid importen för ovanlighetens skull, vilket sammanhänger med en mycket kraftig nedgång av lagerinvesteringarna från 1957 till 1958. Om importminskningen och nedgången av lagerinvesteringen ses i ett sammanhang, kommer man fram till ett belopp, som motsvarar nära 2 procent av 1957 års bruttonationalprodukt. Det betyder alltså, att omkring två tredjedelar av den sammanlagda efterfrågeökningen på 3 procent uppvägs av förändringar på import- och lagersidan, så att bruttonationalprodukten som nämnts i själva verket blott steg med ungefär en procent från 1957 till 1958.

Man kan nu på motsvarande sätt gå igenom område för område och fråga sig hur det ställer sig med utsikterna för 1959. Såsom fortsättningsvis skall närmare belysas visar en dylik genomgång att — under förutsättning av en i stort sett oförändrad ekonomisk politik — den sammanlagda efterfrågan för export, konsumtion och investering förmodligen kommer att öka mindre från 1958 till 1959 än vad den gjorde från 1957 till 1958, men att å andra sidan den sammanlagda avbränningen på import- och lagersidan sannolikt

också kommer att minska. Därigenom skulle ökningstakten i bruttonationalprodukten 1957—1958 kunna upprätthållas även under 1958—1959.

Det bör kraftigt understrykas och vid den fortsatta läsningen hållas i minnet, att den här presenterade konjunkturbedömningen inte kan sägas representera en prognos för kalenderåret 1959 utan snarare en beskrivning av de aktuella tendenserna i den ekonomiska utvecklingen inom och utom landet. Som exempel kan nämnas, att det egentliga prognosmaterialet i fråga om företagens investeringar — i Sverige såväl som i Storbritannien och Förenta staterna — hänför sig till enkäter, som vid det här laget redan är några månader gamla och vilkas prognosvärde därför kan beräknas uttömmas successivt under början av innevarande år. Det är t. ex. möjligt att investeringsplanerna under intryck av den fortgående konjunkturförbättringen i Förenta staterna nu blivit mer optimistiska. Innan nytt material framkommit på detta och andra områden kan med någon rimlig grad av säkerhet en bedömning av utvecklingen under hela 1959 inte utföras. Att resonemanget inte desto mindre förs i termer av förändringarna mellan hela kalenderåren 1958 och 1959 och inte t. ex. mellan andra halvåret 1958 och första halvåret 1959 får fattas som ett uttryck för bristen på halvårsstatistik och som en eftergift åt konventionen och inte som ett försök att täcka in hela 1959 i framtidsbedömningen. En dylik bedömning får anstå till presentationen av den reviderade nationalbudgeten.

Det internationella läget och den svenska exporten

Konjunkturen i *Förenta staterna* befinner sig på uppgång efter den snabba och kraftiga nedgången från tredje kvartalet 1957 till första kvartalet 1958. Omslaget och uppgången kan hänföras till utvecklingen på lagerområdet samt till ökningen av de offentliga utgifterna och av den privata konsumtionen. Samtliga dessa expansionsfaktorer syns emellertid nu avta i styrka. Bidraget till expansionen har från lagersidan bestått däri att den mycket stora lagerreduktionen under konjunkturedgången successivt antagit allt mindre proportioner. Lagerreduktionen kan snart i stort sett beräknas vara slutförd, eftersom för ett flertal industrier en mera normal relation mellan lager och leveranser nu uppnåtts. För fortsatt stimulans från detta område förutsätts då att en lageruppbyggnad kommer till stånd, vilket emellertid i sin tur förutsätter att leveranserna fortsätter att stiga.

De federala utgifterna har passerat sitt mest expansiva skede, och utgiftsökningarna beräknas avta successivt under första halvåret 1959. För budgetåret 1959/60 har administrationen signalerat krafttag för att balansera budgeten, vilket måste betyda stor återhållsamhet beträffande utgifterna. Den privata konsumtionen i *Förenta staterna* föll blott obetydligt under nedgångsperioden och bidrog genom en följande expansion till uppsvinget. Expansionen kan väsentligen hänföras dels till transfereringar från det offentliga (främst arbetslöshetsunderstöd), dels till en sjunkande sparkvot. Transfereringarna har nu börjat minska och sparkvoten att öka. Därtill kommer

att bolagsvinsterna är på uppåtgående efter en mycket kraftig nedgångsperiod. Om denna utveckling fortsätter kommer hushållens inkomster att sacka efter nationalinkomsten, medan motsatsen gällde för nedgången och uppsvingets första fas.

Bortfallet av expansionsmomentet på nu beskrivna områden får vägas mot tillkomsten av nya expansionsmoment på andra. Man bör kunna räkna med att bostadsbyggandet under 1959 kommer att ligga på en högre nivå än 1958. Med hänsyn till den rekordlåga försäljningen av personbilar under 1958 syns en expansiv effekt under innevarande år komma att utgå även från detta område. Storleksordningen av dessa effekter är dock ännu svår att bedöma. Detsamma gäller exporten och den privata investeringen. Den privata investeringen representerar det mest labila inslaget i konjunkturbilden. De senast gjorda enkäterna pekar närmast på stagnation under 1959, men här kan en våg av optimism framkallad av den efter enkättillfället fortsatta konjunkturuppgången tänkas kullkasta dylika prognoser. Det förbättrade vinstläget och lättheten på kreditmarknaden innebär i och för sig, att möjligheterna att finansiera nyinvesteringar är större än tidigare. Frågan är emellertid om det finnes några incitament till att nyttja dessa möjligheter, eftersom kapaciteten på en del områden alltjämt beräknas vara avsevärt underutnyttjad. Tonvikten skulle i så fall komma att ligga på de områden där ny teknik och nya varor trängt sig fram.

I stort sett skulle man kunna säga, att de expansionsfaktorer som hittills burit fram uppgången tills vidare syns komma att spela en avsevärt mindre roll. De nya faktorer, som kan ta vid, syns ännu relativt svaga. Å andra sidan kan man heller inte peka på någon speciell nedgångsfaktor. Därför talar sannolikheten för att uppgången kommer att fortsätta, men att ökningstakten under början av 1959 kommer att vara ganska moderat.

Redan en moderat konjunkturförbättring i Förenta staterna kan emellertid så småningom förväntas få en gynnsam effekt på råvaruländernas exportintäkter. Det skulle härigenom bli möjligt för dessa länder att i fortsättningen undgå nedskärningar i sin import, som åtminstone fram till mitten av 1958 hållits uppe relativt väl trots från början av året sjunkande inkomster från exporten både till Förenta staterna och till Västeuropa. Denna utveckling har resulterat i stigande valutasvårigheter för ett flertal råvaruländer, och detta kan förväntas verka hämmande på deras import ett gott stycke in på 1959. Denna utveckling bör emellertid successivt komma att påverkas av den amerikanska konjunkturförbättringen. I samma riktning verkar de krediter, som redan lämnats eller ställts i utsikt av Förenta staterna för vissa latinamerikanska länder respektive av Storbritannien för vissa länder tillhörande yttre sterlingområdet. Även Världsbanken torde komma att ytterligare utsträcka sin kreditgivning. Slutligen kan det också tänkas att råvaruländernas terms of trade förbättras åtminstone något därigenom att råvarupriserna åter stiger och/eller priserna på industriprodukter faller.

Det utomeuropeiska konjunkturläget tyder på, att man för Västeuropas del

under den närmaste framtiden knappast kan räkna med en nämnvärd ökning av efterfrågan på dess exportvaror. De expansionskrafter som behövs för att bryta de stagnationstendenser, vilka karakteriserat Västeuropas ekonomi under 1958, måste då härröra från inhemska efterfrågeområden. Det är ur Sveriges synpunkt beklagligt att *Storbritannien*, vårt främsta exportland, också är det land, där utsikterna för en expansion syns minst ljusa. För Storbritanniens del föreligger det ganska stora likheter med läget i Förenta staterna i början av nedgången. En depressiv effekt utgår från lager- och investeringsområdet, under det att den privata konsumtionen hålls uppe och de offentliga utgifterna i efterhand börjar komma in i konjunkturbilden. Lagren har börjat minska fr. o. m. tredje kvartalet 1958. Tidigare under 1958 minskade råvarulagren men färdigvarulagren ökade mer, så att lagren totalt sett ökade. Nu har avvecklingen av råvaror stannat upp, men en begynnande nedgång i färdigvarulagren dominerar lagerbilden. Den privata investeringen både inom bostadsbyggande och industri har sjunkit under 1958 och nedgången syns komma att fortsätta även under 1959. De offentliga utgifterna, som tidigare skurits ned, förväntas däremot komma att öka under loppet av innevarande år. Även den privata konsumtionen har hållits uppe, och efterfrågan på varaktiga konsumtionsvaror har ökat tack vare att avbetalningshandelns regleringar avskaffats. Sparkvoten har sjunkit och dessutom har — liksom i Förenta staterna under nedgången — hushållens inkomster hållits uppe i förhållande till nationalinkomsten på grund av nedgången i bolagsvinsterna. Exporten slutligen fortsatte att minska till och med september 1958 men visade tecken till återhämtning under oktober och november. Bytesbalansen har utvecklats fördelaktigt och valutareserven har ökat successivt. Härigenom har också svängrummet ökat för en expansiv ekonomisk politik.

Om inte en betydande omsvängning kommer till stånd på det privata investeringsområdet, syns avmattningen komma att fortsätta att dominera åtminstone ett stycke in på 1959. Expansionen av den offentliga verksamheten kan knappast få nämnvärd effekt förrän senare under året. Konjunkturkurvan i Storbritannien har hittills haft den flatbottnade tefatsliknande form, som gett upphov till namnet »saucer-recession» i motsats till den skarpa upp- och nedgång, som kännetecknat den amerikanska »V-recession». Man skulle därför också kunna förmoda, att en uppgång i Storbritannien under 1959 — om den kommer — fortsätter att följa den flatbottnade kurvan uppåt och alltså få en relativt låg ökningstakt.

I motsats till läget i Storbritannien visar *Västtyskland* en relativt ljus konjunkturbild. Expansionen fortsätter om än i avsaktande tempo, varvid efterfrågeökningarna framför allt avser byggnadsverksamheten och de varaktiga konsumtionsvarorna. Lagerutvecklingen representerar emellertid ett frågetecken.

I *Frankrike* har expansionen saktat av, och den ekonomiska aktiviteten under fjärde kvartalet 1958 beräknas inte komma att ligga högre än ett år tidigare. Efterfrågan har försvagats på samma områden, där den hållits

bäst uppe i Västtyskland, nämligen i fråga om byggnadsverksamheten och de varaktiga konsumtionsvarorna. Även textilproduktionen befinner sig i ett utsatt läge.

Inte heller för Västeuropa kan man peka på någon markant expansionsfaktor, som på kort sikt kan väntas bryta tendenserna till stagnation. Det finns både expansiva och depressiva inslag i konjunkturbilden, men det är för närvarande svårt att väga samman dessa till en framtidsbedömning, som täcker hela 1959. Överkapacitet inom basindustrierna kan verka hämmande på industriinvesteringarna. Textil- och kolindustrierna lider av en som det syns strukturell tillbakagång i efterfrågan. Utsikterna för exporten till utom-Europa är ovissa och lagercykeln, som kanske är avslutad på vissa varuområden, kan stå inför sin början på andra. Den offentliga verksamheten har tenderat att expandera, speciellt i länder där de valutamässiga förutsättningarna härför ökat. Man kan emellertid räkna med att en av ökad offentlig verksamhet initierad expansion kommer att göras så »importsnål» som möjligt, så att den så litet som möjligt kommer utlandet till godo. Under sådana förhållanden kan man inte heller förvänta sig något större uppsving i den intereuropeiska handeln — handeln inom sexstatsområdet representerar såtillvida ett undantag.

Den svenska ekonomin är via *exporten* intimt knuten till den västeuropeiska konjunkturutvecklingen. Detta framgår t. ex. därav att de största exportminskningarna för 1958 avsåg Nederländerna och Storbritannien — 160 respektive 140 miljoner kronor. Nederländerna införde redan 1957 en restriktiv ekonomisk politik som av valutapolitiska skäl syftade till produktions- och importminskning och Storbritannien var det av våra viktigaste avnämländer, som under hela 1958 utsattes för den mest iögonfallande konjunkturförsämringen. För båda länderna avsåg exportminskningen framför allt skogsprodukterna. Även exporten till Frankrike minskade kraftigt, vilket sammanhänger med de där införda importrestriktionerna. Råvaruländernas stigande importsvårigheter illustreras av en nedgång av den svenska exporten till Argentina, Uruguay och Chile. Häremot står dock en kraftig exportökning till Colombia, vilken sammanhänger med det gångna årets jagarleveranser. Även exporten till Danmark och Finland ökade avsevärt.

Volymmässigt minskade den totala exporten med 2 procent mellan 1957 och 1958. De element i den utländska konjunkturavmattningen, som närmast har påverkat denna nedgång, syns ha varit lagerutvecklingen och byggnadsinvesteringarna. Lagerreduktionerna utomlands avspeglar sig i en kraftig nedgång för exporten av järnmalm, trävaror och mekanisk massa. På grund av lagerförtäring hos konsumenterna minskade också vår export av tidningspapper till Storbritannien, trots att samtidigt en betydande konsumtionsökning ägde rum. Nedgången i byggnadskonjunkturen, särskilt i Storbritannien och Nederländerna, har påverkat vår trävaruexport i ofördelaktig riktning.

För 1959 beräknas exportvolymen bli i stort sett oförändrad jämfört med

1958, vilket får ses mot bakgrunden av antagandet om en åtminstone på kort sikt stagnerande konjunktur på våra exportmarknader. Utvecklingen kan dock förväntas gestalta sig olika på olika områden, vilket sammanhänger därmed att lageravvecklingen hos konsumenterna på flertalet råvaruområden nu i stort sett kan betraktas som avslutad. Detta gäller samtliga skogsprodukter, för vilka en exportökning särskilt av massa och tidningspapper förväntas kunna komma till stånd under 1959. För exporten av järnmalm, järn och stål indikerar det utländska efterfrågeläget snarast en oförändrad exportvolym. Avmattningen i den utländska investeringskonjunkturen har ytterligare försämrat exportutsikterna för maskiner och instrument möjligen med undantag av efterfrågan från Danmark och Norge, där man trots små valutareserver syns räkna med en fortsatt expansion på investeringsområdet. De försämrade avsättningsmöjligheterna avtecknar sig bl. a. i en inte oväsentlig nedgång i orderstockarna och minskad orderingång under 1958. Mot denna bakgrund kan man befara en väsentligt större minskning av exporten av maskiner och instrument 1959 än vad som blev fallet 1958. En viss ytterligare ökning av bilexporten förutses för 1959, dock ej av samma omfattning som under det gångna året.

Den inhemska efterfrågan

Under 1958 representerade den *privata investeringen* ett expansivt element i den svenska ekonomin. Den volymmässiga ökningen var 7 procent jämfört med procenttalen 2, 4 respektive 1 under de tidigare högkonjunkturåren 1955—1957. För 1959 syns man enligt nu tillgängliga informationer om företagsplanerna inte kunna räkna med ett fortsatt expansionsbidrag på detta område. Omsvängningen är särskilt märkbar i fråga om den egentliga industrins investeringar, som under 1958 bidrog med ungefär halva uppgången i den totala privata bruttoinvesteringen.

Den *egentliga industrins* nyinvesteringar ökade under 1958 med omkring 10 procent, och ökningen var relativt sett ungefär lika stor för byggnads- och anläggningsverksamheten som för anskaffningen av maskiner och apparater. Det är sannolikt att sloandet av investeringsavgiften fr. o. m. den 1 januari 1958 varit av avgörande betydelse för investeringsökningen i varje fall då det gäller maskininvesteringarna dels som ren stimulans, dels som incitament till förskjutning av anskaffningarna från 1957 till 1958. De förbättrade möjligheterna att erhålla lån i kreditinstituten bör också ha spelat en betydande roll.

Maskininvesteringarna ökade under 1958 för samtliga industribranscher med undantag av jord- och stenindustrin samt den kemisk-tekniska industrin. Häremot kontrasterar de uppgifter om sina investeringsplaner för 1959, som industriföretagen i oktober förra året lämnade som svar på kommerskollegiums enkät. Enligt dessa uppgifter skulle under 1959 investeringarna i byggnader och anläggningar komma att minska med 2 procent och maskininvesteringarna med 5 procent. En minskning av maskininvestering-

arna planeras inom samtliga industribranscher med undantag av järn- och stålindustrin, där emellertid ett enda företag svarar för uppgången.

Uppgifterna om den planerade minskningen av industrins byggnads- och anläggningsverksamhet är såtillvida uppseendeväckande som det är första gången under efterkrigstiden, som en dylik nedgång har registrerats. Nedgången kan ses mot bakgrund därav att det förelegat en köbildning på detta område, som tidigare dämts upp av byggnadsregleringen. Allt eftersom arbetsmarknadssituationen lättats och tillståndsgivningen ökat, har kön avverkats och de tidigare eftersatta behoven tillgodosetts. Rimligtvis bör den planerade investeringsminskningen även tolkas som ett uttryck för företagens bedömning vid enkättilfället av den framtida konjunkturutvecklingen.

När uppgifterna om företagens investeringsplaner skall omsättas i en prognos för 1959 får detta göras mot bakgrunden av tidigare erfarenheter om överensstämmelsen mellan planer och faktiskt realiserade utgifter. Med hänsyn härtill och bl. a. även till tillståndsstatistiken för industrins byggnads- och anläggningsverksamhet kan den egentliga industrins totala investeringar beräknas minska omkring 3 procent eller omkring 100 miljoner kronor från 1958 till 1959.

Industrins investeringar kan för närvarande antas vara osedvanligt konjunktur känsliga, eftersom konjunkturutvecklingen ter sig så osäker och företagarna därför kan förmodas avvakta ett mer definitivt utslag i ena eller andra riktningen. Industriinvesteringarna kan därför närmast uppfattas som ett passivt element i konjunkturen — en konjunkturuppgång initierad från ett annat efterfrågeområde kan få stöd i en nu oförutsedd ökning av industriinvesteringarna, en konjunkturredgång återigen kan förvärras av en minskning av industriinvesteringarna, som går avsevärt utöver den här prognosticerade. Denna prognos bygger närmast på förutsättningen att produktionsutvecklingen under innevarande år blir — och av företagarna uppfattas bli — i stort sett densamma som under 1958. Den nuvarande stagnationen av industriproduktionen motiverar i och för sig återhållsamhet med investeringarna, speciellt som kapaciteten på vissa områden kan beräknas vara underutnyttjad. Därtill kommer den för den svenska exporten ovissa innebörden av sexstatsmarknadens tillkomst och osäkerheten om utsikterna för frihandelsområdet. Dessa faktorer kommer kanske för den närmaste tiden att spela en relativt underordnad roll för svensk export och inhemsk investering, men kan förväntas få en successivt ökad betydelse.

Kalkylen för investeringsutvecklingen förutsätter beträffande den ekonomiska politiken att den i fråga om sin direkta effekt på industriinvesteringarna utformas på ungefär samma sätt som under 1958 t. ex. i fråga om industrins möjligheter att låna på kreditmarknaden och ta i anspråk investeringsfondernas på senare tid friställda belopp. Däremot förutsätts inte oförändrad ekonomisk politik på alla områden utan tvärtom att tendenser till konjunkturförsämring t. ex. inom exporten motverkas av det offentliga genom expansiva åtgärder.

Nyinvesteringarna i *bostäder* ökade volymmässigt 7 procent mellan 1957 och 1958. Antalet färdigställda lägenheter beräknas ha varit ungefär detsamma bägge åren eller omkring 65 000 men ha haft en genomsnittligt sett något större lägenhetsyta 1958 än 1957. Låneramarna för innevarande budgetår medger en igångsättning om sammanlagt 71 000 lägenheter, varav 8 000 har betingats av sysselsättningskäl. För flerfamiljshus har det under andra halvåret 1959 räknats med en igångsättning av 30 000 lägenheter d. v. s. något mindre än under andra halvåret 1958. För egnahemmen har man kunnat konstatera en nedgång mellan 1957 och 1958 både i fråga om antalet inkomna ansökningar och beviljade lån. Någon ytterligare förändring mellan 1958 och 1959 har dock icke förutsatts. Med utgångspunkt från här gjorda antaganden om igångsättningen och under förutsättning av oförändrade byggnadstider samt en viss ökning av bostadsunderhållet har det totala bostadsbyggandet beräknats öka med omkring 50 miljoner kronor från 1958 till 1959. Ökningen avser både det kommunala och det privata bostadsbyggandet.

Handelns investeringar beräknas ha ökat med 7 procent mellan 1957 och 1958. För 1959 uppskattas ökningen till omkring 50 miljoner kronor, vilket innebär att ökningstakten stegrats något. Investeringarna i handelsflottan beräknas öka något mellan 1958 och 1959. Jordbrukets investeringar minskade under fjolåret, men har — i brist på signifikativt prognosmaterial — förutsatts bli oförändrade under innevarande år. De privata kraftverksinvesteringarna förväntas minska något.

En summering av de olika delposterna i den här helt preliminära prognosen för de privata investeringarna pekar på en total minskning under 1959 om ett femtiotal miljoner kronor. Mot en ökning för byggnads- och anläggningsverksamheten står en nedgång för övriga investeringsområden. Den största investeringsminskningen faller på den egentliga industrin, under det att notabla öknningar förutses för bostäderna och för handelns investeringar.

Den *offentliga verksamheten* syns komma att representera den klarast expansiva faktorn i 1959 års konjunkturbild. På investeringsområdet beräknas den totala ökningstakten volymmässigt sett bli 6 procent 1958—1959, vilket är något högre än vad den var 1957—1958. För de statliga affärsverken beräknas ökningen i år komma att uppgå till omkring 120 miljoner kronor. Huvudparten faller på vattenfallsverket, men även televerket och luftfartsverket bidrar med betydande belopp. På vägområdet ökade de statliga utgifterna under 1958 med 80 miljoner kronor. Större delen av ökningen avsåg beredskapsarbeten i arbetslöshetsbekämpande syfte. För 1959 kan ökningen av väganlagen volymmässigt sett uppskattas till 65 miljoner kronor. De militära investeringarna beräknas öka något mindre än under 1958 eller med omkring 100 miljoner kronor. Totalt sett kan ökningen av den statliga investeringen uppskattas till i runt tal 400 miljoner kronor. De kommunala investeringarna beräknas öka med cirka 4 procent, vilket motsvarar något mer än 100 miljoner kronor.

Den offentliga konsumtionen ökade under 1958 med 4 procent och med samma procenttal både för staten och för kommunerna. För 1959 kan ökningstakten beräknas bli ungefär oförändrad, vilket motsvarar en efterfrågeökning på i runt tal 300 miljoner kronor.

Den *privata konsumtionen* ökade under 1958 med 2 procent. För närvarande saknas underlag för en bedömning av konsumtionsutvecklingen från inkomstsidan, eftersom man ingenting vet om utgången av löneförhandlingarna för 1959. Man kan emellertid söka gissa sig till konsumtionen genom att studera tendenserna på olika konsumtionsområden och kombinera ett dylikt studium med ett allmänt antagande om det sätt dessa tendenser påverkas av det allmänna konjunkturläget. Dylika hänsynstaganden tyder på att det inte finns någon anledning att räkna med större avvikelser från den volymmässiga ökningstakt som registrerades för 1958, d. v. s. omkring 2 procent.

Rimligheten av denna hypotes kan studeras med hänsyn till de konsekvenser beträffande sparandets förändringar, som följer med olika antaganden om löneförändringar av en sådan storleksordning, som det i dagens läge kan anses vara realistiskt att räkna med. Utgångspunkt för kalkylen är beräkningen av den totala, för konsumtion disponibla inkomsten, varvid man kan utgå från att enskilda företagens inkomster blir ungefär oförändrade samt att det offentligas inkomstöverföringar (transfereringar och skatter) netto räknat kommer att minska de disponibla inkomsterna något jämfört med 1958. Man kan vidare beträffande konsumtionspriserna räkna med att de med hänsyn tagen till under året inträdda prisstegringar och effekten av några procents lönehöjning på tjänsteprisbildningen kan komma att ligga i genomsnitt ungefär 1 à 1,5 procent högre 1959 än 1958. Antar man nu att lönerna (inklusive löneglidningen) 1959 i genomsnitt stiger med exempelvis 4 procent, innebär detta tillsammans med förutsättningen om en värdemässig konsumtionsökning på dryga 3 procent, att sparandet blir ungefär lika stort 1959 som under 1958. Räknar man återigen med en löneökning på i genomsnitt 2 procent måste sparandet minska med omkring 300 miljoner kronor för att den reala konsumtionsökningen på två procent skall kunna realiseras. Sparandeminskningen är ungefär lika med den som ägde rum mellan 1957 och 1958. Med hänsyn till denna buffertegenskap hos sparandet och de relativt måttliga förändringar det här är fråga om, finns det därför under förutsättning av att lönerna inte faller nämnvärt utanför de här använda lönealternativen ingen anledning att rucka på hypotesen om den tvåprocentiga ökningen i konsumtionsvolymen.

En genomgång av efterfrågeförändringarna under 1959 på olika områden ger — utifrån den nu aktuella konjunkturbedömningen — vid handen att exporten kan förväntas bli ungefär oförändrad, att den privata investeringen snarast kommer att minska något, att den offentliga verksamheten ökar med omkring 5 procent och den privata konsumtionen med uppemot 2 procent. Sammanlagt skulle denna efterfrågeökning komma att uppgå till ungefär 1,3 miljard kronor, d. v. s. drygt 2 procent av 1958 års bruttona-

tionalprodukt. Frågan är nu hur stor del av efterfrågeökningen, som kan förväntas komma att tillgodoses från import- och lagersidan och som alltså inte kommer att representera en produktionsökning inom landet.

På *importsidan* har man att räkna med någon ökning jämfört med 1958. Under 1958 sjönk importen, vilket troligen sammanhängde med lagerminskningar på vissa områden. I och med att denna lagerminskning av importvaror upphör, kan importen åter beräknas öka. Volymmässiga importökningar förutses för järn och stål och för fasta bränslen, på vilka områden en lagerminskning ägde rum under 1958. En importökning av flytande bränslen kommer delvis att gå till en påbjuden ökad lagerhållning. Importökningar förutses vidare för livsmedel, kemiska produkter samt spånadsämnen och garner. Häremot står en beräknad importminskning för bilar och färdiga textilvaror. Totalt sett skulle importen därmed öka med omkring 2 procent, d. v. s. ungefär 200 miljoner kronor.

Lagerutvecklingen är en mycket svårbedömbart post i försörjningsbalansen för 1959. Detta sammanhänger bl. a. därmed att vi vet ganska litet om vad som hände på lagerområdet under 1958. Lagerstatistiken för industrin tyder på en nedgång av råvarulagren varemot står en ungefär lika stor uppgång av färdigvarulagren. Denna skillnad mellan utvecklingen för råvaror och färdigvaror gäller genomgående för alla industribranscher. Likheten med mönstret för lagerförändringarna i Storbritannien under förra delen av 1958 är påtaglig. Den suggererar möjligheten att lagerutvecklingen i Sverige under 1959 kan komma att karakteriseras av en lageravveckling för färdigvarorna samtidigt som lageravvecklingen på råvaruområdet upphör.

Den ekonomiska balansen

Sammanställs kalkylerna för efterfrågeförändringarna på olika områden med vad som kan beräknas bli tillgodosett från import- och lagersidan, kommer man fram till en uppskattning för den volymmässiga förändringen i bruttonationalprodukten. Följande tabell visar de i föregående avsnitt närmare diskuterade förändringarna i bruttonationalproduktens delposter dels i miljoner kronor i 1958 års priser — runda hundratal för att markera osäkerheten — dels i procent av 1958 års bruttonationalprodukt. Nettot av procenttalen i den andra kolumnen är lika med den kalkylerade procentuella förändringen i bruttonationalprodukten mellan 1958 och 1959.

Efterfrågeökningarna kommer från den offentliga verksamheten och den privata konsumtionen och har uppskattats till 800 miljoner kronor respektive 600 miljoner kronor. Mätt i 1958 års nationalprodukt representerar dessa ökningarna 1,3 respektive 1 procent. Den kalkylerade förändringen i den privata bruttoinvesteringen är obetydlig, men för att ange riktningen har en nedgång på ett fullt hundratal införts i tabellen. För exporten har en nolla införts i båda kolumnerna. Sammanlagt uppgår efterfrågeökningen till 1 300 miljoner kronor, vilket motsvarar 2,1 procent total produktionsökning. En del av denna efterfrågeökning kan emellertid förutses bli tillgodosedd från

	I miljoner kronor (1958 års priser)	I procent av bruttonationalprodukten 1958 (59,7 miljarder kr.)
<i>Efterfrågeökning från</i>		
privat bruttoinvestering.....	— 100	— 0,2
offentlig bruttoinvestering.....	500	0,8
offentlig konsumtion	300	0,5
export	0	0
privat konsumtion	600	1,0
Summa A	1 300	2,1
<i>Tillgodosett från</i>		
importsidan	200	0,3
lagersidan	300	0,5
Summa B	500	0,8
<i>Tillgodosett genom ökning av totala produktionen (A—B)</i>	800	1,3

lager- och importsidan. Importkalkylen pekar på en ökning under 1959 med i runt tal 200 miljoner kronor. För lagerinvesteringen har i tabellen gissningsvis införts en minskning på 300 miljoner kronor. Totalt sett skulle härigenom de sammanlagda efterfrågeökningarna på omkring 1 300 miljoner komma att tillgodoses genom en importökning och en lagerminskning på sammanlagt en halv miljard kronor. Den mot efterfrågeökningen svarande produktionsökningen skulle därmed komma att stanna vid 800 miljoner, vilket representerar en ökning av bruttonationalprodukten med drygt en procent d. v. s. ungefär densamma som ökningen mellan 1957 och 1958. På nästa sida redovisas kalkylen för fullständighetens skull även i nationalbudgetens traditionella form.

Det bör understrykas att kalkylen för 1959 mer är att betrakta som ett räkneexempel än som en prognos i egentlig mening. Osäkerheten beträffande nästan alla poster är så stor, att benämningen prognos ger en överdriven uppfattning om användbarheten av de här gjorda uppskattningarna. De privata investeringarna och exporten är ovanligt svårbedömbara i ett läge, som präglas av en labil in- och utlandskonjunktur och osäkerhet om konsekvenserna av den gemensamma marknadens etablering. Hållpunkter för bedömningen av löneutvecklingen under 1959 saknas, vilket avsevärt försvårar uppskattningen av den privata konsumtionen. Vagast ter sig lagerkalkylen, eftersom man där står på osäker mark redan vad beträffar utgångsläget 1958.

Fjölårets nationalbudget kan tjäna som illustration till de felmarginaler man här kan räkna med på lagerområdet och måste räkna med redan på grund av lagerstatistikens ofullständighet. I 1958 års nationalbudget förutsattes att lagren under 1957 ökat med nära 700 miljoner kronor i löpande priser. Denna siffra har nu reviderats upp till det dubbla eller omkring 1 300 miljoner kronor. Om den reviderade siffran kommit till användning i stället för den preliminära skulle detta i och för sig medfört en korrigerings nedåt av den

för 1958 beräknade förändringen i lagerinvesteringen med 600 miljoner kronor, vilket representerar mer än en procent av 1957 års nationalprodukt. En motsvarande felkalkyl för 1959 — och risken härför är lika stor som för ett år sedan — skulle med andra ord vara av samma storleksordning som den framräknade ökningen av bruttonationalprodukten för 1959. Det framgår redan härav att kalkylen för den totala produktionsutvecklingen måste betraktas som i hög grad preliminär.

För resonemangets skull kan det vara upplysande att använda beräkningen av 1959 års nationalprodukt som utgångspunkt för en diskussion av sysselsättningslägets utveckling under 1959. Detta skulle i stort sett kunna förväntas uppvisa likartade förändringar som mellan 1957 och 1958, eftersom produktionsutvecklingen beräknas bli i stort sett densamma och det ej finns anledning att kalkylera med någon skillnad i fråga om produktivtetsutvecklingen. En grov uppskattning av sysselsättningen under 1958 ger vid handen att den varit oförändrad jämfört med 1957. Status quo skulle i stort sett följaktligen kunna förutses även för 1959. Det bör erinras om att bedömningen avser tendenserna i nuläget och att jämförelserna mellan kalenderåren 1958 och 1959 förutsätter att dessa tendenser består under hela innevarande år. Krafter, vilkas styrka nu inte kan bedömas, kan emellertid tänkas lyfta upp konjunkturen under andra halvåret 1959 så att sysselsättningen kommer att ligga avsevärt högre än under motsvarande halvår 1958. Utvecklingen på arbetsmarknaden skulle då komma att karakteriseras av relativt sett stigande arbetslöshet under första halvåret och fallande under andra. Sannolikheten av detta och andra utvecklingsalternativ kan emellertid med någon rimlig grad av säkerhet bedömas först längre fram.

Den gjorda bedömningen tar ej hänsyn till möjligheten att den ekono-

Preliminär nationalbudget för 1959

Miljoner kronor i 1958 års priser

	1958	Förändring 1958—1959	
		Miljoner kronor	Procent
<i>Tillgång</i>			
Produktion	59 700	+ 800	+ 1
Import	11 900	+ 200	+ 2
Lagerminskning	200	+ 300	..
Summa tillgång	71 800	+ 1 300	+ 2
<i>Användning</i>			
Privat inhemsk bruttoinvestering	10 700	— 100	— 1
Statlig inhemsk bruttoinvestering	4 500	+ 400	+ 9
Kommunal inhemsk bruttoinvestering	3 400	+ 100	+ 3
Export	11 700	0	0
Privat konsumtion	33 800	+ 600	+ 2
Statlig konsumtion	3 100	+ 100	+ 4
Kommunal konsumtion	4 600	+ 200	+ 4
Summa användning	71 800	+ 1 300	+ 2

miska politiken även vid ett i stort sett oförändrat produktions- och sysselsättningsläge kan ingripa med kraftigare sysselsättningsbefrämjande åtgärder än vad som redan förutsatts i kalkylerna för de offentliga utgifterna. På detta preliminära stadium är det ej möjligt att gå in härpå, eftersom en dylik diskussion förutsätter en precisering av olika politikalternativ bl. a. med hänsyn till deras effekt på importen. Man kan dock förutskicka, att varje sådan politik med hänsyn till det redan ansträngda valutaläget och valutautsikterna för 1959 måste bli i hög grad »importsål».

Kalkylen för bytesbalansens utveckling under 1959 visar ett ökat underskott jämfört med 1958. Försämringen förklaras därmed att exportvärdet beräknas minska på grund av sjunkande exportpriser, under det att på importsidan prissänkningen uppvägs av en ungefär lika stor volymökning. Det bör återigen poängteras att detta resonemang om bytesbalansens förändring utgått från tendenserna i dagens läge och bortser från möjligheten av en förbättrad exportkonjunktur under senare delen av 1959. Hänsyn har inte heller tagits till att den ekonomiska politiken kan komma att förändras just med hänsyn till att den här förutsedda utvecklingen på utrikes-handelsområdet faktiskt tenderar att realiseras.

Summary

I. Introduction

The Preliminary National Budget for 1959 is reprinted in this publication from the Government Budget Proposals for the fiscal year 1959/60. Chapter II contains a retrospect of the Swedish economy in 1958. The international economic development is discussed in chapter III. The components of the gross national product are discussed in chapters III—VIII, leading up to the Preliminary National Budget presented in chapter IX.

This National Budget should not be regarded as a forecast for the whole calendar year 1959 but as a description of current tendencies in the economic development. A revised version of the National Budget will be published this spring.

II. The Swedish Economy in 1958

Domestic Gross Expenditures

Preliminary calculations indicate a rise in total gross fixed investments of about 7 per cent at current prices and about 6 per cent at constant prices from 1957 to 1958 (table II: 4 a). From 1956 to 1957 the rise in total gross investment was about 3 per cent at constant prices. Residential building is estimated to have increased from 1957 to 1958 by 5 per cent at constant prices though the number of dwellings completed has remained unchanged. The preliminary figures for investment in manufacturing indicate an increase of about 10 per cent at constant prices. In 1957 investment in manufacturing was the same as in 1956. Investment in communications (excluding roads) also remained unchanged whereas investment in agriculture and forestry decreased by about 2 per cent from 1957 to 1958.

Private gross investments rose by 7 per cent, whereas public gross investments rose by 5 per cent at constant prices from 1957 to 1958 (table II: 4 b). Especially central government investments expanded, increasing by 8 per cent from 1957 to 1958. Local government investments increased by only about 1 per cent compared with 10 per cent from 1956 to 1957. From 1957 to 1958 private consumption expenditure increased by 5 1/2 per cent at current and 2 per cent at constant prices (tables II: 5 a and b).

Food consumption increased by 1 1/2 per cent in volume. There was a substantial fall in the consumption of alcoholic beverages from 1957 to 1958, mainly because of higher prices. Expenditure on new motor vehicles decreased from 1957 to 1958, whereas operation costs for motor vehicles increased. The consumption of textiles decreased in volume by about 2 per cent.

Public consumption both of the central government sector and of the local government sector increased by 8 per cent at current prices and 4 per cent at constant prices (table II: 6).

Foreign Trade and Inventories

According to preliminary calculations, the balance of trade improved by approximately Kr. 150 million from 1957 to 1958. Net income from shipping decreased by around Kr. 180 million and the deficit of the balance of current payments increased from Kr. 130 to 175 million (table II: 7). Imports decreased by 6 per cent at current prices and by 2 per cent at constant prices, exports by 5 and 2 per cent respectively. Terms of trade improved slightly, compared with 1957.

Preliminary figures indicate that inventories probably have remained about constant during 1958 (table II: 8). An accumulation of stocks of finished products and a reduction of stocks of raw materials probably took place in the manufacturing industry during 1958.

Gross National Product

Gross national product at constant prices increased by about 1 per cent (table II: 2). Output in manufacturing remained constant. Construction and building increased by about 7 per cent. The net contribution of agriculture declined by about 1 per cent from 1957 to 1958.

From 1957 to 1958 gross national product at current market prices rose by Kr. 2,100 million (table II: 9, item 1). The increase in net national income has been estimated at some Kr. 1,000 million. The price increase from 1957 to 1958, implied in the calculation of the various items at constant and current prices, was 3 1/2 per cent for total private consumption and 2 1/2 per cent for gross national product (page 15).

Saving

As appears from table II: 10 *total saving* (gross investment plus changes in inventories plus the balance of current transactions) as a percentage of gross national product has been insensitive to short term variations in the economic development. Table II: 11 shows the changes in the financial savings. Over the years 1954—1956 the private sector and the government sector have been self-financing. Thereafter the financial saving of the private sector has been steadily increasing while the financial saving of the government sector has been decreasing. Within the government sector there were in 1954—1957 changes in opposite direction of the financial saving of the central and local government respectively. This was mainly due to the system of tax collection. In 1958 both government sectors decreased their financial saving as expenses increased faster than revenues.

Some information is available about saving within the private sector. Enterprises have had a substantial expenditure surplus during the whole period. Maximum was reached in 1955 but thereafter a steady decrease

has taken place. The sharpest decline came between 1957 and 1958 and was due to a reversal from stockpiling in 1957 to some decrease of stocks in 1958. The financial saving of households showed a rising trend in the years 1954—1957. This trend was, however, broken in 1958 when personal saving receded to its lowest level since 1954. Consequently the net increase in financial saving of the private sector in 1958 was altogether due to the improved financial position of enterprises.

Economic Trends

The previous discussion has been limited to calendar year comparisons. In order to give some information about the economic development during the years, various statistical series (most of them seasonally adjusted) are given in chart II: 3. Diagram 1 shows the volume of industrial production and diagram 2 the volume of total exports. Diagram 3 illustrates the lendings of the commercial banks. Diagram 4 shows unemployment in per cent of the members in insurance funds, diagram 5 the percentage of vacancies filled, and diagram 6 the unadjusted volume of private trade turnover. These statistics indicate a stagnation in the economic activity at the end of 1957 and manifest decreases during 1958 in production and exports together with an increase in unemployment.

III. The International Economic Situation

While economic conditions in the United States turned to the better during spring 1958, the economic growth in Western Europe successively slackened and changed into a decline. Industrial production in the metropolitan OEEC countries fell slightly from the first to the second quarter 1958 but remained unchanged during the third quarter (diagram III: 5). This stagnation was mainly due to a general decline in demand for European products both within Europe and from the rest of the world. Exports from Western Europe to the United States were, however, unaffected by the recession in this country. As imports from the United States were reduced rather sharply, the trade position of Europe improved very much. Terms of trade for the OEEC area improved considerably during 1958 (diagram III: 6) mainly as a result of the fall in raw material prices. As a consequence, the total reserves of gold and currencies increased.

The demand for Swedish export products depends to a large extent on the economic situation in Great Britain which deteriorated during 1958. Export and investment demand declined and unemployment increased. As in the United States, the decline has been connected with a reversal in inventory investments. In order to stimulate total demand, public investments are to be increased during the budget year 1959/60. A relaxation of hire purchase regulations has led to an immediate expansion of purchases of durable consumer goods, such as cars and furniture. In view of these

measures and, the recovery in the United States and a consequent boast to the primary producing countries' demand for European products the economic conditions in Great Britain may change to the better during 1959.

IV. Foreign Trade

The stagnation of the Western European economy affected Swedish exports considerably in 1958. As compared with the previous year exports to these countries fell by about Kr. 630 million. The recession in the United States, however, did not directly affect foreign trade. The impact of the foreign exchange difficulties of the primary producing countries was felt only to a slight degree in the trade with a few countries.

As regards imports, there was a tendency to reduce domestic stocks which led to lower imports than in 1957 especially from the United States but also from Western Europe (table IV: 1). Mainly with the exceptions of Denmark and Finland, exports to most European countries declined sharply. Especially noticeable was the fall in the exports of forest products to the Netherlands and the United Kingdom both of which have been pursuing a restrictive economic policy. The decrease of exports to Western Germany mainly concerned iron ore, while exports of paper and machinery actually increased. The trade with the dollar area was characterized by a decrease of imports for most groups with the exception of machines. Car exports continued to increase.

The forecast for Swedish foreign trade in 1959 is based on the assumptions that there might be some further expansion in North America while production in Western Europe is likely to be characterized by stagnation during at least the first half of the year. The volume of imports is expected to increase about 2 per cent because of the rebuilding of stocks and a further slight expansion of production within the country (table IV: 3). The volume of exports is expected to remain about unchanged.

No change in the terms of trade for 1959 is foreseen. The estimate of net shipping earnings points to no substantial changes compared with the year 1958. Consequently, the deficit in the current external account experienced in 1958 may increase in 1959. The effect on the foreign exchange reserve is, however, uncertain. In spite of the deficit in the current balance in 1958 there was actually an increase in the reserves. This is explained by the lack of synchronization between the movement of goods and the corresponding payments.

The realization of the Common Market plans in Western Europe from the 1st of January 1959 is expected to have a rather small direct effect on the Swedish economy this year. One third of the Swedish exports is directed to these six countries. Of this part, only one third consists of processed goods. This means that about one ninth of the total exports is directly influenced by the customs change.

However, the indirect influences of a more integrated Common Market should not be overlooked. It is likely that already during 1959 plans may be made within and outside this market that might have some effect on Swedish exports in the near future. Considering this, it is essential that the prospects for the future, as regards the Common Market versus the Free Trade Area, should be cleared up as rapidly as possible.

V. Public Finances

Local Government

In 1957 local government revenue increased very considerably mainly because of a reform of local government taxation in 1955. The financial conditions deteriorated, however, in 1958. The increase in expenditures exceeded that of revenues by about Kr. 315 million. Funds set aside in 1957 were run down to a considerable extent.

The increase from 1958 to 1959 in local government revenue including a rise in central government subsidies is estimated at Kr. 530 million. Local government plans for current expenditures indicate a rise by 5 or 6 per cent implying an increase of about Kr. 470 million. As funds are not available to the same extent as in 1958, local government would have to borrow much more in 1959 than in 1958 in order to realize their expenditure plans fully. Total expenditures therefore are expected to increase not more than by 3—4 per cent (at 1958 prices) from 1958 to 1959.

Central government

An overall view of the economic activities of the central government is given in table V: 5. All figures are given on a cash basis.

Current transfers (mainly taxes) to the central government (line A) are forecast to increase by about 5 per cent between the fiscal years (July 1—June 30) 1957/58 and 1958/59. Direct taxes increase only slightly and the main part of the increase in total taxes consists of a rise in indirect taxes. Transfers from the central government (line B) will increase by about Kr. 950 million from 1957/58 to 1958/59. Part of this increase consists of transfers to households (+ 450), the rise being mainly due to increases in childrens allowances and in old age pensions. Transfers to local government will increase by about Kr. 370 million mainly as a result of a reform of local government taxation as from January 1, 1958. On a calendar year basis central government consumption is assumed to increase by 4 per cent 1958—1959. The investment of the central government is discussed in chapter VI.

The financial saving of the central government is expected to decrease considerably and amount to a deficit of about Kr. 1,050 million in 1958/59. Lending is foreseen to decrease somewhat. The deficit of the total budget of the central government is expected to increase by around Kr. 1,000 million from 1957/58 to 1958/59 (line K).

Credit Market Aspects

The financial transactions of the central government regularly show a considerable surplus in the first half of the year and a deficit in the second half. The national debt and the liquidity of commercial banks show corresponding seasonal variations (tables V: 6 and V: 7). The liquid assets of the commercial banks have increased in recent years and will be boosted in 1959 by the deficit foreseen in the budget of the central government. Barring a change in monetary policy the credit capacity of the commercial banks thus probably will not prevent industry from realizing its investment plans (cf. chapter VI).

VI. Investment

Total gross fixed investment (including repair and maintenance) rose by about Kr. 1,000 million or 6 per cent at 1957 prices from 1957 to 1958. About Kr. 650 million of this were made up of investments in building and construction — a rise of almost 7 per cent — while investments in machinery and other equipment accounted for Kr. 350 million, an increase of about 5 per cent.

The main part of the investment increase from 1957 to 1958 is a result of growing private investments; these rose by Kr. 650 million or about 7 per cent. Public investment increased by Kr. 350 million, or by 5 per cent.

In the prognosis for investments in 1959 statements from entrepreneurs in mining and manufacturing, from central and local authorities, etc., have been checked against the expected outcome of investment regulating measures of economic policy. The different sector forecasts have been summed up in table VI: 5. This table and the following comments deal with gross investments (including repair and maintenance) at 1958 prices.

The building control, which was partially abolished 1958, has been loosened further. From January 1, 1959, the control is thus limited to the permissions for building starts which are administered by the labour market authorities with regard to the local labour market situation and the aim to minimize seasonal unemployment. This change of the control makes forecasting more difficult than earlier years. An attempt has been made, however, to estimate the volume change from 1958 to 1959 of licensed building and construction activity; the results (with the exception of residential building and public power plants) are shown in table VI: 1.

Residential building is shown in table VI: 2. Though the number of completed dwellings is estimated to have been about the same 1958 as 1957 (or roughly 65,000), the residential building activity (including work on uncompleted houses) is estimated to have increased by 5 per cent. For 1959 investment in housing has been estimated to rise by Kr. 50 million, or slightly more than 1 per cent.

Investments of enterprises in mining and manufacturing — building and construction as well as machinery and other equipment — are estimated to have increased by about 10 per cent from 1957 to 1958. This unusually large increase can be explained by the liberalization of the building control, by the abolishment from January 1, 1958, of the former investment tax, as well as by the easing of the credit situation during 1958.

Entrepreneurial plans for investment in mining and manufacturing as surveyed in October, 1958, are presented in table VI: 3. They show a decrease in building and construction of about Kr. 15 million. For the first time during the postwar period, plans for building and construction show a decrease as the former line-ups for building permits now have been worked off. According to the plans (table VI: 3), new investments in machinery and other equipment would decrease by about Kr. 65 million from 1958 to 1959. Considering the estimates in table VI: 1 it seems more reasonable to count on a slightly larger decrease. In the National Budget forecast (table VI: 5) it has been assumed that investments in manufacturing and mining in total will decrease by Kr. 100 million (building and construction activity by 30 and investments in machinery etc. by 70 million). It should, however, be strongly emphasized that due to the ambiguity of the current economic situation this forecast is very uncertain.

Investments in power plants are in total expected to increase by Kr. 75 million. The private part, however, is forecast to decrease somewhat.

Investments in commerce and other services which have been rather expansive during the latest years are forecast to increase by Kr. 50 million in 1959. For the merchant fleet as well as for air transport an increase is expected, while investment in agriculture is supposed to be unchanged.

In total the above mentioned forecasts add up to a decrease in private investments of Kr. 30 million, or 1/4 per cent. An increase in building and construction activity of about 1 per cent is more than outweighed by a decrease of 1 1/2 per cent of investments in machinery and other equipment.

Public investments are forecast to rise by 6 per cent or about Kr. 500 million. The central government accounts for Kr. 375 million (representing an increase of 8 per cent) the main part of which concerns military equipment, power plants, roads and highways, telephone and air transport.

Local government investment plans are presented in table VI: 4. An increase of 7 1/2 per cent, or Kr. 240 million, is planned. In view of the financial position of the local governments it is not deemed likely that they will be able to realize their plans fully. The National Budget foresees an increase of Kr. 130 million, or 4 per cent, compared with 1958.

The separate sector forecasts for 1959 (table VI: 5) add up to a total increase in gross fixed investments of almost Kr. 500 million, or 2 1/2 per cent, distributed between an increase in building and construction of Kr. 400—450 million, or 4 per cent, and in machinery and other equipment of about Kr. 50 million, or slightly more than 1/2 per cent.

VII. Production and Labour Market

Production in 1958

Total production rose according to preliminary estimates from 1957 to 1958 by about 1 per cent, which is a smaller increase than during previous years. The average yearly rise in the period 1955—1957 was almost 4 per cent. Both the reduction of inventory investment and the decrease of exports had a restraining effect on the expansion in 1958.

Production in manufacturing and forestry remained at the same level as in 1957. There were, however, pronounced differences between the manufacturing branches. The largest decreases were in the leather and footwear industry, the textiles industry and mining (5—7 per cent). Higher production was recorded for food and sawn and planed goods. Agricultural production decreased somewhat because of the bad harvest. Building and construction on the other hand expanded considerably and increased almost 7 per cent. Production of goods and electricity rose only slightly from 1957 to 1958, while services on an average continued to increase at the same rate as last years.

The productivity in manufacturing (production per man-hour) rose by 5 per cent from 1956 to 1957. For 1958 calculations indicate a somewhat smaller increase, or 3—4 per cent.

Production outlook for 1959

There exists for the moment a surplus of labour and industrial capacity. The development of production will therefore be governed by demand rather than by supply factors. Considering the domestic demand and export possibilities, total production is expected to increase by about 1 per cent from 1958 to 1959. A higher level of output is expected in building and construction and for services of different kinds. Tendencies in manufacturing and mining indicate an unchanged production. A certain rise is predicted for building material, paper, and iron and steel, while a tendency to decline exists for sawn and planed goods and textiles. A decreasing production is forecast for forestry.

Labour Market

During 1958 the number of persons between 15 and 64 year of age is estimated to have increased by approximately 45,000. The natural growth of population amounted to 36,000 persons and the net immigration to 9,000. It has been estimated that an increase in population of this order would give rise to an influx to the labour market of around 26,000 persons or 0.8 per cent. During 1959 the natural growth of population between 15 and 64 years of age is expected to be approximately 43,000 persons. With a net immigration of the same size as in 1958, the total rise would be 52,000. This would represent an addition to the manpower supply of about 30,000 persons or 0.9 per cent (if no net immigration, 27,000 or 0.8 per cent).

The number of unemployed persons was about 12,000 or 40 per cent higher 1958 than 1957, and about 18,000 or 70 per cent higher than in 1956. In December, 1958, unemployment rose to 53,800, amounting to 3.3 per cent of the members in insurance funds as compared with 2.7 per cent in December, 1957. The information about unemployment and the rise in manpower supply thus indicates that the total employment was approximately unchanged from 1957 to 1958. Employment in manufacturing decreased by about 10,000 persons. In agriculture and forestry the decrease in employment from 1957 to 1958 was about 5,000 and 13,000, respectively. On the other hand, employment in building and construction rose by about 8,000 and an increase by about 20,000 seems to have taken place in trade and other services. In 1959, too, total employment is expected to be approximately unchanged as compared with 1958. As the manpower supply is increasing, there are some risks for higher unemployment, at least during the winter months.

VIII. Incomes and Expenditures of Private Households

Disposable income

The increase in wages and salaries 1957—1958 of 3 1/2 per cent was considerably less than those registered for the preceding years. It is not yet possible to predict the development from 1958 to 1959, since wage negotiations are still going on. The following calculations concerning consumption and savings in 1959 are based on hypothetical assumptions of an increase in wage rates of 2 and 4 per cent, respectively.

Preliminary statistics suggest a decline of farmers' incomes of about 4 per cent 1957—1958 but no change is foreseen for 1958—1959. Other entrepreneurial incomes seem to have risen by about 2 per cent 1957—1958. The increase from 1958 to 1959 is expected to be smaller. No change in income from capital is recorded for 1957—1958 or anticipated for 1958—1959.

Transfers from central and local governments increased 1957—1958 by more than Kr. 500 million, which is about Kr. 200 million more than the rise in direct taxes on households. According to the budget calculation this situation will be reversed from 1958 to 1959 with direct taxes rising more than transfers. The disposable personal income will therefore, in contrast to 1957—1958, rise more slowly than the income before direct taxes and transfers. The hypothetical income alternatives lead to increases in disposable income of 2 and 3 1/2 per cent, respectively. From 1957 to 1958 the increase was nearly 5 per cent.

Consumption and consumer prices

The volume of goods and services consumed by households increased, according to preliminary statistics, from 1957 to 1958 by about 2 per cent. This indicates a continued slowing down in the yearly rate of increase.

Consumption of durable goods increased most, but also the consumption of services increased more than the average. Trend observations and other information of various kinds indicate a rise in real consumption between 1958 and 1959 of about the same size as 1957—1958.

Diagram VIII: 1 illustrates the development of consumer prices, retail and wholesale, and that of other goods. The average rise in consumer prices 1957—1958 was about 4 1/2 per cent. Up to November, the increase during 1958 was around 2 1/2 per cent and that rise took place almost exclusively in the first four months. More than half of it is accounted for by raised indirect taxes, which is partly the explanation of the widening during 1958 of the gap between the retail and wholesale consumer price index. In general, the stability that has characterized the consumer prices since April, 1958, can be expected to continue also during 1959. Taking into account realized and planned price increases and the effect on the service prices of future modest wage rises, the general price level of 1959 can on an average be expected to exceed that of 1958 by about 1 1/2 per cent. This calculation does not, however, take into account any possible increase of indirect taxes or of import prices.

Consumer expenditures and savings

Consumer expenditures on goods and services increased 1957—1958 by about Kr. 1,800 million or 6 per cent. The rise in consumer expenditures was about 1 per cent larger than that of the disposable income. That implies a fall in personal savings — the preliminary figures indicate a decrease of about Kr. 200 million.

From 1958 to 1959 the rise in consumer expenditures is expected to come close to 3 1/2 per cent. The implications of the hypothetical assumptions concerning the income developments are that personal savings would remain unchanged or — with the lower income alternative — drop some Kr. 300 million. The latter decrease would be about the same as that experienced between 1957 and 1958. This may be taken to justify the assumption of a given real increase in consumer expenditures, provided that the actual changes in incomes do not deviate considerably from the hypothetical ones.

IX. Conclusions

The forecasts of the economic development in 1959 within different sectors of the Swedish economy are summarized in the table on page 113. It should be noted that the word *forecast* may give an exaggerated impression of the precision with which the calculations are made. It is especially difficult to attempt predictions about personal income and thereby about private consumption since wages for 1959 will not be negotiated until later. The evaluation of the international economic development and of the domestic investment plans can be undertaken on a short run basis only.

Furthermore our knowledge about inventory movements in 1958 is very incomplete and therefore predictions about 1959 necessarily must be very uncertain. Generally speaking the predictions for 1959 therefore concern the tendencies during the first half of the year rather than the calendar year as a whole.

With regard to the stagnation of demand in the main Swedish export markets — especially in the United Kingdom — the volume of total exports is expected to remain unchanged between 1958 and 1959. Some commodities, especially paper and pulp, may experience an increased demand since the buyer's inventories presumably have been run down by now. The stagnation of the Western European investment demand may, on the other hand, cause a further drop in the exports, e.g. of machinery.

Imports declined in 1958 as inventories, e.g. of fuel, decreased. In 1959 the volume of imports is expected to increase by about 2 per cent. Terms of trade may be about unchanged since a modest drop is expected both in import and export prices. According to these forecasts the balance of trade would deteriorate somewhat in 1959 as compared with 1958.

Investment in the manufacturing industry increased considerably in 1958. Inquiries about investment plans indicate, however, a slight downturn in 1959. This can be seen partly as a reaction to the last year's increase — influenced by the removal of an investment levy — and partly as a reaction to the uncertainty about the general business situation and about the implications of the establishment of the Common Market. Investments, e.g. in housing and in the merchant fleet, are expected to expand so that total private investments might be about unchanged between 1958 and 1959.

The expenditures of the Central government and of the local authorities are expected to maintain about the same rate of increase in 1959 as in 1958, i.e. some 6 per cent increase in public investment and 4 per cent in public consumption.

The forecast concerning inventory changes in 1959 represents a mere guess. In 1958 inventories in industry of raw materials have decreased whereas inventories of finished products have increased. According to the pattern followed by inventory movements in the United States and the United Kingdom one might expect a decrease of the inventories of finished goods in 1959 and no change in the inventories of raw materials.

The increase in personal income will probably be less than in the previous year but as the increase in consumer prices also should slow down one would expect that the rate of increase in the volume of private consumption in 1958 is maintained in 1959. This increase of about 2 per cent implies, however, that total personal saving will be reduced a little in 1959 as it was also in 1958. To the increase of private consumption should be added the higher standard of living due to the negotiated reduction from 47 to 46 of hours worked per week.

The forecasts of the developments in different sectors — in foreign trade, consumption and investment — lead up to an increase in total production

(Gross National Product) of about 1 per cent or as much as in 1958. As in 1958 industrial production is expected to remain about unchanged whereas the contributions to GNP by the public sector and by different types of services are expected to increase. Taking into consideration the shortening of the working week and assuming some increase in overall productivity the number of employed would then remain about unchanged.

Generally speaking the National Budget for 1959 pictures a development similar to that Sweden has experienced in the year passed. Production is stagnating and the labour market situation calls for stimuli from the public sector. For the moment at least the possibilities to pursue an expansionary fiscal policy are limited more by the foreign exchange situation than by worries about the internal cost and price levels. An expansion abroad followed by an increased demand for Swedish export products would improve the foreign exchange position and probably remove excess unemployment in important sectors but would at the same time call for a more restrictive economic policy in order to prevent a subsequent rise in the internal cost level.

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Tabellförteckning

II.	1. Försörjningsbalansen 1954—1958 i löpande priser	4
	2. Försörjningsbalansen 1954—1958 i 1954 års priser	5
	3. Procentuell fördelning av inhemska bruttoutgifter i löpande priser 1954—1958	6
	4 a. Bruttoinvesteringar 1954—1958, uppdelade på ändamål	6
	4 b. Bruttoinvesteringar 1954—1958, uppdelade i privata och offentliga	7
	4 c. Bruttoinvesteringar 1954—1958, uppdelade efter typ	7
	5 a. Privat konsumtion 1954—1958 i löpande priser	9
	5 b. Privat konsumtion 1953—1958 i 1954 års priser	10
	6. Offentlig konsumtion 1954—1958	10
	7. Bytesbalansen 1954—1958	12
	8. Lagerförändringar för statistiskt belysta varuområden 1954—1958	13
	9. Bruttonationalprodukten i löpande priser enligt olika begrepp 1954— 1958	15
	10. Sparande-investering 1954—1958 i löpande priser	16
	11. Finansiellt sparande 1954—1958	17
III.	1. Förenta staternas bruttonationalprodukt och dess användning tredje kvartalet 1958	23
	2. Förenta staternas betalningsbalans tredje kvartalet 1957-tredje kvar- talet 1958	27
	3. Industriproduktionen i vissa OEEC-länder 1957—1958	27
	4. Prisutvecklingen december 1957—september 1958	33
IV.	1. Utrikeshandelns fördelning på områden och länder 1957—1958	37
	2. Bytesbalansen 1957—1959	39
	3. Utrikeshandelns värde-, volym- och prisutveckling 1956—1959	40
	4. Guld- och valutareserven december 1955—december 1958	41
	5. Exporten av varor 1957—1959	43
	6. Importen 1956—1958, uppdelad efter användning	45
	7. Importen av varor 1957—1959	46
V.	1. Städernas, köpingarnas, landstingens och landskommunernas beräk- nade inkomster och utgifter 1957—1959	51
	2. Vissa uppgifter angående kommunernas tillgångar	53
	3. Statens inkomster 1956/57—1959/60	54
	4. Statens löpande utgifter 1956/57—1959/60	56
	5. Statens ekonomiska verksamhet 1956/57—1959/60	57
	6. Statsskulden i belysning av statsverkets och riksgäldskontorets trans- aktioner 1956—1958	59

	7. Affärsbankernas likvida tillgångar 1956—1958	60
	8. Kapitalmarknadsdata för 1956—1958	61
VI.	1. Räkneexempel för 1959 års tillståndsberoende byggnads- och anläggningens verksamhet (exkl. bostäder)	65
	2. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1954—1958	67
	3. Investeringsplaner för 1959 inom industrin	71
	4. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringsplaner för 1959	75
	5. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling från 1958 till 1959 ..	76
VII.	1. Industriproduktionen 1956—oktober 1958	79
	2. Jordbrukets produktion 1957—1959	83
	3. Befolkningen i olika åldrar 1957—1959	86
	4. Arbetslösheten inom några arbetslöshetskassor i mitten av december 1958	88
VIII.	1. De privata konsumenternas inkomster och utgifter 1956—1959	94
	2. Konsumtionsvolymens utveckling 1957—1959	97
	3. Konsumentprisernas förändringar december 1957—november 1958 ..	99
	4. Fördelningen på olika områden av förändringarna i konsumentprisindex december 1957—november 1958	100
	5. Procentuella förändringar i hushållens inkomster och konsumtion 1954—1959	101
IX.	Preliminär nationalbudget för 1959	114

Diagramförteckning

II: 1.	Konsumtionens volymmässiga utveckling 1949—1958	8
2.	Bruttoinvesteringarnas volymmässiga utveckling 1949—1958	8
3.	Konjunkturindikatorer	19
III: 1.	Industriproduktionen i Förenta staterna	24
2.	Orderingången inom industrin i Förenta staterna	24
3.	Antal arbetslösa i Förenta staterna	25
4.	Privat konsumtion i Förenta staterna	25
5.	Industriproduktion och utrikeshandel inom OEEC-länderna 1956—1958 ..	29
6.	Terms of trade i vissa OEEC-länder 1957—1958	34
VI: 1.	Bruttoinvesteringarnas volymmässiga utveckling 1946—1958	63
VII: 1.	Orderingång till verkstäderna (exkl. varven) juni 1955—augusti 1958 ..	80
2.	Orderstockens storlek hos verkstäderna (exkl. varven)	80
3.	Antal anställda arbetare inom industrin	89
VIII: 1.	Prisutvecklingen 1957—1958	99

Tables

II.	1. Balance of resources, 1954—1958, at current prices	4
	2. Balance of resources, 1954—1958, at 1954 prices.....	5
	3. Percentage distribution of domestic gross expenditure at current prices, 1954—1958	6
	4 a. Gross fixed investment, 1954—1958, by destination.....	6
	4 b. Private and public gross fixed investment, 1954—1958	7
	4 c. Gross fixed investment in construction and machinery, 1954—1958	7
	5 a. Private consumption, 1954—1958, at current prices.....	9
	5 b. Private consumption, 1954—1958, at 1954 prices	10
	6. Public consumption, 1954—1958	10
	7. Balance of current payments, 1954—1958	12
	8. Changes in stocks of certain commodities, 1954—1958	13
	9. Gross national product according to different concepts, 1954—1958, at current prices	15
	10. Savings-investments, 1954—1958, at current prices	16
	11. Financial saving, 1954—1958.....	17
III.	1. Components of gross national product in the United States, third quarter 1958	23
	2. Balance of payments of the United States, third quarter 1957—third quarter 1958	27
	3. Industrial production in certain OEEC countries, 1957—1958	27
	4. Prices, December 1957—September 1958	33
IV.	1. Foreign trade by areas and countries, 1957—1958	37
	2. Balance of current payments, 1957—1959	39
	3. Foreign trade; value, volume and prices, 1956—1959	40
	4. Gold and foreign exchange reserves, December 1955—December 1958	41
	5. Exports, 1957—1959	43
	6. Imports, 1956—1958, by use	45
	7. Imports, 1957—1959	46
V.	1. Estimated revenue and expenditure of local government authorities, 1957—1959	51
	2. Financial assets of local government	53
	3. Central government revenue 1956/57—1959/60	54
	4. Central government current expenditure 1956/57—1959/60.....	56
	5. Central government finances 1956/57—1959/60	57
	6. The borrowing of the central government in the light of the transactions of the National Debt Office, 1956—1958.....	59
	7. Liquid assets of the commercial banks, 1956—1958	60
	8. The capital market, 1956—1958	61

VI.	1. Licensed building and construction in 1959 (excluding dwellings) ..	65
	2. Residential building, completed and started, 1954—1958	67
	3. Investment plans for 1959 in manufacturing and mining	71
	4. Investment plans for 1959 of local government authorities	75
	5. Total gross fixed investment, forecast for 1959	76
VII.	1. Industrial production, 1956—October 1958	79
	2. Agricultural production, 1957—1959	83
	3. Population by ages, 1957—1959	86
	4. Insured unemployed, middle of November 1958	88
VIII.	1. Personal incomes and expenditures, 1956—1959	94
	2. The volume of private consumption, 1957—1959	97
	3. Consumer prices, December 1957—November 1958	99
	4. Sectoral distribution of changes in total consumer price index ..	100
	5. Percentage changes, in personal income, personal disposable income and consumption	101
IX.	1. Preliminary national budget for 1959	114

Charts

II.	1. Volume of consumption, 1949—1958	8
	2. Volume of gross fixed investment, 1949—1958	8
	3. Indicators of economic developments	19
III.	1. Industrial production in the United States	24
	2. New orders in manufacturing in the United States	24
	3. Number of unemployed in the United States	25
	4. Private consumption in the United States	25
	5. Industrial production and foreign trade in the OEEC area, 1956 —1958	29
	6. Terms of trade for certain OEEC countries, 1957—1958	34
VI.	1. Volume of gross fixed investment, 1945—1958	63
VII.	1. New orders in the engineering industry (excluding the shipyards), June 1955—August 1958	80
	2. The order stock of the engineering industry (excluding the ship- yards)	80
	3. Number of employed in manufacturing and mining	89
VIII.	1. Price development, 1957—1958	99

Statens offentliga utredningar 1959

Systematisk förteckning

Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Allmä lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård	Fast egendom. Jordbruk med binärningar Statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. [1]
Statsförfattning. Allmän statsförvaltning	Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk
Kommunalförvaltning	Industri. Handel och sjöfart
Stans och kommunernas finansväsen	Kommunikationsväsen
Politi	Bank-, kredit- och penningväsen
Nationalekonomi och socialpolitik Preliminär nationalbudget för år 1959. [3]	Försäkringsväsen
Hälsa- och sjukvård	Kyrkoväsen. Undervisningsväsen Andlig odling i övrigt Filmstöd och biografnöjesskatt. [2]
Allmänt näringsväsen	Försvarsväsen
	Utrikes ärenden. Internationell rätt